

Agrárminisztérium Veszprém megye
Zöld Óvoda Bázisintézménye
Ajka Városi Óvoda
8400 Ajka Béke utca 6/A.

Fenntartható Fejlődési Célok támogatásának lehetőségei a Zöld Óvodákban

Szakmai segédanyag a
Zöld Óvoda Bázisintézmények számára

BOLLA ZOLTÁNNÉ

2020.

AGRÁRMINISZTÉRIUM

Készült az Agrárminisztérium támogatásával.

Fenntartható Fejlődési Célok
támogatásának
lehetőségei
a Zöld Óvodákban

Szakmai segédanyag a
Zöld Óvoda Bázisintézmények számára

Agrárminisztérium Veszprém megye
Zöld Óvoda Bázisintézménye
Ajka Városi Óvoda
8400 Ajka Béke utca 6/A.

Szerző: Bolla Zoltánné – óvodai környezeti nevelő
Lektor: Bihariné dr. Krekó Ilona – címzetes egyetemi docens

2020

AGRÁRMINISZTÉRIUM

Készült az Agrárminisztérium támogatásával.

A szerzőről

Bolla Zoltánné 1981-ben szerezte óvodapedagógusi diplomáját a Soproni Óvónőképző Főiskolán, majd 2001-ben Budapesten elvégezte az ELTE kétéves képzésében az óvodai környezeti nevelő szakot. 1996-tól húsz éven át vezette a Környezetvédelmi munkaközösségünket.

2009-ben óvodánkat, az Ajka Városi Óvodát beválasztották a hét régió Zöld Óvoda Bázisintézményei közé, azóta mentora ennek a területnek, melynek keretében szakmai napokat szervez, előadásokat tart, mentorál. Nyugdíjba vonulásáig rendszeresen szakmai bemutatókat tartott csoportjában a megye óvónőinek.

Fáradhatatlan fejlesztőmunkája eredményeként az Ajka

Városi Óvoda mind a hat intézménye Örökös Zöld Óvoda címmel rendelkezik. *Zöld Óvoda – Élhetőbb jövő!* intézményi jó gyakorlatunk kidolgozásában aktívan részt vett, hospitálásokon gyakorlatban is bemutatta annak tartalmát. A Zöld Óvoda Országos Forrásközpont felkérésére publikált is e témakörben.

A Zöld Óvoda Bázisintézmények értekezletein rendszeres előadó. 2016-ban a Földművelődésügyi Minisztérium felkérésére előadást tartott a Magyar Mezőgazdasági Múzeum és Könyvtárban a leendő megyei Zöld Óvoda Bázisintézmények vezetőinek *Zöld Óvoda Bázisintézmények tevékenysége, szakmai munkája* címmel.

2018. június 07-én és 2020. július 13-án az Agrárminisztérium Miniszteri Elismerő Oklevelét vehette át a családok környezettudatos szemléletre neveléséért, a Zöld Óvoda Hálózat fejlesztéséért, az Agrárminisztérium Veszprém megye Zöld Óvoda Bázisintézményének mentoraként végzett kiemelkedő tevékenységéért.

Pedagógiai optimizmusával, felkészültségével, elhivatottságával kivívta közvetlen és tágabb környezete elismerését.

Ajka, 2020. november 30.

Ráczné Németh Csilla

Ajka Városi Óvoda intézményvezetője,
Agrárminisztérium Veszprém megye
Zöld Óvoda Bázisintézmény vezetője

Tartalomjegyzék

A szerzőről	1
Tartalomjegyzék.....	2
Bevezető	3
Környezetünk állapota, teendők	5
Nemzetközi törekvések a problémák megoldására 1.	6
Nemzetközi törekvések a problémák megoldására 2.	7
Hazai, óvodai környezeti nevelés történeti áttekintése 1.....	8
Hazai, óvodai környezeti nevelés történeti áttekintése 2.....	11
Környezeti nevelés a fenntarthatóságért.....	18
Világunk átalakítása: a fenntartható fejlődés 2030-ig szóló programja	27
Világunk átalakítása: a fenntartható fejlődés 2030-ig szóló programja – magyarországi feladatok.....	28
Fenntartható Fejlődési Célok	29
1. cél - A szegénység felszámolása	30
2. cél - Az éhezés megszüntetése	32
3. cél - Egészség és jóllét	34
4. cél - Minőségi oktatás	37
5. cél - Nemek közti egyenlőség	39
6. cél - Tiszta víz és alapvető köztisztaság.....	40
7. cél - Megfizethető és tiszta energia	43
8. cél - Tisztességes munka és gazdasági növekedés	45
9. cél - Ipar, innováció, infrastruktúra	47
10. cél - Egyenlőtlenségek csökkentése	49
11. cél - Fenntartható városok és közösségek	51
12. cél - Felelős fogyasztás és termelés.....	55
13. cél - Fellépés az éghajlatváltozás ellen.....	62
14. cél - Óceánok és tengerek védelme	65
15. cél - Szárazföldi ökoszisztémák védelme.....	67
16. cél - Béke, igazság, erős intézmények.....	71
17. cél - Partnerség a célok eléréséért	73
1. sz. Melléklet – Az FFC lehetőségei a Zöld Óvodákban (PPT)	74
2. sz. Melléklet – Zöld Óvoda kritériumrendszere	93
3. sz. Melléklet – Felhasznált fotók, képek jegyzéke	97
4. sz. Melléklet – Felhasznált irodalom.....	99
5. sz. Melléklet – Agrárminisztérium Bázisintézmények listája és címei	104

Bevezető

Világunk átalakítása – ezzel a címmel hirdetett az ENSZ globális programot 2015-ben.

2030-ig kiírt kezdeményezés nem kisebb célokat tűzött ki maga és mindannyiunk elé, mint a jövőre vonatkozó, a fenntartható fejlődés gyakorlati megvalósítását. Alappilléreül a 17 Fenntartható Fejlődési Cél szolgál, mely végigvezet minket a legégetőbb társadalmi és környezeti problémákon, mint például a szegénység, éhezés, a különféle környezeti erőforrások fenntartható használata és Földünk állapotának javítása.

Bár elsőre ezek globális, elvont fogalmakként hatnak, hiszem, hogy minden generációnak joga és kötelessége is megismerni ezeket a célokat, hogy a saját képessége szerint dolgozzon ezek megvalósításán az utánunk jövő nemzedékek érdekében. Ezért már kisgyermekkorban, főként már óvodás korban fontos elkezdni az érzékenyítést – amihez a lokális célok kidolgozására, óvodai nevelésre való testreszabására, szakember képzésre, és kisgyermekkortól való szemléletformálásra van szükség. A segédanyag megírásával az volt a célom, hogy elindítsam az erről a fontos témáról szóló párbeszédet az óvodai nevelés szintjén. Mindeddig a magyarországi óvodákban a Fenntartható Fejlődési Célokhoz kapcsolódó feladatok kidolgozására nem került sor. Az óvodai nevelés fontos alapozó tevékenység a felnövekvő nemzedék környezettudatos életmódra, gondolkodás- és viselkedésmódra nevelésében, ezért jelent nagy problémát, hogy a velük foglalkozó óvodapedagógusok, akik ennek a folyamatnak fontos láncszemei nem kaptak kellő felkészítést. Erre a hiányra is szeretném a figyelmet ráirányítani. Először 2019 januárjában, a Veszprém megye Zöld Óvoda Bázisintézmény szakmai napján kezdeményeztem szakmai párbeszédet a Fenntartható Fejlődési Célok óvodai feladatainak megfogalmazásáról. Az ott elhangzott előadásom anyagát foglalom írásba a következőkben. Az előadás vetített anyaga megtalálható a dokumentum 1-es számú mellékletében, melynek számozott diaképei adják az írásos anyag fejezeteit. Munkám során áttekintem a fontosabb kapcsolódó nemzetközi környezetvédelmi lépéseket. Összegyűjtöm a hazai óvodatörténet olyan meghatározó momentumait, mely a mai modern környezeti nevelésünk alapját adják. Kitérek a *környezeti nevelés* illetve a *fenntarthatóság pedagógiája* fogalmak közti hasonlóságokra és különbségekre. Ilyen módon érünk el a Fenntartható Fejlődési Célok kihirdetéséhez. Rövid összefoglalót követően egyesével bemutatom a 17 célt, részletesen kitérve annak óvodai megjelenési lehetőségeire, korosztályos elsajátíthatóságára. Összekapcsolom az adott célt a

Zöld Óvoda kiritériumrendszer pontjaival annak érdekében, hogy láthatóvá tegyem a két feladatrendszer közti összefüggéseket, hogy hidat képezzek a globális és a hazai rendszerek között.

Előadásom összefogásra sarkallta Zöld Óvoda Bázisintézményeket az FFC-k helyi megvalósíthatóságának érdekében. Miután közösen végiggondoltuk, hogyan tudnánk megjeleníteni az FFC feladatait a nevelési folyamat egészében, egy óvodai gyűjtemény elkészítését tűzték ki célul maguk elé, hogy gyakorlati segítséget nyújthassunk a téma iránt érdeklődő óvodapedagógusoknak. Az elkészülő Ötlettár foglalkozási terveket, meséket, dalokat, vizsgálódásokat, játékokat tartalmaz majd a Fenntartható Fejlődési Célok témakörében. Az anyag elérhető lesz a Magyarországi Zöld Óvodák Hálózatának (www.zoldovoda.hu) online felületén. Megjelentetését 2021 tavaszán, a Zöld Óvoda pályázat megjelenésének 15. évfordulójára tervezzük. Mindenki számára ingyenesen elérhető lesz a gyűjtemény, hiszen az a célunk, hogy az ország területén bárki hozzáférhessen. A tájékozott óvodapedagógusok nem csak a gyermek, de a környezetkultúra iránt érzékeny családok, ismerősök és tágabb környezetük lakóinak szemléletét is fejlesztik. Emiatt tartjuk projektünket igazán fontos gyakorlati segítségnyújtásnak Magyarország óvodái számára.

Környezetünk állapota, teendők

Kapcsolódás az 1. sz. mellékletéhez: az előadás 2. diája

Környezetünk globális problémái már a 20. században megmutatkoztak. A túlnépesedés, a környezetegészségügyi problémák, a biológiai sokféleség csökkenése, az éghajlatváltozás, a víz-, talaj-, levegő szennyezések, gazdasági, társadalmi gondok mind-mind már akkor arra hívták fel az emberiség figyelmét, hogy veszélyben van a bolygó ökológiai egyensúlya, és a jövő nemzedékének életkörülményei.

Minden józanul gondolkodó ember szeretné, ha gyermekei, unokái megfelelőbb körülmények között élhetnének, ha megszűnne a biodiverzitás csökkenése, ha ők már tiszta környezetben, természetben élhetnék le az életüket. A globális problémákra globális megoldások kellenek. A nemzetközi konferenciákon világméretű, egységes lehetőségeket, ajánlásokat fogalmaznak meg társadalmi, politikai szinten. Az egyezmények és törvények fontos részei a védelemnek, de csak akkor hoznak eredményt, ha az országok be is tartják a bennük foglaltakat.

Mit tehetünk mi, óvodapedagógusok ezért a változásért?

Mindenekelőtt saját szemléletünket, környezettudatos viselkedésünket kell fejlesztenünk. Szokásainkat felülvizsgálva mérsékelni saját családunk hulladéktermelését, csökkenteni a pazarlást (élelmiszer és egyéb javak), felfedezni a takarékos használati módokat (csaptelepek, világítás, fűtés, tudatos vásárlás, autóhasználat).

Mindezek mellett fontosnak tartom a környezeti nevelés terén tudásunk folyamatos bővítését, tájékozódást a mindennapok történéseiben, lehetőségek felkutatásában, szakmai szervezetekhez csatlakozást és aktív részvételt a szakmai munkájukban, valamint a horizontális tanulást. Ezen szokások és tudás birtokában hiteles és követendő minta lehetünk óvodai csoportunk gyermekei, családjai és a kollégák számára.

Meggyőződésem, hogy mindenki tehet valamit a maga szintjén a jövő megmentéséért, de legnagyobb változást a szemléletváltással érhetünk el, tehát óvodapedagógusként legfontosabb feladatunk *„a szemléletformálás, amelynek eszköze a nevelés: a környezeti nevelés, a fenntarthatóságra nevelés.”*¹

¹ Az óvodai környezeti nevelés módszertana 10. oldal

http://www.eltereadler.hu/media/2019/03/TOK_Ovodai_2019_02_22_WEB.pdf

Nemzetközi törekvések a problémák megoldására 1.

Kapcsolódás az 1. sz. mellékletéhez: az előadás 3. diája

Tekintsünk vissza egy kicsit az időben, hogyan és mikor is indult el a mai környezeti nevelés, milyen törvények, konferenciák, szervezetek segítettek az eligazodást, mi változott a pedagógiában az évek során! Tekintsük át a környezeti nevelés vonatkozásában a főbb nemzetközi eseményeket!

A Nemzetközi Természetvédelmi Unió Nevelési Bizottsága már 1948-ban kiemelte a természeti nevelés fontosságát, és a természet értékeinek megőrzését valamennyi ember számára feladatként jelölte meg.

1969-ben az ENSZ főtitkára világválság kialakulására így figyelmeztette az emberiséget: *„Az emberiség történelme során most első ízben vagyunk tanúi egy olyan világviszonylatú válság kibontakozásának, amely mind a fejlett, mind a fejlődő országokat érinti; az emberi környezet válságáról van szó. ... Ezért sürgősen fel kell hívni a világ figyelmét azokra a problémákra, amelyek megakadályozhatják az emberiséget abban, hogy legmagasabb rendű törekvéseink megvalósulását lehetővé tevő környezetben éljen.”*²

A Környezeti nevelés az iskolai tantervben című 1970-es IUCN konferencián meghatározták a környezeti nevelés fogalmát, amely fogalom azóta is fokozatosan bővül és változik. Ugyanebben az évben az Egyesült Államokban demonstrációt szerveztek a vizek és a levegő tisztaságáért, valamint az élővilág védelméért. Azóta ezen a napon ünnepeljük a Föld napját (április 22.).

Az Emberi Környezet ENSZ Konferenciáján (1972., Stockholm, Első Föld Csúcs) jóváhagyott Akcióprogramban *A környezetvédelem pedagógiai, tájékoztatási, szociális és kulturális kérdései* témakörön belül kimondták, hogy az oktatás célját pontosan meg kell fogalmazni, módszereit meg kell újítani. A konferencia kezdőnapja lett a Környezetvédelmi Világnap dátuma (június 05.).

Az ENSZ 1975-ben a Belgrádi Charta néven kiadott dokumentumában először fogalmazták meg, hogy a környezeti nevelés során tudásról, értékekről, attitűdökről és gyakorlati készségekről van szó.

² Kiss Ferenc, *Fenntartható fejlődés*, hozzáférés: 2018. 09. 16.

<http://www.nyf.hu/others/html/kornyezettud/megujulo/Fenntarthato%20fejlodes/Fenntarthato%20fejlodes.html>.

A környezeti nevelés célját, területeit, módszereit és sajátosságait a Tbiliszi Környezeti Nevelési Kormányközi Konferencián 1977-ben a következőképp határozták meg: „A környezeti nevelés olyan folyamat, melynek célja, hogy a világ népessége környezettudatosan gondolkodjék, figyeljen oda a környezetre és minden azzal kapcsolatos problémára. Rendelkezzen az ehhez szükséges tudással, beállítódással, képességekkel, motivációval, valamint mind egyéni, mind közösségi téren eltökélten törekedjék a jelenlegi problémák megoldására és az újabbak megelőzésére.”³

1984-ben megalakult az ENSZ Környezet és Fejlődés Világbizottsága. A Közös jövőnk címmel kiadott 1987-es beszámolójukban hangsúlyozták, hogy kortól függetlenül mindenkinek tennie kell a társadalmi változások, a fejlődés helyes irányba tereléséért. Már ekkor látható volt, hogy nagy feladat hárul ezen a téren a pedagógusokra. Ebben az évben a Nemzeti Környezetvédelmi Oktatás és Képzési Kongresszuson az évszázad utolsó évtizedét A Világ Környezetvédelmi Oktatási Évtizedének nevezték el.

Nemzetközi törekvések a problémák megoldására 2.

Kapcsolódás az 1. sz. melléklethez: az előadás 4. diája

A második Föld Csúcson, Rio de Janerió-ban (1992-ben) a Környezet és Fejlődés Konferencián új feladatként definiálták a fenntartható fejlődés megvalósítását. Világossá tették, hogy ezért az oktatást át kell alakítani, hogy betölthesse egyedülálló szerepét a megvalósítás során.

1997-ben a Thesszaloniki Nemzetközi Konferencián ismét hangsúlyozták az oktatás fontosságát és a döntéseink hatását a jövő nemzedékeire nézve. A Kiotói Konferencián elhangzott, hogy mindenkinek joga van a döntéshozatalokban való részvételhez és a környezeti információk megismeréséhez.

A Környezeti nevelés és oktatás Európában (Brüsszel, 1999) elnevezésű konferencián meghatározták, hogy ki kell bővíteni a természetközpontú környezeti nevelést a fenntartható fejlődés és a társadalom témaköreivel. Kifejtették, hogy a nevelés-oktatás terén olyan új

³ Tbiliszi Nyilatkozat, Záródokumentum, Kormányközi Konferencia a Környezeti Nevelésről (Budapest: Magyar Környezeti Nevelési Egyesület, 2000), 78.

módszereket kell alkalmazni, amelyek támogatják a környezettudatos állampolgárrá válást, olyan állampolgárrá, aki meg tudja valósítani a fenntartható fejlődést.

2000-ben a Millenniumi Csúcstalálkozón elfogadott ENSZ Millenniumi Nyilatkozatában Millenniumi Fejlesztési Célokat (8 db) határoztak meg, melyeket 2015-ig terveztek végrehajtani.

A Harmadik Föld Csúcson, Johannesburgban (2002) az ENSZ Fenntartható Fejlődés Világkonferencián az oktatás szerepének hangsúlyos kiemelése történt minden témakörben a fejlődés terén. Felmerült, hogy a nevelés-oktatásban erőteljesebben, szélesebb körben kellene megjelennie a fenntarthatóságra nevelésnek a környezetről való tanulással szemben. Még ez év decemberében az ENSZ Fenntarthatóságra Nevelés Évtizedének nevezte ki a 2005-2014 közötti időszakot. Célja, hogy a fenntarthatóság alapelvei beépüljenek a tanulás minden rétegébe, hogy betölthessék funkcióikat a szemléletváltásban.

2015. szeptember 25-27-én, az ENSZ New York-i konferenciáján elfogadták az Agenda 2030 programot. Az integrált fenntartható fejlődési és fejlesztési keretrendszerben 17 Fenntartható Fejlesztési Célt és 169 részcélt neveztek meg, amely minden ország részére (nem csak a fejlődő országok számára) célokat és feladatokat határoz meg 2030-ig a fenntarthatóság érdekében. A célkitűzések a szegénység megszüntetésére, az egyenlőtlenségek leküzdésére, Földünk környezeti rendszerének megóvására vonatkoznak.

Hazai, óvodai környezeti nevelés történeti áttekintése 1.

Kapcsolódás az 1. sz. mellékletéhez: az előadás 5. diája

A kisgyermeknevelés magyarországi történetében mindig kiemelkedő szerepet töltött be a környezettel való foglalkozás, az ezzel kapcsolatos tudásanyag átadása.

Az első kisdédóvót, amely még iskolás jellegű volt, Brunszvik Teréz grófnő nyitotta meg Budán Angyalkert néven 1928-ban. *„A korai nevelés a legfontosabb. Amit az ember*

*gyermekként lát, az segíti egész életében, hogy a jó felé orientálódjék.”*⁴ – vallotta naplójában a grófnő.

Kisdedóvíiban sokat beszélgettek a gyerekekkel az őket körülvevő közeli és távolabbi környezetükről, megismerték a testük részeit, a tárgyak, állatok, növények részeit, nevét, ismerkedtek a mesterségekkel, mértékekkel, időszámítással. Sok olyan tevékenységben vettek részt, melyek tovább erősítették ismereteiket a természetről, környezetükről: például gyümölcs és magválogatás, fonalgombolyítás, szalmafonat készítés. Fontos, hogy már ebben az időben is tartottak a szabadban beszélgetéseket, foglalkozásokat, tevékenykedtek a kiskertekben, felügyelettel megismertették őket a mérgező növényekkel a kiskert elzárt részén.

A Tolnán induló óvóképző intézetben Wargha István igazgató (1836-1844) nagy hangsúlyt fektetett a környezeti oktatásra. Az intézet udvarán kialakított kertben a gyerekek gyermekméretű szerszámokkal vettek részt a növények gondozásában az ültetéstől a betakarításig. Megismerték a háziállatok hasznát, gondozását. Tudták a testrészeik nevét, azok feladatát. A gyermekek életkori sajátosságainak ismeretében változatos módszer alkalmazását javasolták a kisdedóvíóknak.

A pesti kisdedóvíó intézet igazgatója, Rapos József (1861-1871) felismerte, hogy a gyermekek tanulásában a közvetlen tapasztalás milyen nagy szerepet játszik. Ezért bevezette a „kisétálás az élet útján” elnevezésű módszeres eljárást, amely szabadban tartott foglalkozásokat jelentett (Pl: házépítés meglátogatása). A környezetismereti oktatás fejlesztése érdekében új eszközöket is bevezetett, ilyen volt például az „időgép” és az „elmefejlesztő gép”, amelyek az időben való tájékozódást és a gondolkodás fejlesztését tették lehetővé.

1891-es törvény XV. cikkelye szabályozta a kisdedóvíást, egészségügyi, szociális és nevelési feladatokat adva az óvodáknak, megállapították az eszköz szükségletet is. Ez volt az első óvodai törvény. Miniszteri utasításban a környezetismereti tartalmat is meghatározták. Ezen dokumentumok kiegészítéseként jelent meg Peres Sándor módszertani utasítása, a benne

⁴ *Czeke Marianne: Brunszvik Teréz naplója. (1808-1814) Budapest, 1938 in: Dr. Hornyák Mária: Brunszvik Teréz. Martonvásár, 1994*

leírtak közül több a mai nevelés során is megállja a helyét. A módszertani utasítás hozzájárult a kisdédóvók elméleti és módszertani támogatásához.

1946-ban a Népjóléti Minisztérium meghatározta az óvodai foglalkozások módját, így a környezetismeret foglalkozásokét is. Javaslatot tett a foglalkozások témáit illetően. 1948-ban jelent meg a „Gyermeknevelés” című szaklap, ami módszertani támogatást adott az óvónőknek.

Az 1950-es évektől nagyobb hangsúlyt kapott a környezet megfigyelése, élősarkokat (ma: természetsarok) alakítottak ki a termekben és a nevelőknek külön természetismereti munkatervet kellett készíteniük. A hatvanas évektől egyre inkább közvetlen megfigyeléssel szereztek tapasztalatot a gyermekek környezetük tárgyairól, természeti jelenségekről. Éléményszerző séták is előtérbe kerültek egyes foglalkozások előtt.

Az új Óvodai Nevelési Program 1971. szeptember elsején lépett hatályba. A környezetismereti foglalkozásokat kötött foglalkozásként definiálja és az ismeretanyagot követelményként határozta meg. Új eszközként a feladatlap jelent meg ebben az időben.

1987-ben Környezetvédelem a közoktatásban címmel országos pedagógiai tanácskozást tartottak Kazincbarcikán. A *Környezeti nevelés fejlesztésének a közoktatást érintő feladatai* című állásfoglalásukban kifejtették, hogy az oktatási rendszernek alapvető szerepe van a környezetvédelmi szemléletformálásban, a környezettudatos állampolgárrá nevelésben, és a környezetbarát társadalmi cselekvések létrehozásában.

Ebben a dokumentumban meghatározták az óvodai nevelés célját és feladatát: *„Az óvodai környezeti nevelés célja és feladata a természeti és társadalmi környezethez való pozitív érzelmi viszony, pozitív viselkedési formák és magatartásmódok kialakítása, a környezeti kultúra iránti igény megalapozása, a gyermek közvetlen környezetében lévő élővilág megismertetése és megszerettetése, az élő és élettelen környezeti tényezők közötti leglényegesebb összefüggések megláttatása, helyi adottságok, lehetőségek feltárásával, felhasználásával. A megfigyelőképesség és a gondolkodásképesség fejlesztése közben a környezet és természet romlásának, pusztulásának példáit is használja fel az óvodapedagógus.”*⁵

⁵ Állásfoglalás a környezeti nevelés fejlesztésének a közoktatást érintő feladatairól, „Környezetvédelem a közoktatásban” Országos Pedagógiai Tanácskozás, Kazincbarcika, 1987 (Budapest: Országos Természet és Környezetvédelmi Hivatal), 6.

1989-ben Környezetvédelem a pedagógusképzésben címmel Felsőtárkányban tartott konferencia állásfoglalásában az óvodapedagógus-képzésről kifejtették, hogy fontos lenne:

- minden tantárgy tantervébe beépíteni a környezetvédelmi ismeretek megfelelő mennyiségét, arányát;
- az ökológia, környezetvédelem önálló tantárgyként szerepeljen;
- a képzőintézmények közötti kapcsolat folytatása, szélesítése;
- továbbképzéseikben legyen természet és környezetvédelmi tanulmányokra is lehetőség.

Hazai, óvodai környezeti nevelés történeti áttekintése 2.

Kapcsolódás az 1. sz. melléklethez: az előadás 6. diája

A programot 1989-ben módosították, melyben a környezeti tartalom már a környezet megismerésére nevelés elnevezéssel jelent meg. Fontos változás, hogy az óvodai nevelés egészében jelen lévő folyamatként határozták meg. Megfogalmazásra került a munkatevékenységben a növény- és állatgondozás is. Ez a program korszerű, ökológiai szemléletet alapozó, környezeti nevelést segítő óvodai munkát tett lehetővé.

A '90-es években kialakult a környezeti nevelés rendszere. A globális problémák között egyre sürgetőbbé vált a megoldás lehetőségének megfogalmazása. Fontos volt, hogy javítsanak az állapotokon, hogy fokozottabban óvják a meglévő természeti, környezeti értékeket, más módon használják a rendelkezésükre álló javakat.

Ezekben években a törvényalkotók is nagy figyelmet fordítottak a környezeti nevelés, ezen belül az óvodai környezeti nevelés feltételeinek megteremtésére, általánossá tételére.

A közoktatási törvény a 1993. évi LXXIX. 2. paragrafusának alapelveiben az óvoda feladatává tette a gyermekek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlesztését. A 8. paragrafusában az Óvodai nevelés országos alapprogramját határozta meg a nevelőmunka alapjául, amely 1996. szeptember 1-jén lépett hatályba, és ma is az óvodai nevelés alapdokumentuma. Ezen elveknek mentén kellett az óvodáknak saját helyi programot írniuk vagy akkreditált programot adaptálniuk.

1995. évi LIII. törvény a környezet védelméről 54. paragrafusában leírták, hogy mindenkinek joga van a környezettel kapcsolatos ismeretekhez és ezek további bővítéséhez.

Így válhatott ez feladattá az óvodában is. Elkészült a Nemzeti Környezetvédelmi Program, valamint a Nemzeti Környezet-egészségügyi Akcióprogram, amiben megfogalmazták a környezeti és egészségnevelés fontosságát.

1996. évi LIII. törvény a természet védelméről 64. paragrafusában kifejtették, hogy minden oktatási intézményben tanítani kell a természet védelmével kapcsolatos tudásanyagot a természetvédelmi kultúra fejlődése érdekében. Az óvodás gyermekek életkori sajátosságaiból adódó érzelmvezéreltsége biztosítja a környezeti nevelésben a környezethez való pozitív viszonyulás kialakulását, lehetőséget nyújtva annak védelméhez kapcsolódó, életkoruknak megfelelő ismeretek elsajátíttatására.

Az emberek szemléletének formálására is nagy szükség van, meg kell értetni mindenkivel, hogy saját és utódai életének jövőjét mentheti meg egy más fajta szemlélettel. Ennek a szemléletváltásnak az eszköze a környezeti nevelés.

Az 1990-es években Magyarországon is megalakultak a civil természetvédő szervezetek, mint például a Magyar Környezeti Nevelési Egyesület, a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, a Magyar Természetvédők Szövetsége, a Természet- és Környezetvédő Tanárok Egyesülete. Ma is tevékeny részesei a fenntarthatóság pedagógiájának fejlesztésében.

Napjainkban az Alapprogram 2018-ban módosított változata (136/2018. (VII. 25.) Kormányrendelet) alapján készített pedagógia programok adják az óvodai nevelőmunka keretét. Az Alapprogramban foglaltak leírva, illetve íratlanul, lehetőségként a környezeti nevelés gazdag, változatos formában történő megvalósítására adnak lehetőséget.

A Bevezető fejezetben az innovatív pedagógiai programok megjelenése és a módszertani szabadság lehetőséget ad a környezeti nevelés elveinek és módszereinek beépítésére az óvodai élet minden területén.

A Gyermekkép fejezet hangsúlyozza, hogy a gyermeki személyiség változásában fontos szerepe van a fejlődést meghatározó összetevőknek (életkori és egyéni sajátosságoknak) és a nevelés közben a személyiséget érő (spontán és tervezett) hatásoknak egyaránt, ezek a hatások pedig a környezet révén determináltak. A gyermekközpontú, befogadó óvodai nevelés hatására a gyermek személyisége saját ütemében fejlődik. Alapvető feladatunk a hátrányok lefaragása és a szegregáció megakadályozása is.

Az Óvodakép fejezetben foglaltak alapján láthatjuk, hogy az óvodai nevelés az alapelvek által meghatározott célokat és feladatokat is csak a természeti és társadalmi környezet által biztosított lehetőségek felhasználásával tudja megvalósítani. Alkalmazkodnunk kell a

körülöttünk megváltozott világ követelményeihez, az óvodai nevelésben is biztosítani kell a nemzetiségi és nemzetközi környezetből gyermekek számára is a multikulturális nevelés feltételeit, lehetőséget adva ezzel az önazonosságuk megőrzésére.

Az óvodai nevelés feladatainak meghatározásakor az Alapprogram az egészséges életmódra nevelést helyezi első helyre, hiszen nagyon fontos az egészséges életvitel igényének alakítása, melyben megjelenik az egészségtudatos táplálkozás, a betegségmegelőzés és az egészségmegőrzés szokásainak alapozása is. Ehhez kapcsolódóan megismertethetjük a gyermeket a növények gyógyító erejével, ha kertünkben vagy a csoportszobában gyógynövény sarkot alakítunk ki. Az udvari játék, séták, kirándulások során fejlődik a gyermekek fizikai állóképessége, testi képességei, mozgáskordinációja. Az egészség megőrzése és a környezetvédelem szempontjából is fontos feladat a környezettudatos magatartás alakítása, ugyanúgy, mint az egészséges és biztonságos környezet megteremtése és fenntartása.

Az érzelmi, az erkölcsi és az értékorientált közösségi nevelés terén fejlődik az óvodás énképe, önbizalma, szociális érzékenysége, amely jellemzők fontos segítői lesznek a fenntarthatóságra nevelésben. A másság elfogadására nevelés terén nem csak a társak, hanem a többi élőlény másságának, életének tiszteletére is kell nevelni a gyermeket (nemszeretem állatok).

Életkori sajátosságaiból adódóan az óvodás érzelemvezérelt, ezért az óvodapedagógus helyes viselkedéssel pozitív viszonyt tud kialakítani a természeti- és társadalmi környezet iránt, amely alapvető feltétele a környezettudatos viselkedés alakításának. Fontos feladat a gyermek közösségi szokás- és normarendszerének alakítása, akarati és erkölcsi tulajdonságok fejlesztése, melyek a szocializáció markáns elemei (segítőkészség, önzetlenség). Közös tevékenységek, feladatmegoldások (projekt, kooperatív technika alkalmazása) segítik a későbbi együtt tevékenykedést, közös célokért való összefogást.

Az anyanyelvi, az értelmi nevelés terén fontos a közvetlen és tágabb környezet megismertetése, a természeti és emberi környezet szépségeinek megláttatása, amely erősíti hazaszeretetét és a környezet védelmét, óvását szolgáló szokások alakítását (víz, energia, papír takarékoság, szelektív hulladékgyűjtés) is támogatja. A változatos tevékenységek segítségével bővül az óvodás tapasztalata és élménye az őt körülvevő természeti és társadalmi környezetről, ezáltal pozitív attitűd alakul ki a környezethez. Az élmények, tapasztalatok segítségével anyanyelvi ismeretei (beszélő környezet, szókincs bővítés) is bővülnek, fejlődik a kommunikációs képessége, ezáltal ismeretei, tapasztalatai, társas kapcsolatai is bővülnek. Az óvodapedagógus felelőssége, hogy közvetítse a gyermek felé és

rajta keresztül a családok felé az ökológiai szemléletet és a fenntarthatóságra nevelés elvárásait.

Az óvoda alkalmazotti közösségének ismernie és alkalmaznia kell a környezettudatos magatartás elemeit, hiszen valamennyien minták a gyermek szemében. Életkori sajátosságából következően érzélemvezérelt, ezt az óvodapedagógusoknak és a nem pedagógus dolgozóknak is mindig szem előtt kell tartaniuk a nevelő munka sikeressége érdekében.

A tárgyi feltételek számbavételénél vegye figyelembe a nevelő közösség, hogy az udvar és a kert kialakításánál fontos, hogy minél változatosabb élővilágot mutathasson be általa a gyermeknek, és hogy megfelelő mennyiségben és minőségben biztosítottak legyenek a gyermek méretű szerszámok az udvari és kerti munkákhoz. Az épületben, csoportszobákban is rendelkezzen az óvoda a pedagógiai program megvalósításához szükséges eszközökkel pl: vizsgálódási eszközök, határozókönyvek, nagyítók, szemléltető eszközök. Szükséges, hogy az óvoda dolgozói számára is megfelelő munkakörnyezetet alakítsanak ki. Környezeti nevelés fontos segítői a partnereink, akik segítik az óvodapedagógus széleskörű tájékozottságát (szakmai szervezetek), vagy olyan zöld civil szervezetek, intézmények, akik lehetőséget nyújtanak az óvodán kívüli tevékenységek kiszélesítésében, tanulási folyamatok sokszínűsítésében. Ilyen intézmények például a múzeumok, erdei óvodák, nemzeti parkok, könyvtárak, állatkertek.

Az óvodai élet tevékenységi formái és az óvodapedagógus feladatai című fejezetben először az óvodás legfontosabb tevékenysége, a játék jelenik meg. A szabad játék kialakítása során az óvodapedagógus felelőssége, hogy milyen mintát, biztosít a gyermek számára a közös játékban. Fontos, hogy minél több élményt, tapasztalatot szerezzen környezetéből, minél több érzékszerve bevonásával (pl: szenzitív játék), és sok természetes anyag kipróbálásával, melyet alkalmaz a játékában. A gyermek az életkorra jellemző valamennyi játékfajta (gyakorló-, szerep-, konstrukciós és építőjáték, barkácsolás, bábozás és dramatizálás) során sok, spontán, élménydús tapasztalatot szerez környezetéről.

A Verseléshez, meséléshez mindig értékes műveket válasszon az óvodapedagógus, olyan művet, ami az aktuális témához kapcsolódik, segíti annak megértését, feldolgozását, játékossá tételét. A versek között szép számmal található olyanokat, amik valóságghű tartalmakat közvetítenek a természeti jelenségekről. A mesék pedig segítenek a gyermek társadalmi szemléletének, világképének alakításában. Egyre több olyan történet jelenik meg napjainkban, amik támogatják a fenntarthatóságra nevelés értékeinek a feldolgozását, megértését.

Ének, zene, énekes játék, gyermektánc olyan örömforrás az óvodás számára, amely a mindennapok részévé válik az óvodapedagógus mintája alapján. A környezet komplex megismerését segíti, ha olyan dalokat, játékokat, zenehallgatási anyagot is választ az óvónő, ami illeszkedik az adott témához. Ha nemzetiségi vagy nemzetközi környezetből érkező gyermek is van a csoportban, ismertessük meg az ő kultúrájának zenéjét is. Közvetlen környezetünk hangjainak megfigyeltetésével az óvodapedagógus irányítsa rá a gyermek figyelmét az őt körülvevő környezetre. A zene ritmusának érzékeltetéséhez készítsen termésekből, magokból és más természetes anyagból hangszereket, illetve hulladékokból is barkácsolhat az újrahasználat jegyében.

A Rajzolás, festés, mintázás, kézi munka során a gyermekek sajátos módon fejezik ki a környezetükből szerzett élményeiket. Kreativitását és környezettudatosságát fejlesztheti barkácsolással, és hulladék anyagok felhasználásával közösen készített játékokkal is. Az elkészült munkákkal díszítheti közvetlen környezetüket, ezzel is növelve önbizalmát. Az óvoda épületének, csoportszoba, folyosó esztétikus dekorálásáért az óvodapedagógus a felelős, ebben az esetben is fontos a természetes anyagok használata. Kapcsolatok, partnerek révén a csoport látogasson el kiállításokra, kölcsönözzön olyan könyveket, melyek az éppen aktuális témánkhöz kapcsolódó művészeti alkotásokat tartalmaznak, ezzel is fejlesztve ízlésüket, esztétikai érzéküket.

Mozgás közben fejlődik a gyermek mozgáskoordinációja, erőnléte, téri tájékozódása és értelmi képességei is. Mozgásos szabályjátékok megismertetésével lehetőség nyílik olyan környezeti ismeretek bemutatására, eljátszására, melyek fontos szemléletformáláshoz vezethetnek (tápláléklánc fogó, Olvadó jégtáblák). Lehetőségünkhöz képest minél többet tartózkodjunk a szabad levegőn ezen tevékenységek közben, hogy még fokozottabban érvényesüljön az egészségfejlesztő hatása.

A külső világ tevékeny megismerése a természeti és társadalmi környezet megismerését foglalja magába, melynek szerves része a környezet formái, mennyiségi és téri jellemzőinek felfedezése is.

„Az óvodapedagógus feladata, hogy tegye lehetővé a gyermek számára a környezet tevékeny megismerését. Biztosítson elegendő alkalmat, időt, helyet, eszközöket a spontán és szervezett tapasztalat- és ismeretszerzésre, a környezetkultúra és a biztonságos életvitel szokásainak alakítására. Segítse elő a gyermek önálló véleményalkotását, döntési képességeinek fejlődését, a kortárs kapcsolatokban és a környezet alakításában, továbbá a fenntartható

fejlődés érdekében helyezzen hangsúlyt a környezettudatos magatartásformálás alapozására, alakítására.⁶

A fenntartható fejlődés érdekében fontos:

- a pozitív attitűd alakítása a gyermekben a környezet tevékeny megismerése során közvetlen környezetükben (udvar, óvodakert, csoportszoba), tágabb környezetükben (séták, kirándulások, erdei óvoda) egyaránt;
- az egészséges életmód szokásainak alakítása;
- természet és környezetvédelmi szokások alakítása;
- a zöld jeles napok ünneplése (Állatok napja – október 04.; Víz Világnapja – március 22.; Föld napja – április 22.; Madarak és Fák napja – május 10.);
- ökológiai szemlélet alakítása;
- tudatos vásárlói szokások alakítása;
- egészséges életmódra nevelés.

A környezeti neveléshez kapcsolódó munkajellegű tevékenységek a környezet-, növény- és állatgondozás, alkalmi megbízatások, valamint a naposi munka. A növénygondozást végezheti a csoportszobában vagy az előtérben kialakított természetsarokban (ültetés, vetés, öntözés, palántázás), vagy a csoportszoba más cserepes növényeivel is azok portalanításával, locsolással, átültetésben való segédkezéssel. Az udvaron évszakonként más és más feladatot végezhet (levélsöprés, komposztálás, hólapátolás). Az óvodakertben, gyógynövény- és fűszerkertben a legszélesebb a növénygondozás palettája: veteményezéstől a betakarításig, gyomlálástól a locsolásig szinte valamennyi munkálatban részt tud venni. A tevékenységek közben sok ismeretre tesz szert a gyermek, hiszen a növények nevét, formáját, szükségleteit, szerszámok biztonságos használatát is elsajátítja. Az állatok gondozását végezheti a csoportszobában, vagy az óvoda épületében az állat lakóhelyénél, vagy az udvaron, kertben kihelyezett madáretetők, itatók feltöltésénél, odúk, kis tó gondozásánál. Közvetlen környezete rendben tartásán a csoportszoba, az udvar, a kiskert rendjének fenntartását vagy helyreállítását, eszközök elrakását értjük. Tágabb környezete rendben tartása során a szelektív hulladékgyűjtéssel kapcsolatos tevékenységekre gondolunk, mint például a papírgyűjtés, PET palack vagy műanyag kupakgyűjtést a családok bevonásával. A naposi

⁶ Netjogtár 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról 10. oldal
<https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=a1200363.kor&targetdate=&printTitle=363/2012.+%28XII.+17.%29+Korm.+rendelet>

munka a csoportért, a közösségért végzett munka, az étkezés előkészítése, asztal megterítése a feladat. Sok ismeretre kell emlékeznie a végrehajtás során. Az eszközök ismerete, elhelyezése, a kulturált étkezés szokásain túl a mennyiségek számlálása is felelevenedik.

A környezeti nevelés áthatja a tevékenységekben megvalósuló tanulás egészét. Az óvodás korosztály sajátosságaiból adódóan a tanulás elsődlegesen utánzással, minta és modellkövetéssel valósul meg. Erre alapozva alakítható az egészséges életmód szokásai, a környezettudatos magatartás a gyermekben.

Az óvodás korosztály legfőbb és legfejlesztőbb tevékenysége a játék, melyben a mindennapokban aktív cselekvése során szerez ismereteket a környezetéről, tehát a játék (gyakorló-, szabály-, szerepjáték) élményeinek kiindulópontja a gyermeket körülvevő környezet. Tevékenysége közben spontán szerez, játékos tapasztalatokat, melyek fejlesztik képességeit, gyarapítják ismereteit, segítik eligazodását a külvilágban. A spontán, tapasztalatszerzésen alapuló tanulás az óvodáskor végére szándékos tanulássá válik megteremtve ezzel az iskolába lépés egyik fontos elemét.

Az óvodai csoportba kerülő gyermek fejlettségét nem csak életkori sajátossága határozza meg, hanem a család környezete, helyzete is. Ezen körülmények nagy mértékben meghatározzák tájékozottságát, ismereteit is. Az életkori sajátosságok is behatárolják a tanulás mennyiségét és minőségét. Mivel legfőbb foglalatossága ebben a korban a játék, így aktív tevékenység közben, játékos, cselekvéses tanulással (játékos módszerek, szituációk) fejleszthetjük képességeit, egész személyiségét.

A gyermeki kérdésekre adott válaszok hatására egyre inkább bővülnek ismeretei, megérti a jelenségeket, felfedezi az összefüggéseket a természeti és társadalmi környezetben. A gyermekben a környezeti nevelés bármely helyszínén merülhetnek fel kérdések, fontos, hogy erre biztosítsunk alkalmat és elegendő időt, válaszaink mindig valódi tartalmakat közvetítsenek a gyermekek életkorának megfelelően.

Az óvodapedagógus feladata, hogy a spontán tapasztalatszerzésen túl, szervezett, irányított megfigyelésekkel, minél komplexebb módon ismertesse meg a gyermekkel a körülötte lévő világot. Ez nagyfokú tudatosságot és szakmai felkészültséget igényel. A helyszíni foglalkozások mind természeti, mind társadalmi környezetről nyújthat élményeket, tapasztalatokat (erdők, múzeumok). A jól megválasztott helyszín felkelti a gyermek érdeklődését, segíti az ismeretek bővülését. A természetsarokban kialakított gyűjtemények (ásványok, kagylók, csigák, tollak), növények, állatok gondozása, vizsgálódások biztosítanak irányított megfigyelésre alkalmat. Az óvoda udvara és kertje is sok lehetőséget nyújt az élő és élettelen környezet, a munka hatásának megfigyelésére, aktív cselekvés

közbeni tapasztalatszerzésre. A gyakorlati problémamegoldás az óvodás kor második felében jellemző, hiszen ehhez megfelelő szintű gondolkodási és manuális fejlettséggel kell rendelkeznie a gyermeknek, hogy a megszerzett ismereteket gyakorolni tudja. Szükséges, hogy kezdetben az óvodapedagógus nyújtson mintát a probléma felvetésével, a megvalósítás lehetőségével, gyakorlati tennivalók összefoglalásával majd a tevékenység hasznának bemutatásával. Később azonban fokozatosan tegye képessé a gyermeket a probléma és a megoldás megfogalmazására. Az egyéni tevékenykedtetés, önálló cselekvés fontos eleme ennek a tanulási formának. Ilyen feladat lehet a téli madáretetés, itatás, őszi lombgyűjtés, tavaszi ültetések, vetések, a növények gondozása.

1998-ban jelent meg először a Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégia – alapvetés című kiadvány, amely „Magyarországon, valamennyi szintéren működő környezeti nevelők számára ad ajánlásokat a következő 3-6 év legsürgetőbb teendőit illetően.”⁷ 2003-ban és 2010-ben is átdolgozták a Stratégiát a felmerülő igényeknek eleget téve. Immár a harmadik frissítése van folyamatban a MKNE irányításával.

Környezeti nevelés a fenntarthatóságért

Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégia – Alapvetés 2010⁸

Kapcsolódás az 1. sz. melléklethez: az előadás 7. diája

Jól mutatja a kapcsolódó szakmai párbeszéd folyamatos változását, hogy időről-időre szükséges átdolgozni a Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégiát. Az alapfogalmak szintjén is nagy változás történt az elmúlt harminc évben. Fontos kérdés ezért tisztázni, melyik a helyesen használt fogalom: a *környezeti nevelés* vagy a *fenntarthatóság pedagógiája*? A környezeti nevelés a régibb, a fenntarthatóságra nevelés pedagógiája az újabb, tágabb értelmezésű fogalom. A globális problémák fokozott előtérbe kerülése miatt egyre inkább bekerült a szókincsünkbe a fenntarthatóság fogalma, és a kilencvenes évek eleje óta gyakran használtuk már a fenntarthatóság pedagógiája kifejezést is. Ma még mindkettőt használjuk,

⁷ Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégia – alapvetés 2010. Bevezetés 20. oldal
<https://mek.oszk.hu/13400/13463/13463.pdf>

⁸ Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégia 33. oldal
<https://mek.oszk.hu/13400/13463/13463.pdf>

de egyre inkább a tágabb értelmezésű fenntarthatóság pedagógiáját alkalmazzuk. A környezeti nevelés a fenntarthatóság pedagógiájának része. Az alábbiakban felsoroljuk a két fogalom jellemzőit, segítve ezzel a két fogalom megkülönböztetését és jövőbeni használatát.

A környezeti nevelés céljai, kívánalmai, jellemzői

1. Legyen komplex és rendszer-szemléletű

Bolygónk egy nagy rendszer, amelyben minden mindennel összefügg. Nem szemlélhetjük külön-külön környezetünk részeit, mert a cselekedeteink kihatással lesznek (ha nem is azonnal) a rendszer valamennyi részére. Mivel a környezeti problémák komplexek, ezért általában azok megoldásához is több tantárgy, tudomány ismeretére van szükség.

Az egész óvodai munkára jellemző ez a fajta megközelítés, hiszen az egész óvodai életet átszövi a környezeti nevelés, így mindenhol, mindenben jelen van. A gyermeki élmények, tapasztalások soha nem egy tevékenységhez köthetők, sokoldalú megismerés segíti a gyermekek holisztikus látásmódjának alakítását.

2. Legyen élethosszig tartó, és az élet minden területére kiterjedő

A környezeti nevelés már egész kis gyermekkorban elkezdődik és életünk végéig tart, hiszen a folyamatosan változó környezeti problémák megoldására mindig aktuális, új elgondolások kellenek, ehhez pedig képzésre, tanulásra van szükség. A ma környezeti problémáit nekünk, felnőtteknek kell megoldani (vagy legalábbis kezelni), míg a jövő nemzedéke felcseperedik és átveszi tőlünk a stafétabotot.

Az óvodás korosztály környezeti nevelése azért is nagyon fontos, mert a környezethez való pozitív attitűd alakítása során olyan tapasztalatokhoz, ismeretekhez juttatjuk őket, olyan szokásokat alakítunk ki bennük, amelyek jó alapot biztosítanak, hogy a környezetükért felelősséget vállaló felnőttekké váljanak.

Mindannyian a környezet része vagyunk így óhatatlanul hat ránk bárhol is tartózkodunk, érnek bennünket negatív és pozitív hatások egyaránt. A környezeti nevelésben fontos szerepe van a helyi közösségeknek, barátoknak, családnak szakmai és civil szervezeteknek egyaránt.

Az óvodai környezeti nevelésben is mindig figyelembe kell vennünk a gyermekeket érő külső (főleg a családi) hatásokat, és ehhez viszonyítva kell alakítani, fejleszteni szemléletüket. Nagy szerepe van az óvodán kívül tett sétáknak, kirándulásoknak, hiszen olyan élményeket, tapasztalatokat nyújtanak a természeti- és társadalmi

környezetről (erdei óvoda, múzeum, állatkert, folyó part, könyvtár), amelyeket az udvaron vagy a csoportszobában nem tudnánk biztosítani a számukra.

3. Legyen egyszerre lokális és globális

A környezettel kapcsolatos problémák lokálisak és globálisak is, ezért a velük való foglalkozás, megoldás is hasonlóan történik. Az óvodai környezeti nevelésben elsődlegesen a lokális (helyi) problémákra (patak vagy tó szennyezettsége), megoldási lehetőségekre (papírgyűjtés) hívjuk fel a gyermekek figyelmét, hiszen gondolkodásmódjuk és érzelmi fejlettségük is ezt teszi lehetővé. Fontos azonban, hogy ebben a korban érzékenyítsük őket a helyi problémákra, hiszen akkor felnőttként nyitottak lesznek a globális problémákra is.

4. Legyen mai és jövőbe néző

Egyre inkább elterjedt már napjainkban az a felfogás, hogy a jelenben történő cselekedeteink a jövőnket határozza meg. A felelősen gondolkodó felnőttek törekszenek ennek a veszélyeire felhívni a lakosság figyelmét, és a megoldásokat is minél szélesebb körben felkutatni.

Az óvodai környezeti nevelésben az aktuális problémákra (helyi légszennyezés, szelektív hulladékgyűjtés) és azok lehetséges megoldásaira tudjuk a gyermekek figyelmét ráirányítani.

5. Legyen tevékenységre orientált, és neveljen együttműködésre

A környezeti nevelést a cselekvés és a gondolkodás egysége hatja át mind a természeti mind a társadalmi környezet esetében is. Ismernünk kell a Földünk és közvetlen környezetünk rendszereit is, tevékenységeink következményeivel tisztában kell lennünk ahhoz, hogy mérlegelni tudjuk cselekedeteink következményét, hogy helyesen tudjunk dönteni.

A környezeti gondok összetettségük miatt általában nagyobb összefogással (társadalmi szintű) oldhatók meg. A környezeti nevelés feladata az együttműködési képesség fejlesztése, és a környezettudatos állampolgári magatartás kialakítása.

Az óvodai környezeti nevelés a gyermekek egésznapos tevékenységformáit áthatja. Az óvodás spontán és az óvodapedagógus által irányított tevékenység során gyűjt, élményeket, tapasztalatokat, melyek fejlesztik gondolkodását és bővítik a természeti és társadalmi környezettel kapcsolatos ismereteit. Tevékenységeik közben, fejlődésük során eljutnak a közös cselekvések egyszerű majd bonyolultabb szintjére. Képesek lesznek egyszerű projektek megoldására és kooperatív tevékenységek végrehajtására is 6-7 éves korra.

6. Neveljen problémamegoldásra

Az előttünk álló környezeti problémák megoldása eddigi gondolkodásunktól eltérő ötleteket, lehetőségeket kívánnak. A környezeti nevelés fontos feladata a kreativitás a problémamegoldó és a divergens (nem szokványos, eredeti) gondolkodás fejlesztése. Ehhez az óvodapedagógusoknak is nagy mértékben változtatniuk kell az eddigi módszereinken.

Az óvodai nevelésben az élmények és tapasztalatok gyűjtése közben a gyakorlati tanulás egyik formája a probléma- és feladatmegoldás, melyeket segíthet a gyermeki kérdésekre, válaszokra épülő ismeretszerzés, cselekvés, tapasztalatszerzés. Fontos, hogy a gyermekek bátran próbálkozzanak a probléma megoldásával, tudják, hogy szabad tévedni, minden következmény nélkül újra lehet próbálkozni a megoldással. Így alakul ki kreativitásuk, problémamegoldó gondolkodásuk az évek folyamán.

7. Neveljen új értékrendszerre

A környezeti nevelés értékként tekint a természeti erőforrások takarékos használatára, a környezettudatos magatartásra, a környezetért felelős életvitelre, és a mértékletes fogyasztásra, takarékosságra. Ezeknek az értékeknek a mentén kell folytatnunk nevelő munkánkat. Fontos megértenünk, hogy nem urai vagyunk a természetnek, hanem részesei.

Az óvodai környezeti nevelésben, ami áthatja minden tevékenységünket, ezeket az értékeket képviseljük és mintaadással alakítjuk a környezettudatos életvitelre nevelés szokásait a gyermekekben. Rajtuk keresztül megismertetjük ezeket az értékeket a családokkal is.

A fenntarthatóság pedagógiájának tartalma

1. Élethosszig tartó tanulás

A fenntartható fejlődés szempontjából elengedhetetlen a folyamatos tanulás, hiszen újabb és újabb gondok megoldása válik fontossá a mindennapi életünk során. A hagyományos tanulással szemben a természetes tanulás folyamatában a környezetben szerzett élményekkel, az aktív tevékenységekkel, a tapasztalatokkal, a felfedezésekkel teli kapcsolat során aktív, alkalmazható, tartós ismeretek birtokába jutnak a gyermekek. Az óvodai tanulás is túlnyomó többségében játék közben

szerzett, aktív tevékenykedtetéssel, cselekvés közben felfedezett ismereteket kínál a gyermekeknek, ezzel is biztosítva a tanuláshoz, az ismeretek elsajátításához való pozitív viszony alakulását későbbi életükhöz. Mai világunkban azonban a technika fejlettsége egyre nagyobb teret hódít. A világháló nemcsak a kommunikációs és a gazdasági kapcsolatok kiszélesítésében jelentett változást, hanem a tanulási folyamatokban is.

Az IKT eszközök megjelentek az óvoda nevelő-oktató munkájában is. Számolnunk kell azzal a jelenséggel is, hogy az informatika a gyermekek otthoni életében is jelen van.

Az óvodapedagógus részéről nagy körültekintést, átgondolt tervezést igényel, hogy mikor, hányszor és milyen céllal visz be a gyerekek közé a számítógépet. Támogatja-e a gyermekek ismeretszerzését, bővül-e olyan mértékben tudásuk, amit a spontán tapasztalással, cselekvéssel nem tudunk volna megmutatni nekik? Úgy gondolom, célzottan egy-egy környezettel kapcsolatos videó, közös élményről készült fotók vagy mese szemléltetése színesítheti a nevelő munkánkat. A digitális fejlesztő programok (pl: DIOO) alkalmazása egyre nagyobb teret hódít az óvodákban is, de ezek alkalmazása nagy körültekintést igényel és nem utolsósorban az eszközök beszerzése is nagy anyagi terhet ró az intézményekre.

Mindkét tanulási forma (természetes és digitális) ugyanolyan fontos szerepet tölt be az élethosszig tartó tanulásban, és a megfelelő, közös alkalmazás (életkor, téma, helyszín ...) esetén erősíthetik is egymás hatását.

2. Interdiszciplináris megközelítések

A természet-, és társadalomtudományok, valamint a humán tárgyak összetartozóak, szét nem választhatóak, együttes megismerésük ad valós képet a természeti- és társadalmi környezetünkről. A környezeti válság megoldásához is ezek egységben történő tanítása, tanulása szükséges.

Az óvodapedagógusok átgondolt, komplex tervezése, a gyermekek spontán, cselekvéses, megismerő tevékenysége az egész nap folyamán olyan holisztikus szemléletet eredményez, amely támogatja a gyermekekben az egységes látásmódot, segíti a körülöttük lévő világ egységének felfedezését.

3. Rendszerben történő és a kritikai gondolkodás fejlesztése

Az összetett problémák összetett gondolkodással oldhatóak meg, ehhez szükséges a rendszerben történő gondolkodás fejlesztése, hiszen életünkben és környezetünkben is minden részlet egy nagyobb rendszer darabja. A hatékony munka területén szükség lesz erre a szemléletmódra a jövőben még inkább, mint eddig.

Az óvodás korú gyermekek gondolkodásfejlődése nagy változáson megy át a 3-7 éves kor között. A spontán cselekvések és a közben feltett kérdésekre kapott válaszok nyomán egyre bővülnek a környezetéről ismeretei. Érzelmei alapján dönt kezdetben, hogy mivel ismerkedik, figyelme rövid ideig tart, képzelete pedig nagyon erős. Ekkor még a gondolkodása nem önálló pszichikus tevékenység. A megismerési folyamatban lassan alakulnak át a tapasztalatai (érzékelései) gondolatokká. Hosszas folyamat a kezdeti cselekvő, képszerű gondolkodástól eljutni a szemléletes, elvont nyelvi gondolkodásig az iskolaérettség idejére.

4. Az együttműködés és társas készségek fejlesztése

A nevelés folyamatában a fenntarthatóság pedagógiája fontosnak tartja az együttműködést, hiszen célt elérni csak közös elhatározással és összefogással lehet. A közösségek felelős társadalmi szerepvállalásának fejlődését eredményezi, ha a lakosság, a civil szervezetek, munkáltatók, önkormányzatok, oktatási intézmények összefognak és közös cél érdekében együttesen cselekszenek, közösen tanulnak.

Az óvodában a gyermekek közötti kapcsolat fokozatosan alakul ki. Kezdetben egyedül játszanak, majd a barátságok szövődésével egyre többen kapcsolódnak össze a napi tevékenységekben. Óvodáskor végére képesek közös cél érdekében együtt dolgozni nagyobb csoportokban is, feladatokat felosztani a cél megvalósítása érdekében.

5. Multikulturális perspektívák és eltérő esélyek pedagógiai kezelése

A globalizáció okozta társadalmi változások miatt egyre inkább felmerül a differenciált képzés szükségessége a különböző kulturális szokásokkal, hagyományokkal és gazdasági közegből származó neveltek fejlesztésével kapcsolatban. A fenntarthatóság pedagógiája garantálni tudja sokszínű módszerével, tartalmas tananyagaival, hogy ezek a gyermekek azonos esélyt kapjanak a differenciált nevelés és képességfejlesztés révén. Ez a sokszínűség megteremtheti a

népek közötti ismeretséget, hagyományok, kultúrák felfedezését, nyelvek elsajátítását és egymás tiszteletét.

A befogadó nevelés nagyon sokat tehet ennek a szemléletnek az elterjesztésében.

Mai társadalmunkban fokozottan szükség van a „környezeti igazságosság” törekvésének megvalósítására, hogy minden ember megkapja az életéhez szükséges erőforrásokat, védelmet a környezeti fenyegetettséggel szemben.

Az óvodákban is jelen vannak a más országból érkező, kisebbségi vagy nemzetiségi gyermekek. Nevelésük során arra törekszünk, hogy életkörülményeik, kultúrájuk, egyéni fejlettségük megismerése után szükség szerinti nevelést kapjanak, amely során önmagukhoz képest fejlődhessenek, kibontakoztathassák képességeiket. Mindennapi óvodai életünkbe beépítjük kultúrájuk meséit, verseit, zenéiket, gyermekdalaikat. Ismerkedünk eltérő szokásaikkal, ünnepeikkel is. Mindeközben felkínáljuk nekik a mi kultúránk, nyelvünk megismerését.

6. A pedagógusok kompetenciájának fejlesztése

A fenntartható fejlődéshez szükséges szemléletváltást elsődlegesen az óvodapedagógusoknak kell a nevelésen keresztül elérniük. Ennek a változásnak a megvalósításához nélkülözhetetlen saját szemléletük fejlesztése, formálása (képzések, önképzés) is. Az óvodás gyermek környezettudatos magatartása csak hiteles és követendő mintával alakítható életkori sajátossága miatt. Játékossággal, sokféle módszerrel, tevékenységgel alakulnak szokásai.

7. Pedagógiai információs és szolgáltató hálózatok működése a fenntarthatóság érdekében

A pedagógiai információs és szolgáltató hálózatok sokat tehetnek a fenntarthatóság érdekében. Segíthetik az óvodapedagógusokat, az óvodákat és helyi közösségeket jövőjük felmérésében, összehangolják nevelési, gazdasági, társadalmi céljaikat.

Szaktudásuk megosztásával támogathatják az óvodapedagógusok munkáját abban, hogy felkészítsék közvetlen környezetüket a várható változásokra.

Az óvodai nevelésben ilyen hálózat a 2006 óta működő Zöld Óvoda Hálózat, melynek bázisintézményei segítik az óvodapedagógusok környezeti nevelő munkáját.

8. Települések és közösségek szerepe

A helyi közösséget alkotó cégek, önkormányzat, nevelő-oktató intézmények, civil szervezetek összefogása, egymásra figyelése gazdasági, társadalmi szinten egyaránt elősegíti a település fejlődését. Fontos, hogy a jövő szempontjából meghatározott célokat közösen jelöljék ki és valamennyien vegyenek részt, a maguk szintjén, a megvalósításban. A fenntarthatóság megvalósítása érdekében lényeges szempont, hogy a jövőkép kialakítása során törekedjenek az egészséges természeti és települési környezet formálására, munkahelyeken a helyi munkavállalók alkalmazására, megújuló energiaforrások felkutatására, azok beépítésére a település életébe és a fenntartható használat kialakítására. Ezeknek a céloknak a megvalósítása hatással lehet az óvodák környezettudatos nevelésére is.

Az óvodásokat hosszútávon nagy mértékben érinti a település jövőképe kialakítása, megvalósítása, hiszen ezek a célok meghatározzák az ő egészségüket, munkalehetőségeiket, jövőjüket is. Rövidtávon pedig intézményük állapotának javulása, eszköz ellátottsága, egészséges környezetük támogatja fejlődésüket, egészségüket.

9. Az egyes emberek feladatai

Az egyének elsősorban saját tevékenységükért, önmaguk szokásainak alakításáért felelősek. Saját szokásaikon, környezettudatos magatartásukon tanulással, idő ráfordításával változtathatnak. Később az önképzésen túl tapasztalatokat cserélhetnek, tudást oszthatnak meg a közvetlen környezetünkben élőkkel (családtagok, munkatársak, barátok). Legnagyobb hatást az egyének a tudatos vásárlói, és a szelektív hulladékgyűjtési szokások elsajátításával tehetik a fenntarthatóság érdekében. Közösségekhez (civil szervezetek) csatlakozással a tanulás egy újabb szakaszába léphetnek.

Az óvodák alkalmazotti közössége nem csak a saját szokásaik alakításáért felelősek, hanem viselkedésükkel a rájuk bízott gyermekek szokásainak alakításáért is. Az óvodák partnerei között gyakran találunk olyan intézményeket, civil szervezeteket, akik kapcsolataik révén olyan programokkal, kiadványokkal segítik a nevelő munkát, amelyek hozzájárulnak a gyermekek és a felnőttek szemléletformálásához.

10. A civil szervezetek és a fenntarthatóságra nevelés

A civil szervezetek alulról szerveződő közösségek, a fenntarthatóság pedagógiájának fejlődésében nagy szerepet játszanak. Tanulmányok, kiadványok készítésével, szakmai előadások tartásával támogatják a szemléletmód változtatását. Közös programok szervezése során fejlődik a közösség tagjainak együttműködési és társas készségei is.

Többnyire helyi csoport érdekeit támogatják, de részt vehetnek országos jelentőségű konferenciákon is.

Szakmai szervezetek segítik az ismeretek megosztását természetel, környezettel, fenntarthatósággal összefüggésben és konferenciákat is szerveznek.

A civil szervezetekkel való kapcsolat fontos része az óvodai fenntarthatóság pedagógiájának. A nevelőközösségnek meghirdetett előadásokon túl kiadványokkal támogatják munkánkat, szervezett akciójukban, programjaikban lehetőségeink szerint részt veszünk. Az állatmenhelyekhez civil szervezetekkel szorosabb, a gyerekek bevonására is lehetőséget nyújtó kapcsolat alakulhat ki, melynek során látogatások, élelemgyűjtés, sétáltatások megszervezésére is sor kerülhet. Ezáltal a gyermekek érzelmi kötődése, odafordulása is erősödik az állatvilághoz.

Közvetlen környezetünkben kell a lehetőségeket keresni, kapcsolatokat felvenni a civilekkel.

A környezeti nevelés elveit is magába foglaló a fenntarthatóságra nevelés szellemiségének érvényesítése fontos feladatunk mindennapi nevelő munkánkban.

Világunk átalakítása: a fenntartható fejlődés 2030-ig szóló programja

2015. szeptember 25-27., ENSZ Közgyűlés, New York

Kapcsolódás az 1. sz. melléklethez: az előadás 8. diája

Az ENSZ 2015. szeptember 25-27-ei, new yorki közgyűlésén hirdették ki a *Világunk átalakítása: a fenntartható fejlődés 2030-ig szóló programot*: „Jelen Agenda emberekre, bolygóra és jólétre irányuló cselekvési terv.”⁹

A 17 Fenntartható Fejlődési Cél (169 alcél) szükségszerűségével, megvalósításának fontosságával 193 ország értett egyet. Az elkövetkező 15 évben megvalósítandó célkitűzéseket a keretrendszerben így fogalmazták meg: „*Valamennyi ország és érdekelt fél együttműködő partnerségben fogja végrehajtani e tervet. Eltökéltek vagyunk az emberi fajnak a szegénység zsarnokságától és a nyomortól való megszabadítása, valamint bolygónk meggyógyítása és megóvása iránt. Elhatározásunk, hogy megtegyük azokat a bátor és átalakító lépéseket, amelyekre sürgősen szükség van ahhoz, hogy a világot fenntartható és ellenálló pályára állítsuk.*”¹⁰

Ezek a célok és feladatok a Millenniumi Fejlesztési Célokra (New York, 2000) alapoznak, és szeretnék megvalósítani azokat a célokat (MDG), amit ez idáig nem sikerült befejezni. A célok és részcélok szoros összefüggésben állnak egymással, megteremtve az egyensúlyt gazdaság, társadalom és környezet között, mely hármas egység a fenntarthatóság három fő pillére.

Elgondolkodtató, hogy állampolgárként, óvodapedagógusként mik azok a feladatok, amikből mi magunk is kivehetjük a részünket saját magunk, a családjaink, a ránk bízott gyerekek és azok családjainak szemléletformálásában, mindennapi tevékenységeink során.

Elsődleges célunk, hogy mi magunk alaposan megismerjük, átgondoljuk a lehetőségeinket mind a 17 cél kapcsán. Elsőre úgy érezhetjük, hogy ezek a célok, feladatok, túl nagy léptékűek a számunkra. Később, ha kicsit jobban belegondolunk, mégis rátalálhatunk a

⁹ Világunk átalakítása: fenntartható fejlődési keretrendszer 2030

<https://ensz.kormany.hu/download/7/06/22000/Vil%C3%A1gunk%20%C3%A1talak%C3%ADt%C3%A1sa%20Fenntarthat%C3%B3%20Fejl%C5%91d%C3%A9si%20Keretrendszer%202030.pdf> 3. oldal

¹⁰ Világunk átalakítása: fenntartható fejlődési keretrendszer 2030

<https://ensz.kormany.hu/download/7/06/22000/Vil%C3%A1gunk%20%C3%A1talak%C3%ADt%C3%A1sa%20Fenntarthat%C3%B3%20Fejl%C5%91d%C3%A9si%20Keretrendszer%202030.pdf> 3. oldal

lehetőségeinkre, amik nyilván inkább a magunk területén, lokálisan megvalósítható teendők sora. Erre utal az első Föld napja jelmondata is „*Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan!*”¹¹, amely a saját felelősségünkre, lehetőségeinkre mutat rá, és arra, hogy a környezettudatos életvitelre nevelést minél előbb el kell kezdeni a családokban és az óvodákban is.

Óvodapedagógusként, környezeti nevelőként fontosnak tartom, hogy önnön szokásaim, életvitem folyamatos felülbíráásával, fokozatos változtatásával tegyem meg az első lépéseket, hiszen az óvodások a velük foglalkozó pedagógusoktól modellkövetéssel tanulnak. Elengedhetetlen a munkánk során a folyamatos tájékozódás, képzés, új utak keresése, szakmai csoportokhoz tartozás, részvétel a munkájukban és az egymástól tanulás is. Lényeges, hogy mindig figyelemmel legyünk a fenntarthatóság pedagógiájának szempontjaira (tudatosság, ismeret, értékek, részvétel).

Világunk átalakítása: a fenntartható fejlődés 2030-ig szóló programja – magyarországi feladatok

Kapcsolódás az 1. sz. mellékletéhez: az előadás 9. diája

Magyarországon a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács (NFFT), az Országgyűlés tanácsadó szerv, amely „*független nemzeti intézmény, feladata a hazai fenntartható fejlődési alapelvek, célkitűzések, átfogó feladatok meghatározásának elősegítése, az ezzel összefüggő nemzetközi együttműködés figyelembevétele, a fenntartható fejlődéssel foglalkozó stratégia rendszeres megújításának és végrehajtásának elősegítése a vonatkozó tervezési és egyeztetési feladatok koordinálásának támogatása, a nyilvánosság és a társadalmi részvétel erősítése, a 2015-ben elfogadott Nemzetközi Fenntarthatósági Célok (SDG) implementálása. Az NFFT kiemelt célja a fenntarthatósághoz szükséges szemléletváltás elősegítése a társadalom minden szegmensében.*”¹²

Honlapjukon dokumentumokat, videókat, jó gyakorlatokat találhatunk, illetve beszámolókat az aktualitásokról.

¹¹ R. Dubos, 1972.

¹² <https://www.nfft.hu/nemzeti-fenntarthato-fejlodes-tanacs>

2013-ban az Országgyűlés elfogadta a Nemzeti Fenntarthatóság Fejlődési Keretstratégiát (NFFS), amely 2024-ig határoz meg feladatokat a fenntarthatóság érdekében. Az erőforrások mentén 4 fő területre (1. Emberi, 2. Társadalmi, 3. Környezeti, 4. Gazdasági erőforrás) 34 stratégiai célt és 77 feladatot határoz meg. Ezeket a célokat és feladatokat 12 célcsoportba rendezik.

Az oktatás és az egészségnevelés céljairól, feladatairól a 4 fő területből az Emberi erőforrás fejezetben tájékozódhatunk.

2015 óta hazánkban is megrendezésre kerül az Európai Fenntarthatósági Hét (június első hetében), melynek célja az emberek megszólítása, a fenntarthatósággal foglalkozó szervezetek megismertetése, tevékenységük, programjaik bemutatása, a lakosság bevonása a programokba. A kezdeményezés támogatója az Európai Fenntartható Fejlődési Hálózat, hazai koordinátora pedig az NFFT. A programok között nemcsak tudományos találkozók szerepelnek, hanem családi programok, kapcsolódó előadás sorozatok is.

Fenntartható Fejlődési Célok¹³

Kapcsolódás az 1. sz. melléklethez: az előadás 10. diája

A történeti és elméleti összefoglaló után következzenek az egyes Fenntartható Fejlődési Célokhoz kapcsolható óvodai tevékenységek, lehetőségek.

A fejezetekben kifejtésre kerülnek a diákon szereplő gondolatok, és feltüntetjük azt is, hogy az adott FFC a Zöld Óvoda Kritériumrendszer mely pontjaihoz kapcsolódik, kapcsolódhat.

¹³ <https://www.ajbh.hu/-/ensz-fenntarthato-fejlodesi-celok-sustainable-development-goal-sdg-?inheritRedirect=true>

1. cél - A szegénység felszámolása

Mindenhol véget vetni a szegénység összes formájának

Kapcsolódás

- az 1. sz. melléklethez: az előadás 11. diája
- a 2. sz. melléklethez: Zöld Óvoda kritériumrendszer kapcsoló pontjai: 5., 6., 12.

„A szegénység több tényezőre vezethető vissza és mind formájában, mind fajtájában igen eltérő lehet. Legfőbb okai közé a pénz sorolható. Ennek következtében az emberek olyan tartósan fennálló, hátrányos helyzetbe kerülnek, melyből saját erejükből általában nem tudnak kikerülni. Következmenyei és/vagy okai lehetnek:

- *alacsony iskolázottság*
- *munkanélküliség*
- *elszigeteltség, kirekesztődés*
- *anyagi terhek súlyossága miatt kialakult családon belüli nehézségek*
- *tapasztalathiány*
- *mobilitás hiánya*
- *depresszió*
- *társadalmi kapcsolatok hiánya, illetve hasonló helyzetűekkel fenntartott kapcsolatok kizárólagossága.*”¹⁴

A meghatározást olvasva valószínű mindannyiunkban felmerül a gondolat, hogy ezzel vajon mit tudunk mi kezdeni, hogyan tudjuk enyhíteni ezeket a hatásokat?

Elsődleges feladatunk, hogy vegyük észre a gyermekén keresztül a családok problémáit, nehézségeit (hiteles kapcsolat kialakítása, családlátogatás, fogadóóra, gyermek megfigyelése során), ennek ismeretében kellő tapintattal próbáljunk segíteni a település adta lehetőségek bemutatásával, illetve az óvodában gyűjtések szervezésével (pl: ruha, játék, tartós élelmiszer).

Természetesen a gyermekcsoportban is sok feladat vár ránk. Kezdetben a legfontosabb a gyerekek érzékenyítése a téma iránt. Figyelmük felkeltése történhet egy velük, vagy társukkal történt esemény kapcsán. Beszélgetések alkalmával megkérdezhetjük, hogy ők mit gondolnak, mi is az a szegénység. Népmesékből is ismert fogalom a „szegény legény” –

¹⁴ <https://hu.wikipedia.org/wiki/Szeg%C3%A9nys%C3%A9g>

milyennek képzelik őt, miből van kevés neki, miből lehet sok? Ahol olyan szerencsés összetételű a csoport, az óvoda vagy a környék, hogy konkrét tapasztalata nincs erről a gyerekeknek, ők is megértik, hogy vannak olyan családok, ahol nagyon kevés pénz van ételre, ruhára. Ott is lehet a gyerekek érzelmeire hatva olyan programokat szervezni, amiből átérzhetik társaik nehézségeit, aminek segítségével elsajátíthatják a segítségadás módjait. Fontos elültetnünk bennük az elfogadást a kirekesztés elkerülése érdekében. Ehhez kapcsolódó érzékenyítő játékokat is tervezünk összegyűjteni a leendő ötlettárba.

Csatlakozhatunk olyan helyi vagy országos kezdeményezéshez, amelyben óvodásaink megérezhetik, hogy nem csak kapni, de adni is jó dolog. Jó példa erre többek között a kinőtt, már nem használt (kinőtt és/vagy megunt) ruháik, cipőik, játékaik elajándékozása akár a *Cipősdoboznyi szeretet* kezdeményezésen belül. Hasonló példa a *Csokoládégyűjtés Mikulásra* akció, ahol a gyermekotthonokban élőknek kedveskednek az adományokkal.

1. fénykép: Cipősdoboznyi szeretet akció

2. cél - Az éhezés megszüntetése

Véget vetni az éhínségnek, elérni az élelmiszerbiztonságot, fejleszteni az ételmezést és előmozdítani a fenntartható mezőgazdaságot

Kapcsolódás

- az 1. sz. melléklethez: az előadás 12-13. diája
- a 2. sz. melléklethez: Zöld Óvoda kritériumrendszer kapcsoló pontjai: 1., 2., 4., 5., 7., 10., 12., 15., 18.

A szegénység egyenesági következménye az éhezés és az alultápláltság. Ezt a témát is érdemes körüljárni a gyerekekkel. Tapasztalata mindenkinek van erről a maga szintjén, mert az éhséget biztos mindenki megtapasztalta már, innen indulva könnyű a témát felvetni. El tudják mondani ezzel kapcsolatos élményeiket, érzéseiket. Bele tudják élni magukat, hogy milyen rossz érzés lehet annak, aki gyakran éhes.

Beszélgethetünk arról is, hogy a testünkre milyen hatással van, ha nem kapunk elég mennyiségű és/vagy minőségű táplálékot, ha nincs elegendő tápanyaga a szervezetünknek (növekedés, értelmi képességek nem megfelelő fejlődése, csökkenő ellenálló képesség, rossz kedélyállapot). Azt már a gyerekek is megértik, hogy az egészséges fejlődésünkhöz, jóllétünkhöz egészségesen kell táplálkoznunk, mennyiségi és minőségi tekintetben egyaránt.

Felvetődik a kérdés: Milyen az egészséges táplálék? A neve is mutatja, TÁPLÁL, ami a szervezetünkben nem okoz kárt, javít az állapotán, segíti az egészségünk megőrzését. Ez úgy valósulhat meg, ha pl: mi magunk termeltük, tenyésztettük, ismerjük a termelőt, olyan logóval, vagy leírással van ellátva, aminek tudjuk a jelentését – tehát biztonságosan fogyaszthatjuk (élelmiszerbiztonság).

Fontos azonban az is, hogy az egészséges alapanyagokat a biztonságos ételkészítés szabályai alapján főzzük meg. Ezeket a szabályokat a gyerekekkel is meg tudjuk ismertetni, be tudjuk gyakoroltatni az óvodai ételkészítések közben. „A biztonságos ételkészítés 5 aranyszabálya:

1. Kifogástalan alapanyag, tiszta ivóvíz
2. Tiszta konyha, tiszta kéz
3. Kész ételek elkülönítése a nyersanyagoktól
4. Alapos sütés, főzés
5. Gyors lehűtés, hűtött tárolás”¹⁵

¹⁵ <https://portal.nebih.gov.hu/-/elelmiszer-elelmiszerbiztonsag>

Az óvodásokat az érzelmeik vezérik, ezért könnyebb felkelteni az együttérzésüket az éhezők és alultápláltak iránt, csak a saját helyes viselkedésünkkel kell jó példát adni hozzá. Mai világunkban sajnos nem egyedi eset, ha szegényeket, hajléktalanokat látunk az utcán, őket is tudjuk segíteni, ha elvisszük nekik ételdobozban a megmaradt ételünket. Sokszor sokszor pékségek, éttermek is csatlakoznak a kezdeményezéshez, erre is fel lehet hívni a gyermekek figyelmét.

A készülő ötlettárba szeretnénk a tudatos fogyasztáshoz kapcsolódó szituációs játékokat, drámajátékokat is összegyűjteni.

Az óvodakertek, fűszer- és gyógynövénykertek kialakításával nagyszerű lehetőséget biztosítunk arra, hogy a magunk termesztette növényeket fogyaszthassuk, tehát az egyik legbiztonságosabb forrásból, ráadásul magunk erejéből teremtsük elő a táplálékunkat. Ez is fontos felismerést ad a gyerekeknek, hogy ők maguk is képesek rá. A kerti munkák közben megtapasztalhatják a vegyszermentes, gyomszabályozással művelhető kertekben a természet, biogazdálkodás alapjait, a biológiai, fizikai növényvédelmet, az öntözés takarékos változatát, a talajtakarással történő védekezést.

A komposztálással, a zöld javak felhasználásával szemléletük is változik, megtapasztalják a talaj védelmét, vegyszermentes táplálásának lehetőségét is. A gyermekméretű szerszámokkal bekapcsolódnak a munkálatokba. Tapasztalataik, ismereteik, tudásuk bővítésével segítjük azoknak az alapismereteknek az elterjedését, amik későbbiekben támogatják a fenntartható mezőgazdaság megvalósítását. A fenntartható mezőgazdaság meghatározásában az alábbi pontok jelennek meg:

- „az élelmiszer-ellátás biztosítása jó minőségben,
- a környezeti minőség megőrzése,
- a mezőgazdasági tevékenység életképessége, jövedelmezősége,
- az életminőség javítása a vidéki területeken, társadalmi igazságosság.”¹⁶

Az óvodapedagógus felelőssége az is, hogy főleg őshonos fajokat, fajtákat (gyümölcsfák, paprika, paradicsom, hagyma) ültessenek, hiszen azok jól alkalmazkodtak a mi környezetünkhöz, klímánkhoz, a talaj jellemzőihez és ellenállóbbak a betegségekkel, kórokozókkal szemben, tehát vegyszermentes termesztésben is sikereket érhetünk el velük.

¹⁶ <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/muhelytanulmanyok10.pdf>

1. fénykép: Komposztálás

3. cél - Egészség és jóllét

Biztosítani az egészséges életet és előmozdítani a jóllétet mindenki számára, minden korosztályban

Kapcsolódás

- az 1. sz. melléklethez: az előadás 14-15. diája
- a 2. sz. melléklethez: Zöld Óvoda kritériumrendszer kapcsoló pontjai: 1., 2., 5., 6., 10., 20.

„Az egészség a teljes testi, lelki és szociális jóllét állapota, és nem csupán a betegség hiánya.”¹⁷ Az óvodában a legfontosabb feladatunk a gyermekek érzelmi biztonságának alapozása mellett, hogy megteremtsük számukra az egészségtudatos életvitel lehetőségét. Ennek gyakorlati megalapozása a gyermekén keresztül a családokra is hatni fog a mindennapokban. E szokások elsajátíttatása, gyakorlása mintaadással rögzül, és nagy mértékben hozzájárul az egészség megőrzéséhez vagy betegség esetén a gyógyulás támogatásához. A mindennapokból kiemelkedő programok szervezése felhívja a családok figyelmét a testi egészség mellett a lelki és szociális jóllét összhangjának fontosságára. Ilyen

¹⁷ WHO-1948.

program lehet például az Egészségnap, ahol szűrővizsgálatokon, szakemberek előadásain, családi sport vetélkedőkön vehetnek részt a családok, vagy a Reformétel kószolók, ahol a gyermekek a szülőkkel közösen vesznek részt az ételek elkészítésében, ezzel arra is ráirányítva a figyelmet, hogy milyen hasznos és fontos a családok összetartozására, a közös programok. Lényeges annak bemutatása is, hogy a testi egészségünk megőrzéséhez nem elegendő a táplálékunk megválogatása, környezetünk (talaj, levegő, víz) tisztasága is nagyon fontos. Ezek tisztaságát, szennyezettségét, azok hatását az élő szervezetre legszemléletesebben vizsgálódásokkal mutathatjuk be ennek a korosztálynak (víz, ecet, étolaj, só segítségével).

Mai stresszes életünkben a felnőttek közül sajnos nagyon sokan menekülnek a dohányzás egészségre káros szenvedélyébe. Ezért is lenne fontos minden óvodában megismertetni a gyerekekkel a „Nem lehet elég korán elkezdni” Óvodai dohányzás megelőzési programot.¹⁸ A foglalkozások során elsajátíthatják a dohányzás elutasításáért felelős attitűdöt és a passzív dohányzás elleni fellépést is.

Az együttérzés, beleélő képesség a betegekkel, kiszolgáltatottakkal szemben az érzelmi intelligencia fontos része. Eleinte kérdésekkel, beszélgetésekkel kell segítenünk őket abban, hogy érdeklődjenek a hiányzó társaik után, állapotuk felől, később ez fokozatosan természetessé válik, maguktól is eszükbe jut. A barátoknak rajzokat, ajándékokat készítenek, hogy minél gyorsabban gyógyuljanak meg.

Az óvodások mentális egészségének megóvása épp oly fontos, mint a testi egészségé. Elsősorban a szülőké és miénk, óvodapedagógusoké a felelősség és a feladat, hogy a következetes nevelésen, megfelelő életmód és napirend kialakításán túl olyan technikákkal, programokkal is megismertessük őket, amelyek a körülöttük lévő stresszes helyzetek megoldására adnak mintát életkoruknak megfelelően. Pl: drámajáték, gyermekjóga, relaxáció, Jobb Veled a Világ! Boldogságóra Program.

A szociális jóllét érdekében alapvető feladatunk az óvodai csoportokban az egyének énképének fejlesztése, kortárstárs kapcsolatainak segítése, a kirekesztés megelőzése, megszüntetése, a pozitív viszony alakítása a közösséghez. Ezt játékkal, differenciált bánásmóddal, példaértékű viselkedésünkkel tudjuk elsődlegesen megvalósítani.

¹⁸ Országos Egészségfejlesztési Intézet

https://www.dohanyzasvisszaszoritasa.hu/ovodai_dohanyzas_megelozesi_program.html

Ha e három terület egységét (test egészsége, lélek egészsége, szociális jóllét) megvalósítottuk, mondhatjuk, hogy tettünk a ránk bízott gyermekek egészséges fejlődéséért, jövőbeni életútjuk alapozásáért.

2. fénykép Sárgarépagolyó készítése

4. fénykép: Egészségnap

4. cél - Minőségi oktatás

Biztosítani az átfogó és igazságos minőségi oktatást és előmozdítani az egész életen át tartó tanulási lehetőségeket mindenki számára

Kapcsolódás

- az 1. sz. melléklethez: az előadás 16. diája
- a 2. sz. melléklethez: Zöld Óvoda kritériumrendszer kapcsoló pontjai: 5., 6., 12., 13.

Valamennyi földrészen, országban a minőségi oktatás egyik alapfeltétele a jól képzett, korszerű módszerekkel felvértezett pedagógus. A változó környezet, a változó gyermekek új ismeretanyagot, módszereket, eszközöket és új tanulási formákat és új szerepeket kívánnak meg a pedagógusoktól a nevelés és oktatás minden területén.

A főiskolai, egyetemi oktatás után további képzések biztosítása elengedhetetlenül szükséges, hiszen az új lehetőségekről, programokról ezeken a fórumokon szerezhetnek a pedagógusok naprakész ismereteket.

Másik nagyszerű lehetőség a horizontális tanulás. Hospitálások, szakmai napok szervezésével, tudásmegosztással, egymás munkájának megismerésével bővíthet módszertani ismeretünk, gyakorlati példák elsajátításával pedig szakmai rutinunk. Erre jó példa a Zöld Óvoda Hálózat, mely a bázisintézmények megyei irányításával működik. A készülő gyűjtemény is egy országosan elérhető útmutató lesz, amelyet a bázisintézmények összefogásával készítünk el.

A fenntarthatóságra nevelés beépítése a pedagógus minősítésbe (7. kompetencia: A környezeti nevelésben mutatott jártasság, a fenntarthatóság értékrendjének hiteles képviselője és a környezettudatossághoz kapcsolódó attitűdök átadásának módja 19) beillesztésével hangsúlyozza a környezeti nevelés, a fenntarthatóságra nevelés fontosságát napjainkban.

Napjainkban tevékenységközpontú, változást előidéző pedagógiára van szükség, amely a gyermek olyan képességeit és készségeit fejleszti, melyek birtokában saját tevékenységein, cselekvésein keresztül fejlődik, így jut megfelelő ismeretekhez. A pedagógusok részéről egy gyermekközpontú megközelítést, új tanulási környezet megteremtését, új szemlélet

¹⁹ <https://ovonok.hu/2020/03/az-uj-kompetencia-kornyezeti-nevelesrol-2020-ban/>

elsajátítását igényli ez a fajta pedagógiai megközelítés. Az óvodákban is megtalálhatóak az alábbi tevékenységközpontú megvalósítási lehetőségek: kooperatív tanulás, drámapedagógia, projektmódszer, témahét, erdei óvoda, múzeumpedagógia, élménypedagógia.

„A fenntarthatóságra nevelés azáltal, hogy felkészíti a gyerekeket a változó világban való életre, javítja a nevelés, a tanítás és tanulás minőségét is.”²⁰ Az átfogó és igazságos minőségi oktatás célja az óvodapedagógusokat is olyan feladatok elé állítja, aminek megvalósítása során a lemaradókat felzárkóztatja (szakemberek segítségével közösen), a tehetségeket támogatja (saját hatáskörben vagy a megfelelő tehetségpont, fejlesztési lehetőség ajánlásával) legjobb tudása szerint. Legfontosabb célunk, hogy mindenki megtalálja a maga szintjén a tanulás örömeit, megtapasztalja a tévedés és újrakezdés lehetőségét. Amennyiben ezt meg tudjuk valósítani, akkor valószínűleg növelni tudjuk a felnőttkori élethosszig való tanulás lehetőségét és igényét.

5. fénykép: kislódi tanya

²⁰https://ofi.oh.gov.hu/sites/default/files/attachments/fenntarthato_fejlodesi_celok_oktatasa_unesco_2017.pdf

5. cél - Nemek közti egyenlőség

Megvalósítani a nemek közötti egyenlőséget, valamint segíteni minden nő és lány felemelkedését

Kapcsolódás

- az 1. sz. melléklethez: az előadás 17. diája
- a 2. sz. melléklethez: Zöld Óvoda kritériumrendszer kapcsoló pontjai: 5., 6.

A nemek közti egyenlőség megvalósítása teljes egészében nem az óvodás korosztálynak való téma. Ebben a korban a lányok és a fiúk közötti nemi egyenlőtlenségek még nem jellemzőek hazánkban. Alapvető fogalmakat tisztázhatunk már ekkor is, melyek a későbbi életük során meghatározóak lesznek. Tudatosíthatjuk a fiúk, lányok biológiai, lelki jellemzőit, a köztük lévő különbségeket. Ekkor kezdődik a gyerekek kíváncsisága az iránt, hogy „Ki is vagyok én?”. Ekkor alakulnak ki azok az ismeretek bennük, amivel meghatározzák saját biológiai nemüket (fiú, lány). Mindenki saját érési tempójában ismeri fel hovatartozását, ezt a folyamatot kell támogatnunk spontán tanulás során, az értelmi fejlettség ismeretében.

Saját családjuk példáján keresztül nagyon hamar elkülönítik az anyai és apai, férfi és női szerepeket, amelyek általában már eltérnek a korábban megszokottaktól, berögzült tipikus szerepektől. A mai változatos családmodellek igen sokszínű példákat adhatnak csoportunk számára. Beszéljük át a gyermekekkel, miben van nagy különbség a férfiak-fiúk-apák és a nők-lányok-anyák között. Érzékletesen látszani fog a megosztás során, hogy milyen világosan látják a gyermekek azokat a különbségeket, amik a biológiai, mentális felépítésből adódnak (apa=erős, fúr, farag, cipekedik; anya=babusgat, mos, takarít, beteget ápol). Fontos megbeszelnünk az idevágó pszichés-lelki vonatkozást is – hogy mindemellet, ha egy lánynak kedve van fúrni, faragni, vagy egy fiúnak babázni vagy esetleg szomorúságában sírni, az is rendben van. Érzékenyítsük őket társaik elfogadásra, és arra, hogy ők maguk is merjenek kipróbálni a másik nemhez sorolt tevékenységet! Ezt követően gyakorolhatjuk a viselkedési szabályokat is, azt, hogy hogyan illik viselkednie a fiúknak a lányokkal, illetve a lányoknak a fiúkkal. Fontos tudatosítanunk bennük a saját nemi identitásukat, és a másik nemmel való kedves, pozitív és illő viszony lehetőségeit (életkori sajátosságoknak megfelelően) is.

A gyerekek igazságérzete nagycsoportos korban nagyon erős. Például, ha különböző nehézségű pályán versenyeztetjük a lányokat és a fiúkat, vagy akár vegyes csapatokkal is, akkor a vesztes rögtön tudja, miért is történt ez így. Ilyen és ehhez hasonló játékokkal, ilyen helyzet után indított beszélgetésekkel rá lehet vezetni őket arra, hogy hátrányos helyzetből sokkal nehezebb, vagy lehetetlen nyerni. Ráéreznek, megtapasztalják, milyen rossz a kiszolgáltatottak helyzete. Megoldások keresésével, helyzetek kiegyenlítésével, egyenlő feltételek megteremtésével a fair versenyzés örömeinek visszaállítása is egyfajta érzékenyítés lehet a gyerekek számára.

3. fénykép: Apa vasal

7. fénykép: Anya barkácsol

6. cél - Tiszta víz és alapvető köztisztaság

Biztosítani a fenntartható vízgazdálkodást, valamint a vízhez és közegészségügyhöz való hozzáférést mindenki számára

Kapcsolódás

- az 1. sz. melléklethez: az előadás 18. diája
- a 2. sz. melléklethez: Zöld Óvoda kritériumrendszer kapcsoló pontjai: 3., 5., 7., 8., 9., 10., 17.

A 17 FFC-ből az egyik legkézzelfoghatóbb, gyermek számára is könnyen érthető a tiszta víz megóvását kitűző cél.

Az óvodák környezeti nevelésébe nagyon korán bekerült a témák közé a vizek védelme, a víztakarékosság és a Víz Világnapjának (március 22.) ünneplése. A későbbi években még bővült a vízhez kapcsolódó ünnepek sora a Vizes élőhelyek (február 02.), a Kézmosás Világnapja (október 15.) és a HAPPY héttel (Víz Világnapja hetében) is.

Az ember mindennapi életének és az összes élőlény életének fontos része a víz, de az élettelen környezetünkben is jelentős változásokat okoz. Ezt saját tapasztalatuk felelevenítésével és egyszerű vizsgálódásokkal, megfigyelésekkel tudjuk bővíteni, megértetni az óvodásokkal a természetsarkokban, kirándulásokon, óvodakertekben, állat és növénygondozásban és a mindennapok részeként. Az ismeretek birtokában tudják, hogy miért kell takarékosan bánni a vízzel, gyakorlással elsajátítják a víz takarékos használatát a fürdőben, az étkezések után és egyéb helyzetekben megmaradt vizet felhasználják a növények vagy állatok gondozása során.

Alapvető annak a tisztázása is, hogy mit is jelent a TISZTA víz. A gyermek számára tiszta az a víz, ami szemmel láthatóan tiszta. A valóságban ez nincs így, hiszen a szennyezés nagyon sokszor láthatatlan szabad szemmel. Ezért kell figyelmeztetni őket a vízszennyezettség lehetőségére, szabad vizekből történő ivás szabályaira. Itt hozhatjuk szóba a vizekből a szemétszedés fontosságát (szelektív hulladékgyűjtés fontossága is bekapcsolható ennek kapcsán), hatását a vízi élővilágra és végső soron ránk emberekre is. Akár a víz egyéb hasznáról, munkára foghatóságáról is szó eshet.

A 6. FFC másik fontos célkitűzése a közegészségüghöz való hozzáférés mindenki számára. Mit is értünk közegészségügyn? *„Hatósági egészségügyi tevékenység; egy közösség, társadalom egészségi állapotának javítására, vizsgálatára vonatkozó kérdések, feladatok és hatósági intézkedések összessége. A közegészségügy állapotának javítása érdekében működnek a kórházak, rendelőintézetek.”*²¹ A közegészségüghöz kapcsolódni a gyerekek szempontjából az egészség témakörön keresztül lehet, hiszen vannak tapasztalataik, ismereteik a mindennapokból. Ide kapcsolódnak az orvos, a védőnő munkája, a gyógyszerári élmények is. Beszélgethetünk arról, hogy jó-e, hogy el tudunk menni az orvoshoz (vagy telefonon segítséget tudunk kérni tőle), hogy miért vannak a gyógyszertárak, mi a dolga egy védőnőnek? Meghívhatjuk az óvoda védőnőjét, hogy beszélgessen a gyerekekkel a tanácsadóban végzett munkájáról, mérje meg a vérnyomásukat, vizsgálja meg hajukat, körmüket, meséljen nekik a családoknál tett babalátogatásokról. A játék témák

²¹ <https://wikiszotar.hu/ertelmezo-szotar/K%C3%B6zeg%C3%A9szs%C3%A9g%C3%BCgy>

között bizonyosan megjelenik egy ilyen látogatás után az orvosos játék, amiben esetleg eljátszhatják azt is, mi történik, ha nem találják az orvost, mit tudnak tenni?

Fontosnak tartom arra is felhívni a gyerekek figyelmét, hogy a kórházakban, rendelőintézetekben nem csak betegeket ápolnak, gyógyítanak, hanem olyan vizsgálatok, szűrések is zajlanak, amik a betegségek megelőzésében játszanak nagy szerepet (védőoltások, szűrővizsgálatok). Ezek hasznosságát, lehetőségét már ennek a korosztálynak is ismernie kell, hogy fiatal felnőttként tudjanak róla, eszükbe jusson a fontosságuk és bátran merjenek részt venni ilyen vizsgálatokon, szűréseken.

Látogatást tehetünk a helyi vízműnél, szennyvíztisztító telepen, ha van közvetlen környezetünkben, akkor vízi malomnál, a védőnői szolgálatnál, rendelőintézetnél, kórház épületénél (természetesen az egészségügyi intézetek esetében csak külső megtekintésről van szó az emlékek felidézéséhez).

82. fénykép: Patakvíz szűrése.

7. cél - Megfizethető és tiszta energia

Biztosítani a megfizethető, megbízható, fenntartható és modern energiát mindenki számára

Kapcsolódás

- az 1. sz. melléklethez: az előadás 19. diája
- a 2. sz. melléklethez: Zöld Óvoda kritériumrendszer kapcsoló pontjai: 6., 7., 8., 9., 20.

A megújuló energiákkal kapcsolatban természetesen nem ezek biztosítása a feladatunk, hanem megismertetni a gyerekeket ezekkel a fogalmakkal, tisztázni, hogy a megújuló-meg nem újuló energia mit jelent, milyen környezeti, egészségügyi hatásokat okoznak, hogyan tudjuk őket biztonságosan, takarékosan használni (fenntartható használat).

Feladatunk, hogy a pályázati lehetőségeket mindenképp kihasználva modernizáljuk, energiatakarékosabbá tegyük épületeinket, és példaként felhasználjuk elkészülte után környezeti nevelésünkben.

Az energiatakarékos használat szabályait meg kell mutatni, tapasztalat útján be kell gyakoroltatni a gyermekekkel. Megmutathatjuk nekik, hogy ők is képesek takarékoskodni a villamosenergiával, ha nem hagyják fel- és bekapcsolva az épp nem használt elektromos eszközöket, hanem mindig ki- vagy lekapcsolják azokat (szükség esetén felnőttek felügyeletével). Beszéljük meg velük, mi az a készenléti üzemmód, magyarázzuk el kikapcsolásának fontosságát, és alkalmazzuk ezt a szokást az óvodában és otthon egyaránt. Vízta karékosságra a mosdó használatakor van lehetőségük (csapok elzárása kéz- és fogmosás közben; elromlott, csöpögő csapok, folyató wc tartályok jelzése a felnőtteknek). Étkezéskor és egyéb tevékenységek után is építsük be a mindennapokba, hogy a megmaradt vizet felhasználjuk növény- és állatgondozáshoz, kerti locsoláshoz. Esővíz gyűjtésével a locsoláshoz nem kell vezetékes vizet használni. A fűtéssel úgy tudunk takarékoskodni, még központi fűtés esetén is, ha a csoportszobát többszöri, rövid szellőztetéssel frissítjük fel; a páratartalom fokozásával is növelhetjük a hőérzetünket (párologtatás, növények elhelyezése), valamint, ha rétegesen öltözködünk a hidegebb időszakokban.

Jeles napok közül idekapcsolódhat a Takarítási Világnap (szeptember 3. szombatján), a Föld napja (04. 22.), a Víz Világnapja (03. 22.) és a Környezetvédelmi Világnap (06. 05.) is.

A természettudományos ismeretbővítésre jó lehetőséget nyújt a vizsgálódás módszere, hiszen alkalmazása során változatos tevékenységekre van lehetőségük, mindig nagy élményt jelentenek a gyerekeknek. Az óvodapedagógusok irányításával a megújuló energiákkal is sok érdekes tevékenység végezhető. Például: papírforgó készítés, vízkerék forgatás, sütés szabadban napenergiával, CD-ből légpárnás jármű készítése.

Szervezzünk kirándulást közelben lévő szélturbinához, napelemes házakhoz, vízi malomhoz, szennyvíztisztító telepre (komposzt és gáz készítése szennyvízből), termálvízhez (geotermikus energia). Ha nincs is a közelünkben ilyen hőforrás, a gyerekeknek bizonyára van tapasztalata családi fürdőzések, nyaralások kapcsán a termálvizekről. Mondjuk el nekik, hogy ezeket a vizeket nem az ember melegíti fel, nemcsak pancsolásra, hanem gyógyításra és fűtésre is használják.

3. fénykép: pápakovácsi szélturbina

4. fénykép Szennyvíziszap komposzt és biogáz előállítása az ajkai Szennyvíztisztító Telepen

8. cél - Tisztességes munka és gazdasági növekedés

Előmozdítani a hosszantartó, átfogó és fenntartható gazdasági növekedést, a teljes és eredményes foglalkoztatást, valamint a méltó munkát mindenki számára

Kapcsolódás

- az 1. sz. melléklethez: az előadás 20. diája
- a 2. sz. melléklethez: Zöld Óvoda kritériumrendszer kapcsoló pontjai: 6., 7., 8., 9., 20.

A fenntartható gazdaság megvalósításához, az eredményes foglalkoztatás, a mindenki számára méltó munka eléréséhez már kora gyermekkorban el kell kezdeni a munkához való megfelelő attitűd alakítását. „A gyermekkor a legtagabb értelemben vett tanulásnak és az életfontosságú beállítódások kialakulásának időszaka.”²²

²²http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/Jatekpedagogia/1_fejezet_gondolatok_az_vodai_nevelshez.html

A jövő munkavállalói elé a mainál is nagyobb elvárásokat fog állítani a technológiai fejlődés, ezért kulcsfontosságú, hogy segítsük a megfelelő énkép alakulását, az önismeret fejlődését már óvodáskorban is, hogy aztán tovább alakuljon egész életen át. A pozitív énképpel, önismerettel rendelkező emberek céltudatosak, önként, bátran belevágnak új dolgokba, kreatívak. és nagyobb teljesítményre képesek, mint akik negatív énképpel rendelkeznek.

Korábban már beszéltünk a 4. FFC vonatkozásában arról, hogy minden gyermek más és más helyzetből, fejlettséggel, ismeretanyaggal érkezik a közösségekbe. Ahhoz, hogy fejleszteni tudjuk őket, alapos megismerésükre, kölcsönös bizalomra (mind a család, mind a gyermek részéről) van szükség, mely alapján ki tudjuk alakítani a szükséges egyéni bánásmódot.

A felzárkóztatás, tehetséggondozás során kifejlődik a gyermekekben az egészséges, pozitív énkép, amely tovább támogatja a tanuláshoz fűződő pozitív magatartásukat, és a későbbiekben is segíti az élethosszig tartó tanulás szükségességének elfogadását. A személyiségfejlesztés fontos eszközei az óvodai nevelésben is a munkajellegű tevékenységek, melyek a játékból „nőnek ki”. Ha már ekkor sikerül pozitív viszonyt alakítanunk a gyermekekben a munkával kapcsolatban, akkor a későbbiek során olyan felnőttek lesznek, akik meg tudnak felelni a mindenkori változásoknak, kihívásoknak. A legkisebekenél elsődlegesen az önkiszolgáló tevékenységekkel kezdjük el a munkára nevelést, majd egyéni fejlettségtől függően következnek a közösségért végzett munkák (teremrendezés, naposi munka, udvarrendezés, kerti munkák), alkalmi megbízatások, és a környezetük élőlényei gondozása. Az önállóság biztosítása, a pozitív visszajelzés erősíti magabiztosságukat, tevékenykedni akarásukat.

Azokban a közösségekben, ahol munkanélküli szülők vannak, érdemes erről is beszélgetni a gyerekekkel életkoruknak megfelelően. Miért dolgozunk? Mit jelent az a kifejezés, hogy valaki munkanélküli? Mi változik meg ott, ahol valaki elveszíti a munkáját? Nagyfokú tapintatot igényel az ilyen beszélgetés, de oldhatja a gyerekekben felhalmozódott feszültséget, válaszokat kaphatnak az otthon ki nem mondott, fel nem tett kérdésekre, rávilágíthat arra a helyzetre, amit a munka hiánya okoz.

11. fénykép: Állatgondozás: teknős etetése

9. cél - Ipar, innováció, infrastruktúra

Alkalmazkodó infrastruktúrát építeni, előmozdítani az átfogó és fenntartható iparosodást, valamint elősegíteni az innovációt

Kapcsolódás

- az 1. sz. melléklethez: az előadás 21. diája
- a 2. sz. melléklethez: Zöld Óvoda kritériumrendszer kapcsoló pontjai: 5., 6., 7., 8., 9.

Az itt meghatározott célokban ismét nagy hangsúlyt kap a korai nevelés, hiszen a munkavállaló személyisége, szemlélete, munkához való viszonya nélkülözhetetlen a kitűzött cél megvalósításához. Lényeges, hogy érzékenyek legyenek a környezetünket veszélyeztető helyzetekre, egy-egy probléma felmerülése ösztönözze őket további gondolkodásra, problémamegoldásra.

Az új pedagógiai módszerek segítségével támogatjuk, tovább erősíthetjük ezeknek a személyiségjegyeknek az alakulását és fejlődését. A bátorító nevelés, a konstruktív pedagógia, az élménypedagógia, a projektpedagógia, a kooperatív tanulás és

drámapedagógia is nagy segítségünkre lehet a mai kor stresszes környezetében élő gyermekek fejlesztésében. Közös értékük, hogy alkalmazásuk

- segítik, támogatják a gyermekeket önbizalmuk fejlődésében azáltal, hogy érdeklődésüket, erősségeiket feltárva dolgoznak
- cselekvésekkel fejlesztik a gyermekek kommunikációs készségét, képességeit és szociális kompetenciáit, hiszen aktív tevékenykedtetés, élményalapú tapasztalások, problémamegoldások jellemzik
- erősítik a gyermekek fantáziáját, munkakedvüket, közösségben való munkálkodásukat
- által a gyermekek megtanulnak önállóan és csoportokban is dolgozni
- a gyermekek megtapasztalják, hogy szabad tévedni, lehet újra kezdeni, új utakat keresni minden negatív következmény nélkül.

Ezeknek a képességeknek, készségeknek a fejlesztése elengedhetetlen tulajdonságai lesznek az innovatív, környezettudatos munkaerőnek.

5. fénykép madáretető barkácsolása

13. fénykép: csoportmunka közben: a víz körforgásának ábrázolása

10. cél - Egyenlőtlenségek csökkentése

Csökkenteni az országokon belüli és az országok közötti egyenlőtlenségeket

Kapcsolódás

- az 1. sz. melléklethez: az előadás 22. diája
- a 2. sz. melléklethez: Zöld Óvoda kritériumrendszer kapcsoló pontjai: 5., 6., 7., 8., 9.

Az egyenlőtlenségek csökkentésének lehetőségei saját közösségünk határaitra korlátozódnak. Hogy tehesünk valamit, első feladatunk, hogy óvodánkban, saját csoportunkban felmérjük kik, és hányan vannak, akik valamely okból hátrányban vannak a többséggel szemben.

Ismét a pedagógiai gyakorlatot tudjuk segítségül hívni. Meghatározó, hogy az alkalmazotti közösség milyen szemlélettel bír a „másság” elfogadása terén, hiszen minták, modellek

vagyunk valamennyien a gyermekek számára. „A „*másság elfogadása*” az integrált nevelés sarkalatos problémája, és hogy sikerül-e működtetni azt az óvodapedagógusnak az óvodai nevelés folyamatában, az nemcsak az adott óvodai csoport békés, nyugodt, szeretetteljes együttélése szempontjából fontos, hanem a jövő nemzedék társadalmi együttélése szempontjából is.”²³

Mai világunkban sokat hallunk arról, hogy az emberek többségének nagyon szegényes az érzelmi intelligenciája, így ezzel is foglalkozni kellene. Szerencsére a gyermekek nyitottak, életkorukból adódóan érzelmvezéreltek, így érzékenyebbek a körülöttük élők érzelmeire – bár fontos tudatosítani, hogy ez nem azt jelenti, hogy meg is értik ezeket az érzelmeket. A szülők, rokonok, óvodapedagógusok dolga, hogy ezt az érzékenységet fenntartsák és jó irányba fordítsák. Ezért fontos, hogy minél előbb kezdjük el az érzelmi nevelést, ahogy ez az Óvodai nevelés országos alapprogramjában is szerepel.

Az érzelmi intelligencia tanulással alakítható, fejleszhető, hiszen ez képesség nem velünk születik. Fejlődésükre a kimondott szavaknál sokkal nagyobb hatással vannak cselekedeteink, ezért fontos, hogy hiteles mintát adjunk az óvodásainknak, hogy könnyebben eligazodjanak az őket körülvevő világban.

Az óvodai csoportban mindenki más és más. Ez a másság jelenthet etnikai, kulturális, testi, szellemi, viselkedésbeli és ki tudja még hány féle „másságot”. Ebben a szociális közegben, ha tőlünk elfogadást, megértést, segítőszándékot tapasztal, akkor számára is ez a viselkedés lesz a norma másokkal szemben, így alakítjuk elfogadóképességüket. Hogy jutunk el az elfogadástól az egyenlőtlenségek csökkentéséig? „Az elfogadás olyan, mint a termékeny talaj, ami lehetőséget ad az apró mag számára, hogy azzá váljon, amivé fejlődni képes.”²⁴ Akit elfogadnak, beilleszkedik egy közösségbe, fejlődésnek, változásnak indul a személyisége, a tudása. Későbbiekben ő is elfogadóvá válik. Ilyen légkörben, mintákkal megelőzhetjük az előítéletek kialakulását, a társak kirekesztését, vagy megléte esetén csökkenthetjük azt.

Létfontosságú, hogy ha mégis kialakul előítélet vagy kirekesztés, nem szabad hagynunk, hogy ez megmérgezze a csoport életét, egy vagy több kisgyerek önbecsülését. Elsősorban

²³ <http://www.kormocikatalin.hu/?menu=32>

²⁴ Thomas Gordon idézet. Forrás: <https://www.citatum.hu/idezet/53219>

magunknak kell jó példával elől járni, játékokkal, jól megtervezett módon ezt a helyzetet kezelni.

14. fénykép: Drámajáték: Érzelem zsák

11. cél - Fenntartható városok és közösségek

A városokat és emberi településeket befogadóvá, biztonságossá, alkalmazkodóvá és fenntarthatóvá tenni

Kapcsolódás

- az 1. sz. melléklethez: az előadás 23-24. diája
- a 2. sz. melléklethez: Zöld Óvoda kritériumrendszer kapcsoló pontjai: 3. 8. 9. 14. 15. 18. 19. 20.

*"Csak azt védjük meg, amit szeretünk, csak azt szeretjük, amit értünk, és csak azt érthetjük, amit ismerünk."*²⁵ Elsődleges célunk minden településen, hogy a gyermekek megismerjék lakóhelyük természeti, kulturális és épített környezetét, sajátosságait. Ezzel erős kötődést

²⁵ Baba Dioum, szenegáli erdőmérnök. Forrás: https://www.hnp.hu/uploads/documents/natura-2000_szakmai-anyag_kozepiskola.pdf

alakíthatunk ki szülőföldjükhöz, hazájukhoz is. A természeti, épített és kulturális örökségünk megóvásában, megőrzésében segítségünkre lehetnek a sétákon, kirándulásokon túl a skanzenek, múzeumok, tájházak, települési és megyei értéktárak, hungarikumokkal kapcsolatos tevékenységek, könyvtárak, régi, családi fotók. A múzeumpedagógiai vagy könyvtári foglalkozások is nagyban hozzájárulhatnak a település régmúltjának és jelenének megismeréséhez, összehasonlításához.

Fontos megbeszelnünk a gyerekekkel, hogy a települések biztonságossá és fenntarthatóvá tételéhez nagyban hozzájárulnak azok a mérések, amik a lakosságra jutó, negatív környezeti hatásokra, a levegő tisztaságának fontosságára és a keletkező hulladékokkal való bánásmódra mutatnak rá.

Fel kell hívnunk az óvodások figyelmét a környezetüket károsító anyagok hatásaira (településtől függően). Vizsgálódásokkal láthatóvá tesszük a szabad szemmel nem tapasztalható, vagy csak kevésbé megfigyelhető okozott károkat (korom, por, füst, közlekedés szennyező hatása), ismertetve az egészségünkre tett káros hatásukat. Beszélgetést kezdeményezhetünk a hatások csökkentésének lehetőségeiről, megoldásokról. Pl: ha helyi termékeket vásárolunk, rövidebb a szállítás útja és a járművek kevésbé szennyezik a környezetet. Utazhatunk autó helyett tömegközlekedéssel (busz, metró, vonat, vízi közlekedés), hiszen itt az utasok nem saját járműveikkel közlekednek, többen utaznak egy járművön, így kevesebb lesz szintén a környezetszennyezés. A megújuló energiaforrások (pl. napenergia, szélenergia, földhő, stb.) alkalmazásának tudatosítása ide is kapcsolódhat.

A környéken tett kirándulások során összehasonlításokat is végezhetünk a levegő tisztaságával kapcsolatosan (és ez nemcsak a városokban lehetséges, hiszen gondoljunk csak a téli fűtési szezonra egy-egy községben), rámutatva arra, hogy a fák, az erdő milyen csodás tiszta levegőt ad nekünk (sok egyéb mellett) – ezért is kell nagyon vigyáznunk rájuk.

Lényeges tisztáznunk már ebben a korban is a szemét és a hulladék közti jelentős különbséget. Sétáink közben (ha van a településünkön) megfigyelhetjük a szelektív hulladékgyűjtő szigeteket, az ottani gyűjtés lehetőségeit, korosztálynak megfelelő szinten beszélhetünk a kukák színeinek jelentéséről, melyikbe mi kerülhet, stb. Fontos, hogy újra felhasználható dolgokat ne dobjunk a szemét közé. Későbbiek során felhívjuk a gyerekek figyelmét arra is, hogy fő célunk a keletkező hulladék mennyiségének csökkentése, és a visszaváltható csomagolású termékek vásárlása.

Csoportunkban is elhelyezhetünk kartondobozokat, amik a szelektív gyűjtőket (papír, műanyag) helyettesítik. Megfigyelhetjük, melyik telik meg a leghamarabb, miből használunk a legtöbbet? Hogyan tudnánk csökkenteni ezt a mennyiséget? Létesíthetünk az udvaron komposztálót, amelybe nemcsak a kerti, udvari hulladékokat, zöld javakat tehetjük bele, hanem a csoportokban keletkező (dísz)növényi maradékokat is. Ehhez meg kell ismertetnünk a gyerekekkel, dajka nénikkel az ide kapcsolódó egészségvédelmi szabályokat (pl. vegyszerrel kezelt, messziről érkező gyümölcsök héját nem tesszük bele – kivéve, ha bio).

Amennyiben nincs szelektív hulladékgyűjtés a településen, szervezhetünk mi magunk is papírgyűjtést, így bemutatva, hogy milyen sok fát védtek meg ők a kivágástól az akció során (60 kg papír = 1 fa). Készíthetünk újrapapírt és újrapapír-gyurmát az összegyűjtött újságpapírokból vagy a tojástartókból. Az óvodai komposztálással példát mutathatunk településünk lakóinak a gyerekeken keresztül, arra, hogy ezzel a lehetőséggel élve a levegő tisztaságának óvásán túl (avarégetés) a talaj javítását is szolgáljuk.

„Te mit tennél, ha ...” játékkal indíthatunk fantázia játékokat is.

Fektessünk nagy hangsúlyt a mindennapokban a környezettudatos életvitel szokásainak megismertetésére, hiszen személyes példaadással és a szokások gyerekekkel való közös gyakorlásával őket és a családjaikat is pozitívan befolyásolhatjuk.

A környezettudatos életmód nem más, mint a számunkra kivitelezhető környezettudatos magatartásforma. Meg kell értetnünk a gyerekekkel, szülőkkel, hogy a környezetünket, a természetet védeni nemcsak azért kell, mert nagy érték, hanem saját egészségünk védelme miatt is. Étkezésünkről, közlekedési, vásárlási szokásainkról mi magunk döntünk és a környezettudatosabb lehetőségek választásával már sokat tehetünk környezetünk és saját egészségünk védelméért. Ezért fontos, hogy mi magunk (óvodapedagógusok) is így éljünk, tisztában legyünk ezekkel a lehetőségekkel. Hiteles példaként, tudatos nevelő szándékkal kell hatást gyakorolnunk a ránk bízott gyermekekre és családjaikra.

Ismertessük meg a gyerekekkel az egészséges életmód nyolc alappillérét, amelyek a következők: táplálkozás, testedzés, víz, napfény, mértékletesség, levegő, pihenés, bizalom. Beszéljük át velük, miért fontos ezeket beépíteni a mindennapjainkba (a betegségek elkerülhetőek lesznek, vagy nagy mértékben csökkentik a veszélyeket). Kössük össze az alappilléreket az óvodakertekben folyó munkákkal, amely a biogazdálkodás, de legalább is

a vegyszermentes gazdálkodás alapjaival járul hozzá a fenntartható élelmiszerek előállításának megismertetéséhez és a technikák elsajátításához.

Az egészséges táplálkozásról, az energiatakarékosságról, megújuló energiák szerepéről szó esett már. Ezek a területek is alapvető részei a környezettudatos életvitelnek. Természetesen valamennyit ide is bekapcsolhatjuk.

Kirándulásokat, sétákat is szervezhetünk a településen, közvetlen környezetünkben az alábbi helyszínekre: biogazdálkodás, skanzen, tájház, vízmű, szennyvíztisztító telep, vízi malom, szelektív hulladékgyűjtő sziget, hulladékudvar, szélturbina, napelemes házak, telepek, állat menhelyek, múzeumok, könyvtárak, kiállítások.

15. fénykép: Újrapapír-gyurmából vulkán készítése

16. fénykép: Újraszappan készül

12. cél - Felelős fogyasztás és termelés

Biztosítani a fenntartható fogyasztási és termelési szokásokat

Kapcsolódás

- az 1. sz. melléklethez: az előadás 25-26. diája
- a 2. sz. melléklethez: Zöld Óvoda kritériumrendszer kapcsoló pontjai: 8., 9., 12., 14., 15., 18.

Elengedhetetlen a környezeti nevelés során néhány fogalom tisztázása, természetesen az életkori sajátosságoknak megfelelően. Ilyen fogalmak például a szükséglet és az igény is. Az óvodásoknak ezt természetesen nem szóban magyarázzuk el, hanem játékosan, tevékenység közben mutatjuk be, így könnyen megértik, a két szó közti különbséget.

Ennek a célnak a kitűzött feladatai között is felmerülnek már az előzőekben is említett feladatok (természeti erőforrásokkal való fenntartható gazdálkodás, és a hatékony felhasználás szükségszerűsége a jövő nemzedék érdekében), amelyek elmélyítésére itt is alkalmat találhatunk.

Modern, fejlett társadalmunkat gyakran nevezik fogyasztói társadalomnak. Mit is jelent ez? „Általánosságban a fogyasztói társadalom olyan társadalmat jelöl, ahol az egyre növekvő számú javak és szolgáltatások fogyasztása az emberi élet (egyik) társadalmilag elfogadott célja, és egyszersmind sokak legfontosabb személyes motivációja, továbbá ahol a társadalmi struktúrák, mechanizmusok jelentős része a fogyasztói viselkedésben, fogyasztói struktúrákban nyilvánul meg.” - írja a Wikipédia.²⁶ Ez a helytelen szemlélet alapvetően túlfogyasztásra és túlhasználatra ösztönöz. Ebből következik, hogy a környezeti problémákon belül az egyik legégetőbb terület a hulladék-termelés kérdése. Az újrahasználat és az újrahasznosítás csak részleges megoldást hoz. Hatékonyabb eredményt a megelőzés jelentené, mint ahogy a 11. FFC megvalósításának lehetőségei között is taglaltuk már.

A hulladéktermelés egyik nagy kérdése az élelmiszer pazarlása. A 12.3-as FFC részfeladatoként az élelmiszer-hulladék felére csökkentését irányozták elő 2030-ig. Földünkön megtermelt élelmiszer egyharmada válik hulladékká, miközben több millió ember éhezik. A kidobás során nemcsak az étel megy kárba, hanem az öntözéshez használt víz, a szállítás, az energia, amivel hűtötték, a csomagolás és a munka is, valamint a bomló élelmiszerek nagy mennyiségű metánt bocsátanak ki, ami nagy károkat okoz a légkörben. Az élelmiszer-hulladék felhasználásáról a 2. FFC kapcsán említettem már néhány lehetőséget, például a maradék ételek és a rászoruló emberek összekapcsolása, egyre népszerűbb ételdoboz rendszer bemutatása, felkeresése, tudatos vásárlói szokások elsajátítása.

Hazánkban is egyre több szervezet és egyesület foglalkozik a témával (pl: Magyar Élelmiszerbank Egyesület, Budapest Bike Maffia, Médiaunió Alapítvány), és egyre-másra jelennek meg ehhez a célkitűzéshez kötődő weboldalak²⁷, kiadványok, reklámok, de szerveznek országos akciókat is:

- áruházakból, gyártók raktáraiból feleslegek eljuttatás a rászorulókhöz;
- országos szemléletformáló roadshow;
- piacokról mentett élelmiszerek felvásárlása, ételfőzés, ételosztás.

„Legyél te is Ételmentő!” címmel jelent meg magyar fordításban egy nemzetközi felhasználásra szánt, az élelmiszer-pazarlás csökkentéséről gyermekekhez és fiatalokhoz szóló elektronikus kiadványsorozat első kötete, amely az 5-7 éves korosztályt célozza meg.

²⁶ https://hu.wikipedia.org/wiki/Fogyaszt%C3%B3i_t%C3%A1rsadalom

²⁷ Például: <https://munch.hu/>; <https://www.eljmaradektalanul.hu/>; <https://www.gasztrohos.hu>

fordítását és megjelentetését az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala támogatta, a Jövő Nemzedékek Érdekeinek Védelmét Ellátó Biztoshelyettes Titkársága koordinálta. A kiadványt a FAO készítette.”²⁸

A tudatos vásárlói magatartás megismertetése egyik legfontosabb feladatunk az óvodában is, hiszen a környezettudatos magatartás a vásárlással kezdődik. Kit értünk tudatos vásárlón? Olyan embert, aki saját érdekein felül figyelembe veszi mások (jövő nemzedék, állatok, növények) jogait, érdekeit is.

Néhány jó tanács a környezettudatos vásárláshoz:

- Vásárolj kevesebbet, csak azt, ami valóban szükséges!
- Olvasd el a termékek címkéjét, tudd meg, mit tartalmaznak!
- Hozd meg önállóan vásárlási döntéseidet, ne hagyd, hogy a reklámok döntsenek helyetted!
- Eldobható holmik helyett tartós árukat vásárolj!

Amikor már mi magunk elsajátítottuk ezeket a fontos szabályokat, és alkalmazzuk is mindennapi életünkben, akkor tervezzünk ebben a témában foglalkozásokat, játékokat óvodás csoportunknak. A gyermekek egyik legkedveltebb szerepjátéka a „boltos játék”, így ennek segítségével könnyen tudjuk bővíteni a gyerekek tapasztalatait a játék irányítása közben a tudatos vásárló új 12 pontjának az életkori sajátosságokra jellemző értelmezésével. Látogassunk el kistermelői piacra, zöldség-, gyümölcs piacra (ha van rá módunk), beszéljünk az árusokkal, mutassunk példát a gyerekeknek arra, miként követhetik nyomon a megvásárolni szánt terméket a kerttől az asztalukig. A 12 pontot kitehetjük a hirdető táblánkra és az interneten is megoszthatjuk a csoport szüleivel.

A tudatos vásárló (új) 12 pontja²⁹ - zöld színnel jelöltem azokat a pontokat, amelyeket bevonhatunk az óvodai környezeti nevelésünkbe, a többire pedig fel kell hívnunk a figyelmüket gyermeknyelven, hogy tudjanak róla:

1. „Az állattartás jobban hozzájárul a klímaváltozáshoz, mint a közlekedés. **Egyél kevesebb húst és tejterméket.** A klíma és az egészséged is meghálálja.
2. **Egyél több, a környékről származó zöldséget, gyümölcsöt, élelmiszert.** Így a helyi gazdaságot támogatod, és a szállítással járó környezetterhelés is csökken.

²⁸ <https://greenfo.hu/hir/legyel-te-is-etelmento-2/>

²⁹ <https://tudatosvasarlo.hu/tudatos-vasarlo-uj-12-pontja/>

3. **Igyál csapvizet.** A legtöbb helyen tökéletes, nem kell csomagolni és kamionnal szállítani. Olcsóbb is.
4. Szigetelj. A legtöbb energiát fűtésre használjuk.
5. Kapcsold ki, vedd lejjebb a légkondit! Vedd lejjebb a fűtést!
6. **Kerüld a vegyszereket:** válaszd a bioélelmiszert, a friss élelmiszert, a minősített bio-, és natúr kozmetikumokat és tisztítószerket, a vegyszeres kezelés nélküli ruhákat, bútorokat, házakat.
7. **Járj többet gyalog, biciklivel vagy közösségi közlekedéssel.** Így többet mozogsz és kevesebbet füstöl(ög)sz.
8. **Nyiralj itthon.** Fogadjunk, hogy még egy csomó jó helyen nem voltál.
9. **Tartós, hosszú élettartamú, javítható tárgyakat vásárolj.** És előtte mindig kérdezd meg magadtól: biztos kell ez?
10. **Ha elromlott: javítsd.**
11. **Tanuld meg, hogyan hatnak a reklámok.** Így tudsz majd tényleg ellenállni.
12. **Nézz utána, milyen céghez kerül a pénzed,** jó vagy rossz vállalatok működését támogatód. (Hogyan bánnak az alkalmazottakkal, az állatokkal, környezetbarát-e a működésük, etikus-e a marketingjük stb.)

+1: Nem kell mindent egyszerre. **Kis lépésenként alakítsd át az életmódod.** Kezdd a legvonzóbb, legérdekesebb vagy legkönnyebb dologgal, de ne ragadj le ezeknél! Sose veszítsd szem elől: a fogyasztás nem boldogít.”³⁰

A 12 pont 3-as pontjának (Igyál csapvizet!) megvalósításában segítségünkre lehetnek a HAPPY hét programjai és a mindennapi szokások közül a csoportszobában biztosított ivóvíz kancsóban, saját poharakkal.

A 12 pont 6-os pontjának (6. Kerüld a vegyszereket!) beépítéséhez fontos ismernünk azokat az öko-címkéket, melyek segítenek eligazodni a választásban. Lényeges megtanítani óvodásainknak, hogy a csomagoláson szereplő feliratok sokat elárulnak a termék tartalmáról, mindig nézzük meg azokat! Az öko-címkék közül válasszunk jól megkülönböztethető, felismerhető formákat tartalmazókat, hogy a gyerekek könnyen eligazodjanak köztük az ismerkedés során.

- Gyűjthetünk olyan termékeket, csomagolásokat, amiken a már megismert címkék láthatók, ezeket elhelyezhetjük a baba boltban. Játék közben vásárolhatnak csak öko-címkével megjelölt termékeket, így szinte észrevétlenül elsajátítják az ismereteket. A való életben is bízathatják erre később szüleiket.

³⁰ <https://tudatosvasarlo.hu/tudatos-vasarlo-uj-12-pontja>

- Készíthetünk címke puzzlét, memóriajátékot, Dobble-t is.

Következő táblázatban a játékokhoz felhasználható néhány öko-címkét mutatok be, melyek a dián is szerepelnek.³¹

Öko-címke és száma	Jelentése
<p>1.</p> 	<p>Magyar Termék 2006-ban, 13 hazai cég összefogásával alakult azzal a céllal, hogy közös költségkeret összeadásával, központi kommunikációval segítse visszaállítani a magyar munkaerő és a magyar termék becsületét. Piaci szereplők általi kezdeményezés, amely szeretné megnyerni a gazdasági döntéshozók támogatását az ország gazdasági eredményének javítása érdekében. Kizárólag olyan termékeken található meg a címkét, amely végleges formáját Magyarországon nyerte, és a hazai forgalomba hozatal előtt más országban nem került forgalomba.</p>
<p>2.</p> 	<p>Állatokon nem tesztelt Bár 2013 márciusától az Európai Unióban tilos forgalomba hozni állatokon tesztelt kozmetikumokat, nem árt tisztában lennünk ezzel a címkével is.</p>
<p>3.</p> 	<p>Ügyelj környezet tisztaságára! Eredetileg a „Keep Britain Tidy” mozgalom jelképe. A nemzeti hulladékellenes kampány célja a közvetlen lakókörnyezet tisztaságának védelme és az antiszociális viselkedés visszaszorítása volt.</p>

³¹ A címkék forrása: <http://okopack.hu/hu/magyarorszagon-hasznaltos-okocimkek-gyujtemeny> , kivéve az 1-es számú címkét, melynek forrása: <https://amagyartermek.hu/>.
A címkeléírások forrása: <http://okopack.hu/hu/magyarorszagon-hasznaltos-okocimkek-gyujtemeny>

<p>4.</p> 	<p>Kiváló Magyar Termék 1998-ban hozták létre, a védjegy célja az élelmiszer-előállítók védelme, a fogyasztók tájékoztatásán keresztül a fogyasztói döntések befolyásolása, az általános élelmiszer-fogyasztási kultúra fejlesztése, az élelmiszergyártók ösztönzése a minőségfejlesztésre és az országmázs erősítése.</p>
<p>5.</p> 	<p>Környezetbarát Termék Magyarországon 1994 óta használt jelzés, mely a termékek környezetbarát vagy környezetkímélő jellegét tanúsítja. A nemzeti Környezetbarát termék minősítő rendszer az EU ökocímke mintájára jött létre. A rendszer célja egyrészt a vállalatok ösztönzése tisztább technológiák alkalmazására és környezetbarát termékek fejlesztésére, valamint az ezek iránti kereslet elősegítése.³²</p>
<p>6.</p> 	<p>Szelektív gyűjtést igénylő elektromos berendezések Elemeken és akkumulátorokon, valamint elektronikai berendezéseken kell feltüntetni. Amennyiben a kuka alatt fekete hasáb is látható, az azt jelzi, hogy a termék visszagyűjtésének és ártalmatlanításának költségeit a gyártónak kell fizetnie. Amennyiben a fekete hasáb nem szerepel, úgy a termék visszagyűjtéséért csak csere esetén felelős a gyártó.</p>
<p>7.</p> 	<p>ÖKO-Tex Az ártalmatlan kísérőanyagoktól mentes ruházati cikkekre vonatkozó tanúsítvány. Azt bizonyítja, hogy a termék olyan textíliából készült, ami nem tartalmaz allergiát okozó vagy rákkeltő színezőanyagokat, tesztelésen esett át különböző vegyszerekre, nehézfémekre és biológiailag aktív anyagokra vonatkozóan, illetve bőrbarát Ph értékkel rendelkezik.</p>

³² <http://okopack.hu/hu/magyarorszagon-hasznaltos-okocimkek-gyujtemenye>

<p>8.</p> 	<p>Európai Unió ökológiai logó, vagy más néven "eurolevél"</p> <p>2010 óta minden olyan előre csomagolt bioterméken fel kell tüntetni, amely teljes egészében megfelel az EU ökológiai gazdálkodásról szóló rendeletének, és az uniós tagállamokból származik. Importált termékek esetén használata nem kötelező. A címke nagyban segíti a fogyasztókat, hogy könnyebben felismerjék az ökológiai úton előállított élelmiszereket.</p>
<p>9.</p> 	<p>Fair Trade</p> <p>Magyarul méltányos kereskedelem. A címke bizonyítja, hogy az adott termék méltányos árakon, tisztességes munkakörülmények között lett előállítva, valamint kiegyensúlyozott kereskedelmi feltételeken alapuló gazdasági kapcsolatot is takar a fejlődő országok dolgozói és gazdálkodói között. Ilyen címkével ellátott termékek vásárlásával a fejlődő országok termelőinek segítünk a szegénység és egyenlőtlenségek leküzdésében.</p>
<p>10.</p> 	<p>Premium Hungaricum</p> <p>A Kárpát-medence minden olyan élelmiszeripari kis- és középvállalkozását támogatja ez a védjegy, amely a magyar hagyományokat tisztelő, egyedi és kiváló termékeket állít elő, mivel az alapító tagok (borászok, pálinka-, tészta- és vízgártók) szerint ezek a termékek, illetve innovációk gyakran nem kapnak megfelelő anyagi támogatást a piacra jutáshoz és a fejlesztéshez. Az értékteremtésen túli cél, hogy ne csak az elit hungarikumok, hanem a többi kiváló magyar termék is nemzetközileg ismertté váljon.</p>
<p>11.</p> 	<p>Biokontroll Hungária (HU-ÖKO-01)</p> <p>Azon ökológiai élelmiszereken és mezőgazdasági termékeken látható, melyek előállítása ellenőrzött, vagyis a rájuk vonatkozó közösségi és hazai jogszabályokat betartották, valamint az állam hatósági kontrollja alatt működő ellenőrzési rendszerben állították elő. Ilyen címkével ellátott termékek vásárlása esetén biztosak lehetünk benne, hogy az általunk vásárolt élelmiszer egészséges, ezen felül a fenntartható gazdálkodást támogatjuk általa.</p>

17. fénykép: Tudatos vásárlói szokások alakítása

13. cél - Fellepés az éghajlatváltozás ellen

Sürgösen cselekedni a klímaváltozás és hatásai leküzdése érdekében

Kapcsolódás

- az 1. sz. melléklethez: az előadás 27. diája
- a 2. sz. melléklethez: Zöld Óvoda kritériumrendszer kapcsoló pontjai: 2., 6., 7., 9.

A klímaváltozás a Föld éghajlatának tartós és jelentős mértékű megváltozása, amely egyszerre helyi és az egész világra kiterjedő is. Ma már sajnos, az egész világra kiterjedő klímaváltozásról beszélhetünk. Okai lehetnek természeti változások, Földünkre ható külső erők (Nap, meteorit) és az emberi tevékenység következménye is (üvegházhatású gázok). Napjaink nagy ütemű változásainak sajnos, túlnyomó részt, mi magunk vagyunk az okai.

Milyen jeleket tapasztalhatunk mi magunk is? Emelkedik a hőmérséklet, olvadnak a gleccserek, összeolvadnak az évszakok, aszályok, áradások jelentkeznek, ennek egyenesági

következménye az élőhelyek megváltozása is. Ehhez a FFC-hez a nevelés és oktatás javításával (ahogy a 13-as FFC 3-as alpontja ki is mondja), a szemléletmód alakításával tehetünk a legtöbbet. Nagy lehetőség, a nevelés ereje van a kezünkben, csak jól kell alkalmazni. A gyerekek nyitottsága lehetőséget biztosít a befogadásra és rajtuk keresztül a családok szemléletének formálására is. A korábbi célokhoz kapcsolódó lehetőségek mindegyike a környezettudatos életmód, magatartás alakítására nyújtottak ötleteket, ezáltal valamennyi az éghajlatváltozás hatásának csökkentését is szolgálja.

Bővíthetjük ötlettárunkat különböző vizsgálódásokkal, amelyek a gyermekek számára kézzelfoghatóbbá teszik a változások okát, vagy következményeit. Pl: sós vízben ívóvízből készített jégkocka elolvadása után az elegy megkóstolása (gleccserek, szárazföldi jégtakaró elkeveredése a sós vízzel); talajerózióval kapcsolatos vizsgálódások a természetsarokban; séták közben növények levelein légszennyezés bemutatása nedves vattán főút mellett és parkban.

Az óvodás korosztály fő tevékenysége a játék. Sokoldalú tevékenységek segítségével a gyermekeket tapasztalataik, ismereteik révén rávezethetjük arra is, hogy képesek legyenek eldönteni, hogy a tevékenységeik közül mi hasznos és mi káros a természetre nézve. Ennek a képességnek a fejlődéséhez gyűjthetünk meséket, verseket, készíthetünk olyan kártyákat, amelyeken jó és rossz cselekedeteket ábrázolunk. Szétválogathatják őket, beszélhetnek egy-egy képről, felidézhetnek hozzájuk kapcsolódó történeteket.

Gyűjthetünk mindenféle háztartási hulladékot, amikből a gyermekek, kreativitásuk segítségével barkácsolhatnak játékokat, játék kiegészítő eszközöket. Ezzel is támogatva bennük azt a tudást, hogy a szelektíven gyűjtött hulladék jó játék is lehet újrahasználat esetén, vagy újrahasznosításra a gyűjtőhelyeken is leadhatjuk, ezzel is védve környezetünket, alapanyagot, energiát, természeti erőket megtakarítva.

6. fénykép Vizsgálódás: Szennyezett vízzel locsolás hatása magokra, növényekre.

7. fénykép: vizsgálódás: Az égés.

14. cél - Óceánok és tengerek védelme

A fenntartható fejlődés érdekében megőrizni és fenntarthatóan használni az óceánokat, tengereket és tengeri erőforrásokat

Kapcsolódás

- az 1. sz. melléklethez: az előadás 28. diája
- a 2. sz. melléklethez: Zöld Óvoda kritériumrendszer kapcsoló pontjai: 2., 3., 5., 9.

Sok kisgyermeknek lehet saját élménye is a tengerekről, óceánokról. Élünk a lehetőséggel, kérjük meg őket, korosztályuknak megfelelő beszámolókra, vagy néhány emlék (tárgy, képeslap) behozatalára! A beszélgetést tovább vihetjük abba az irányba, hogy a turistáknak kikapcsolódás, szórakozás, az ott töltött idő, de az ott lakóknak munkát (pl: halászat, hajózás), élelmet ad a tenger és az óceán.

Bővíthetjük a Jeles napok ünneplését az Óceánok Világnapjával is (június 08.).

Térképek, földgömbök nézegetése közben bemutatathatjuk azt is, hogy bár messze vannak tőlünk a tengerek, óceánok, ha vigyázunk a vizeink (patakok, folyók) tisztaságára, akkor sokat tettünk értük, hiszen a vizek összekapcsolódnak.

Kereshetünk azonosságokat, különbségeket az édesvíz és a sós víz élővilága között. Azt azonban hangsúlyozzuk ki, hogy mindkettőnek a pusztulásához vezet a szennyeződések bekerülése, fokozódása, ezért is kell vigyáznunk a vizek tisztaságára. A klímaváltozás következtében a sarki jegek és hótakaró olvadásával felhígul a tengervíz, ami az édesvíz tartalékok csökkenését, a tengerekben, óceánban élő állatvilág élőhelyének változását okozza, valamint megnő a tengerek és az óceán vízszintje is. Ezeket a változásokat érzékeltetni tudjuk vizsgálódásokkal, szenzitív játékokkal is.

Az ökológiai egyensúly felborulásáért nagyban a túlhalászat a felelős, ezekben a vizekben is sok veszélyeztetett faj él. Könyveket, videó filmeket is bemutatathatunk erről a témáról. Természetesen csak olyan mértékben, amit a gyerekek fel tudnak dolgozni. A negatív példákat is be kell mutatni, de nem mindegy hogyan! A vizsgálódások is sokféle lehetőséget nyújtanak a felfedezésben óvodásainknak:

- Florárium telepítésével megfigyeltethetjük a víz körforgását, különböző halmazállapotát, Földünk életének egyik éltető körforgását,
- az édes és a sós víz fagyáspontja közötti különbséget,
- a járdákra kiszórt só kártékony hatását a növényekre, talajra.

20. fénykép Projekt: Florárium készítése.

21. fénykép Ismerkedés a földgömbbel.

15. cél - Szárazföldi ökoszisztémák védelme

Védeni, visszaállítani és előmozdítani a földi ökoszisztémák fenntartható használatát, fenntarthatóan kezelni az erdőket, leküzdeni az elsivatagosodást, valamint megfékezni és visszafordítani a talaj degradációját és a biodiverzitás csökkenését

Kapcsolódás

- az 1. sz. melléklethez: az előadás 29-30. diája
- a 2. sz. melléklethez: Zöld Óvoda kritériumrendszer kapcsoló pontjai: 5., 6., 7., 9., 10., 17., 18.

A társulás (biocönózis) és az élőhely (biotóp) együttesét nevezzük ökoszisztémának.

Szakítanunk kell azzal a régi elvvel, hogy az ember ura a természetnek. Ugyanúgy részesei vagyunk, mint bármely más élőlény, csak hatásunk legtöbb esetben nagyobb és károsabb. Ezen hatások következményéről már sok szó esett, mostani helyzetben elemi szükséglet, hogy védjük meg, állítsuk vissza, segítsük a szárazföldi ökoszisztémák fenntartható használatát.

Óvodai szinten azzal tudunk hozzájárulni a cél megvalósításához, hogy megismertetjük, megszerettetjük a gyerekekkel a közvetlen környezetük biológiai sokféleségét, bemutatjuk az ökoszisztémák érzékenységét, fontos összekapcsolódását az élőlényeknek az élőhelyükkel, azok változásának hatásait. Korábban már szó esett arról is, hogy védeni csak azt tudjuk, amit szeretünk. Az érzelmi kötődés alakítása az élőlények iránt fontos tényező környezeti nevelésünkben. Kirándulások közben olyan pozitív kapcsolat alakul ki a gyermek és a természet között, ami semmivel sem pótolható. A játékon, pihenésen túl a természetben és az óvodában is legyen idő a rácsodálkozásra, megismerésre, mesére, versre, ábrázoló tevékenységekre, hogy minél komplexebben tudják befogadni, feldolgozni az őket ért élményeket.

A biodiverzitást veszélyeztető tényezők között tartjuk számon az élőhelyek csökkenését vagy megzavarását, széttöredezettségét, az erdőirtást (fakitermelés, mezőgazdasági terület növelése), invazív (idegen) fajok terjedését és a túlhasználat okozta károkat. A fajok sokféleségének védelme fontos a jövő generáció élete szempontjából, hiszen véges természeti erőforrásként tartjuk számon, melynek pusztítása nagy felelőtlenség és pótolhatatlan veszteségeket okoz.

Játszunk az óvodásokkal tápláléklánc fogókat, kirakókat is, ezzel bemutatva, hogy a természetben minden élőlény egyformán fontos a természet körforgásában. Értessük meg a gyerekekkel, hogy nincs hasznos és káros élőlény! Mindenkinek megvan a maga szerepe.

Óvodai udvarokban, kertekben alakítsunk ki természetes részeket, sarkokat, kerteket, ahol az állatok élőhelyre találhatnak. Ilyen területek lehetnek a madárvendéglők, rovarhotelek, gyík paloták, lepke itatók, kis tavak.

A biológiai sokféleség védelme kapcsán mindenképpen hívjuk fel a gyerekek és a szülők figyelmét arra, hogy a beporzók (NEM CSAK MÉHEK, hanem denevérek, kolibrik, zengőlegyek, szúnyogok és más rovarok is) nagy veszélyben vannak az élőhelyük elvesztése, csökkenése miatt. A beporzás, mint ökoszisztéma szolgáltatás hiánya, csökkenése pedig, mivel minden mindennel összefügg, nem csak a természetben, hanem nekünk embereknek is nagy károkat okoz, hiszen a beporzók munkája mindennapjaink szerves része (élelem, kultúra, gyógyítás). Akkora a veszély ezen a területen, hogy a figyelem felkeltése érdekében, életre hívtak egy új, jeles napot, a Beporzók napját március 10.-én.³³

A gyermekek életkorának és tapasztalatainak, ismereteinek megfelelően beszélgethetünk a termőföld (talaj) fontosságáról, hiszen az természeti erőforrás, megújul az anyagok körforgásában, környezetünk része, növények termőhelye, állatok élőhelye. Legfontosabb feladata, hogy tápanyaggal és megfelelő mennyiségű vízzel lássa el a növényeket.

A talajdegradációt többségében az emberek tevékenysége okozza (mezőgazdasági tevékenység, savasesők, személtlerakása, iparosodás, talajerózió, közlekedés). Ezeknek a hátrányos változásoknak némelyikét vizsgálódásokkal be is tudjuk mutatni a gyerekeknek. Például florárium telepítésével megtapasztalhatják a víz körforgását, a növények és a termőföld kapcsolatát; növényvédett talajok és növényekkel nem védett talajok változása víz hatására, „domborzati” különbségek érzékeltetésével.

Jeles napok közül megünnepelhetjük a Föld napját (április 22.), Madarak és Fák Napját (május 10.), Biodiverzitás napját (május 22.), a Környezetvédelmi Világnapot (június 05.), Komposztünnepet (október 10.) és a Beporzók napját is. (március 10.).

³³ Györfy Borbála és Vásárhelyi Tamás – 2018. Honlapjukon tájékozódhatunk a részletekről: www.beporzoknapja.hu

A komposztálással mintát kaphatnak óvodásaink, hogy a zöld javak felhasználásával hogyan készíthetünk humuszt, amit fel is használunk az óvodakertek talajának javítására. Megvizsgálhatjuk a benne élő állatokat, aminek során a gyerekek megfigyelhetik a „nemszeretem” állatokat, készíthetünk gilisztafarmot is a giliszták munkájának szemléltetésére.

Természetesen nem csak a negatív példákat kell bemutatni a gyerekeknek, hiszen nagyon sok ember dolgozik az állatok megmentéséért, élőhelyeket teremtenek, veszélyeztetett állatfajok megmentésére tesznek erőfeszítést (állatkórházak, állatorvosok, állatkerti szaporító programok stb.), élőhelyeket tisztítanak meg a szennyeződésektől.

Vegyünk részt a gyerekek életkorának megfelelő helyi és országos természetvédelmi szervezetek akcióiban, népszerűsítsük azokat településünkön, lehetőségeinkhez mérten önkéntes munkával is segíthetjük az akciók sikerét!

Mutassuk be a Vörös Könyv(ek)et, amik kipusztult és különböző mértékben veszélyeztetett növény- és állatfajok listáját tartalmazza azzal a céllal, hogy felhívja az emberek figyelmét a még létező fajok megmentésére!

Fedezzük fel a környékünkön fellelhető Natura 2000 területeket, szervezzünk kirándulást, erdei óvodát ezekre a vidékekre. A Natura 2000 területek élőhelytípusaihoz ajánl foglalkozásokat Sebők Éva Módszertani segédanyag című kiadványa óvodapedagógusoknak és erdei iskoláknak. *„A Natura 2000 egy olyan összefüggő európai ökológiai hálózat, amely a közösségi jelentőségű természetes élőhely-típusok, közösségi jelentőségű állat- és növényfajok védelmén keresztül biztosítja a biológiai sokféleség megóvását, és hozzájárul kedvező természetvédelmi helyzetük fenntartásához, illetve helyreállításához.”*³⁴ További segédanyagok is elérhetők az interneten.³⁵

³⁴ <https://natura.2000.hu/hu/gyakori-kerdesek>

³⁵ https://www.mme.hu/letoltheto_anyagok

22. fénykép: Kirándulás a salföldi majorba

23. fénykép: A Lurkó lovardában jártunk.

16. cél - Béke, igazság, erős intézmények

A fenntartható fejlődés érdekében előmozdítani a békés és befogadó társadalmakat, biztosítani a mindenki számára elérhető igazságszolgáltatást és minden szinten hatékony, felelősségre vonható és befogadó intézményeket létrehozni

Kapcsolódás

- az 1. sz. melléklethez: az előadás 31. diája
- a 2. sz. melléklethez: Zöld Óvoda kritériumrendszer kapcsoló pontjai: 5., 6., 7., 8., 12.

Az óvodás korosztály akkor érzi magát biztonságban, békében, ha minden kiszámítható, jól ismert, megszokott rendben zajlik a mindennapokban. Ennek megteremtése az óvodapedagógusok feladata is. Az óvodai mindennapokat a házirend, a csoport szokás- és szabályrendszere, és a napirend határozzák meg. A kicsiknek ezek a szabályozások épp olyan meghatározóak, az eligazodásban, mint a felnőtteknek a törvények. A pontos megismerésük után az elvárások betartatása mindenkire nézve kötelező, gyerekekre, felnőttekre egyaránt. Ebben a kicsinyített „társadalomban” megtanulják ezeket a fontos alapelveket tisztelni, betartani, de csak akkor, ha következetesen, mindenkire egyaránt érvényesek, a megszegésük pedig következményekkel járnak. A béke és az igazságosság, igazság ezeken az egyszerű, mindennapi dolgokon keresztül értethetőek vagy éreztethetőek meg velük.

6-7 évesekkel érdemes már elbeszélgetni arról is, szerintük mikor van béke, mi az igazság, vagy az igazságtalanság. Ebben a korban nagyon erős az igazságérzetük. A nagyobbak már a mesék után meg tudják fogalmazni, ki a jó és a rossz, ki nyerte el méltó büntetését és miért. Saját és társaik cselekedetét is meg tudják ítélni, főleg, ha ahhoz vannak szoktatva, hogy kikérjük a véleményüket, hogy mindenki álláspontjára kíváncsiak vagyunk, mindenkit meghallgatunk, csak aztán döntünk közösen, és megbeszéljük velük, mi lett volna a helyes megoldás az adott esetben. Ezzel a hozzáállással tovább bővülnek, mélyülnek, finomodnak elképzeléseik a fogalmakról.

A befogadó attitűd alakításáról is esett már szó többször is, ezeket annyival bőviteném ki, hogy az intézményi integráció mértékét minden esetben alaposan át kell gondolni, hogy mindenki számára elfogadható és hasznos legyen az együttnevelés, a befogadás. A szükségleteket és a szakértők véleményét mindig vegyük figyelembe!

A döntéshozó intézmények munkáját bemutathatjuk az ott dolgozó szülők, nagyszülők, ismerősök bevonásával (polgármesteri hivatal; bíróság, rendőrség), vagy a gyerekek ismereteire, kíváncsiságára támaszkodva projekt keretében is. Tapasztalatom szerint nyitottak a megkeresésekre, szívesen engedélyezik a látogatást. A rendőrség munkájának megismerése talán a legkönnyebb az említett három intézmény közül, hiszen a Fegyveres erők napja (május 21.) alkalmából gyakran vannak programok, bemutatók, épületlátogatások. Valamennyi intézmény közös sajátja a törvények szerinti működés, hogy valamiről döntéseket hoznak, hogy egyértelműen megszabják, kikre vonatkoznak ezek a döntések, és ez korosztályos szinten megismertethető a gyerekekkel. Tapasztalataikat játékokban meg fogják jeleníteni. Eszközökkel, ötletekkel, további ismeretek beépítésével segíthetjük az élmények feldolgozását, bővítését.

Az önkormányzati hivatalban tett látogatás során a helyi segítő elmagyarázza nekik a demokratikus szavazás módját, elbeszélgethetünk ennek értékéről. Ezt követően a mindennapi óvodai életünkbe bevihetjük ezt a szokást, amikor ők is dönthetnek néhány kérdésben a csoport életével kapcsolatosan.

Az érzelmi nevelés kapcsán (szegénység, betegség, kirekesztettség) többször szóba került már az együttérzés és szolidaritás alakítása. Az igazságtalanságot elszenvedőkkel is hasonló módon tudnak a gyerekek azonosulni, együtt érezni, ha a felnőtt viselkedése is ezt sugározza, megértik, hogy nem csak a fizikai bántalmazás vagy betegség okozhat fájdalmat, ha valakivel igazságtalanul bánnak az is rossz érzést kelt.

Ennek az FFC-nak kapcsán megemlíteném azt is, hogy nekünk, óvodapedagógusoknak, a magunk lokális területén kötelességünk a gyermekek elleni bántalmazással, erőszakkal (testi, lelki) szemben fellépni, mind gyermek-gyermek, mind gyermek-felnőtt (akár szülő).

24. fénykép: Rendőrkapitányságon jártunk.

17. cél - Partnerség a célok eléréséért

Megerősíteni a végrehajtás módjait és feléleszteni a fenntartható fejlődés globális partnerségért

Kapcsolódás

- az 1. sz. melléklethez: az előadás 32. diája
- a 2. sz. melléklethez: Zöld Óvoda kritériumrendszer kapcsoló pontjai: 3., 7., 8., 12., 13., 20.

Nekünk óvodapedagógusoknak elengedhetetlen, hogy partneri kapcsolatokat alakítsunk ki helyi és országos, civil és szakmai szervezetekkel, intézményekkel, egyesületekkel. Célszerű ezeket írásba foglalni, hogy mindkét fél tisztában legyen a kapcsolat tartalmával, lehetőségeivel, a későbbi esetleges félreértések elkerülése végett. A partnerek nélkülözhetetlenek szakmai fejlődésünk, a tanulási környezet bővítése szempontjából is. Helyi szervezetekkel való együttműködés nagy lehetőségeket rejt a projektjeink kiszélesítésében, illetve sok esetben az óvoda is a partner szervezetek segítségére tud lenni egy-egy program megvalósításában.

Így a gyermekek is megtapasztalják a partnerség fontosságát, a kooperáció erejét, támogató hatását. Eleinte csak a felnőttek közti összedolgozást tapasztalják meg. Később azonban barátságok szövődhetnek a közös feladatok, kooperatív tanulási technikák alkalmazása során, így munkák megosztása közben maguk is átélik a partnerség pozitív hozadékát. Ha már ebben a korban ráéreznek hasznára, fontosságára, akkor erre a fajta együttműködésre felnőttként is keresni fogják a lehetőséget.

8. fénykép Hubertusz Erdei Iskola.

1. sz. Melléklet – Az FFC lehetőségei a Zöld Óvodákban (PPT)

A feldolgozott előadás eredeti ppt anyagát közöljük ebben a mellékletben.

Fenntartható Fejlődési Célok támogatásának lehetőségei a Zöld Óvodákban

Szerző: Bolla Zoltánné

Agrárminisztérium, Veszprém megye
Zöld Óvoda Bázisintézménye
Ajka Városi Óvoda
8400 Ajka, Béke utca 6./A

Környezetünk állapota, teendők

- Globális környezeti problémák (túlnépesedés, környezetminőség, biológiai sokféleség csökkenése, éghajlatváltozás, gazdasági, társadalmi és egészségügyi problémák)
- Világméretű együtt gondolkodás (konferenciák, törvények, egyezmények elfogadása, betartása)
- Hogyan tudnánk megfelelőbb körülményeket teremteni a következő generációnak?
- **Szemléletváltással megvalósítható => szemléletformálás => nevelés => környezeti nevelés => FENNTARTHATÓSÁGRA NEVELÉS**

Nemzetközi törekvések a problémák megoldására 1.

- 1948. Nemzetközi Természetvédelmi Unió (IUCN) Nevelési Bizottsága – fontos a természeti nevelés
- 1969. U Thant (ENSZ főtitkár) figyelmeztetése: világválság kialakulása
- 1970. IUCN konferencia - Környezeti nevelés az iskolai tantervben
Környezeti nevelés fogalmának meghatározása
- Tüntetés az USA-ban levegő és vizek tisztaságáért, élővilág pusztulásának megakadályozásáért => Föld napja (04. 22.)
- 1972. Stockholm: Az Emberi Környezet ENSZ Konferenciája – oktatás céljának meghatározása, új, kibővített módszerek és feladatok alkalmazása
- 1975. Belgrádi Charta – környezeti nevelés feladatainak meghatározása: tudás, attitűd, értékek, gyakorlati készségek alakítása
- 1977. Tbiliszi Konferencia – környezeti nevelés céljának, területeinek, módszereinek, jellemzőinek a meghatározása
- 1984. Megalakult az ENSZ Környezet és Fejlődés Világbizottsága – Közös jövőnk (jelentés – 1987.)
- 1987. Nemzetközi Környezetvédelmi Oktatási és Képzési Kongresszus – A Világ Környezetvédelmi Oktatási Évtizede

3

Nemzetközi törekvések a problémák megoldására 2.

- 1992. Rio de Janeiro Környezet és Fejlődés ENSZ -konferencia (Második Föld Csúcs) – új feladat: fenntartható fejlődés megvalósítása; oktatás átszervezése; új szemlélet alakítása
- 1997. A Thesszaloniki Nemzetközi Konferencia – megerősítették az oktatás szerepét a környezeti feladatok megoldásában
- 1997. A Kiotói Konferencia – rögzítették, hogy mindenkinek joga van a környezeti információkhoz, és részt venni a döntéshozatalban
- 1999. Brüsszel - Környezeti nevelés és oktatás Európában – természetközpontú környezeti nevelés kibővítése a fenntartható fejlődés és a társadalom témaköreivel
- 2000. Millenniumi Csúcstalálkozó => Millenniumi Fejlesztési Célok 2015-ig
- 2002. Johannesburg ENSZ Fenntartható Fejlődés Világkonferencia (Harmadik Föld Csúcs) – oktatás szerepének hangsúlyos kiemelése a fejlődés terén; nevelés –oktatásban erőteljesebben jelenjen meg a fenntarthatóságra nevelés
- 2002. decemberében az ENSZ a Fenntarthatóságra Nevelés Évtizedének nyilvánította a 2005–2014 közötti évtizedet
- **2015. szeptember Agenda 2030 – Fenntartható Fejlődési Célok meghatározása (17 cél)**

4

A hazai óvodai környezeti nevelés történeti áttekintése 1.

- Kezdetek a XIX. században
 - 1828. Brunszvik Teréz grófnő első óvodája
 - Wargha István a tolnai első óvóképző intézet igazgatója (1836–1844) – nagy hangsúlyt fektetett a környezeti oktatásra
 - 1861–1871 között Rapos József a pesti kisdedóvó intézet igazgatója - „kisétálás az élet útján”
 - 1891. évi törvény XV. cikkelye a kisdedóvást államilag szabályozta (első óvodai törvény)
- A XX. század változásai
 - 1946. Népjóléti Minisztérium rendelkezései az óvodai foglalkozásokról
 - 1948-ban megjelent a *Gyermeknevelés* című szaklap => módszertani segítség óvónőknek
 - 1950-es évek eleje – nagyobb hangsúly a környezet megfigyelésére
 - 1960-as évek egyre gyakoribb a közvetlen megfigyelés, tapasztalás, élményszerző séta
 - 1971. 09. 01. Óvodai Nevelési Program – kötött foglalkozásként környezetismeret
- Felmerül a szemléletváltás szükségessége
- 1987. Kazincbarcika - országos pedagógiai tanácskozás „Környezetvédelem a közoktatásban” címmel
 - A környezeti nevelés fejlesztésének a közoktatást érintő feladatai (állásfoglalás)
 - óvodai környezeti nevelés céljának és feladatainak meghatározása
- 1989. Felsőtárkány - Környezetvédelem a pedagógusképzésben

5

A hazai óvodai környezeti nevelés történeti áttekintése 2.

- 1989. ÖNP módosítása - környezet megismerésére nevelés, munkatevékenység: növény-, és állatgondozás
- **1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról - Óvodai nevelés országos alapprogramja (1996. 09. 01.) -külső világ tevékeny megismerése => helyi és akkreditált programok => Kormányrendelet 136/2018. (VII. 25.) => Pedagógiai Program**
- 1990-es évek - civil szervezetek megalakulása (MKNE, MME, MTSZ, Természet- és Környezetvédő Tanárok Egyesülete)
- Törvényi háttér
 - 1993. évi LXXIX. közoktatási törvény 47. § - iskola egészségnevelési és környezeti nevelési program elkészítése
 - 1995. évi LIII. törvény a környezet védelméről 54. § - Nemzeti Környezetvédelmi Program, Nemzeti Környezet-egészségügyi Akcióprogram
 - 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről 64. § - oktatni kell a természet védelmével kapcsolatos ismeretek
- 1998-ban megjelent a Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégia – alapvetés (2003. 2010.)

6

Környezeti nevelés a fenntarthatóságért

Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégia - Alapvetés 2010.

- **Környezeti nevelés jellemzői**
 - Legyen komplex, rendszer-szemléletű
 - Legyen élethosszig tartó és az élet minden területére kiterjedő
 - Legyen lokális és globális egyszerre
 - Legyen mai és jövőbenező egyszerre
 - Legyen tevékenységre orientált, és neveljen együttműködésre
 - Neveljen problémamegoldásra
 - Neveljen új értékrendszerre
- **Fenntartható fejlődés feladata**, hogy a globális problémákat megoldja a jelen és jövő generációi érdekében.
- **A fenntarthatóság pedagógiájának jellemzői**
 - Az egész életen át tartó tanulás
 - Interdiszciplináris megközelítések
 - A rendszerben történő és a kritikai gondolkodás fejlesztése
 - Az együttműködés és a társas készségek fejlesztése
 - Multikulturális perspektívák és eltérő esélyek pedagógiai kezelése
 - A pedagógusok kompetenciájának fejlesztése
 - Pedagógiai információs és szolgáltató hálózatok működése a fenntarthatóság érdekében
 - A települések és közösségek szerepe
 - Az egyes emberek feladatai
 - A civil szervezetek és a fenntarthatóságra nevelés

(<https://mek.oszk.hu/13400/13463/13463.pdf>)

(<https://mek.oszk.hu/13400/13463/13463.pdf>)

7

2015. szeptember 25-27. ENSZ Közgyűlés New York „Világunk átalakítása: a fenntartható fejlődés 2030-ig szóló programja”

- 193 tagállam állam-, és kormányfői egyhangúlag elfogadták, minden ország számára érvényes célrendszert tartalmaz
- Széleskörű politikai támogatottsággal és eszközökkel bír
- Bemutatja, hogy miként kell támogatni a kevésbé fejlett országokat
- Célja: akció alapú, komplex, tömör stratégiai terv kidolgozása és végrehajtása
- A jelen nagy vágyát fejezik ki, hogy legyen jövőnk
- Részletező, többnyire számszerűsített konkrét célokat tartalmaz, részcélokra bontja a cselekvési irányokat

A Világ legnagyobb tanórája

(Anthropolis Egyesület)

https://www.youtube.com/watch?v=iZgOOGQP4Q8&feature=emb_logo

8

2015. szeptember 25-27. ENSZ Közgyűlés New York „Világunk átalakítása: a fenntartható fejlődés 2030-ig szóló programja” Magyarországi feladatok

- Hazánkban a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács (az Országgyűlés tanácsadó szerve) feladata munkabizottságain keresztül a 17 FFC megvalósítása, gyakorlatba ültetése.
- „Az NFFT kiemelt célja a fenntarthatósághoz szükséges szemléletváltás elősegítése a társadalom minden szegmensében.”
- Munkabizottságai:
 - Egészségügyi és Szociális Mb
 - Szakmai Egyeztető Mb
 - Klímapolitikai Mb
 - Stratégiai Mb

2013. március Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia (NFFS)

<https://www.nfft.hu/nemzeti-fenntarthato-fejlodes-tanacs>

9

10

1. Mindenhol véget vetni a szegénység összes formájának

Tennivalóink

- Szegénység fogalmával ismerkedés (életkornak megfelelően)
- A gyermekek érzelmi életének fejlesztése (figyelem felkeltés, ráirányítás a szegénység jeleire, többség átérezze nehézségeiket, felismerje a segítségadás módjait, érzékenyítő program kidolgozása az elfogadásról)
- Szegénység következményeinek bemutatása. Anyagi javak hiányában: alultápláltság; a tisztálkodás lehetőségének hiánya, a tudatlanság, a tudás megszerzésének nehézségei; szocializációs hátrány
- A településen, vagy országosan szervezett akciókhoz csatlakozás: Cipősdoboznyi szeretet; Gyermekotthonban élő gyerekeknek, táblás csoki gyűjtés Mikulásra, ruhaneműk, játékok, tartós élelmiszer gyűjtése az óvodában

Kritériumrendszer kapcsolódásai

5. nevelőmunka hatékonysága érdekében az óvodapedagógusok alkalmazott módszerei segítik a tanulási környezet megteremtését. A tevékenységekben megvalósuló tanulás során kiemelt helyet kap a játék, a játékos cselekvéses tanulás, a szenzitív módszerek, a terepi tapasztaltatás, a tevékenykedtetés, a felfedeztetés, az élménypedagógia ...
6. A gyermekek nevelése egyéni képességükhöz és fejlettségükhöz igazodó differenciált bánásmód elve alapján valósul meg. Figyelembe veszi a kiemelt figyelmet igénylő gyermekek nevelését is.
12. Az intézményvezető és az óvodapedagógusok példamutató magatartása, és erős szemléletbeli meggyőződése vezérli a Zöld Óvoda Kritériumai szerinti működését, a nevelőmunka megvalósítását.

11

2. Véget vetni az éhínségnek, elérni az élelmiszer-biztonságot, fejleszteni az élelmezést és előmozdítani a fenntartható mezőgazdaságot

Tennivalóink

- Az éhezés fogalma és az alultápláltság emberi szervezetre és jóllétére való hatásának megismertetése.
- A gyerekek együttérzésre, szolidáris viselkedésre nevelése az éhezők és alultápláltak iránt. (szituációs játékok kitalálása, összegyűjtése - pl: éhező társ megsegítése, településen ételdoboz felkeresése)
- Maradék ételek és az arra rászoruló emberek összekapcsolása. Figyelem felkeltés helyi lehetőségekre. (ételdoboz)
- Tudatos fogyasztási szokások megismerése az éhezés, szomjazás elleni küzdelem érdekében.
- Óvodakertek, gyógynövény és fűszerkertek kialakítása lehetőség szerint.

Kritériumrendszer kapcsolódásai

1. Az óvoda pedagógiai programja a környezettudatos nevelést kiemelten „kezeli”, erre építi a fejlődést elősegítő tevékenységeket, tartalmazza a fenntarthatóság pedagógiája iránti elkötelezettséget.
2. Megfogalmazásra kerülnek a fenntarthatóságra nevelés elvei alapján folyó nevelőmunka jellemzői, a környezet-és egészségtudatosságra nevelés elvei és területei.
4. Célként, valamint feladatok elemeként az óvodai tevékenységekbe beépülnek a „hungarikumok” - a helyi sajátosságok figyelembevételével. ...a magyar növény- és állatfajok, a gyógynövények ismeretéig.
5. Alkalmazott módszerei segítik a tanulási környezet megteremtését. A tevékenységekben megvalósuló tanulás során kiemelt helyet kap a játék, a játékos cselekvéses tanulás, a szenzitív módszerek, a terepi tapasztaltatás, a tevékenykedtetés, a felfedeztetés, az élménypedagógia, a projektpedagógia, a kooperatív tanulási elemek alkalmazása.
7. Partneri kapcsolat működik a környezet-, egészség- és természetvédelem érdekében, az óvoda környezetében élőkkel: a szülőkkel.

12

2. Véget vetni az éhínségnek, elérni az élelmiszer-biztonságot, fejleszteni az ételmezést és előmozdítani a fenntartható mezőgazdaságot

Tennivalóink

- Az élelmiszer nyomon követése a gazdától az asztalig – termesztés, betakarítás, étel elkészítése, vagy óvodakertek projektjei.
- Kerti munkák gyermekszerszámokkal, komposztálás.
- Vegyszermentes gazdálkodás alapjaival (biogazdálkodás, biológiai, fizikai növényvédelem) ismerkedés.
- Öntözés, talajtakarás bemutatása.
- Gyomszabályozás gyakorlati alkalmazása, ami nem egyenlő a gyomirtással.
- Tájba illő növény faj- és fajtaszerkezet alakítása (értéktörző tájtermesztés).

Kritériumrendszer kapcsolódásai

10. az óvoda felnőtt közössége munkahelyi életmódjával és munkájával pozitív mintát nyújt a környezettudatos magatartásra, az ökológiai szemléletformálásra, az egészséges életmód szokásainak alapozására, a közösségi egészséges életvitelre.
12. Az intézményvezető és az óvodapedagógusok példamutató magatartása, és erős szemléletbeli meggyőződése vezérli a Zöld Óvoda Kritériumai szerinti működést, a nevelőmunka megvalósítását.
15. A biztonságos élelmiszerellátás, a piachoz kapcsolódóan a tudatos fogyasztó és vásárló program célkitűzése kap helyet az óvoda működésében.
18. Az óvodakertben a helyi lehetőségek figyelembevételével valósul meg a zöldséges- és virágoskert, a gyógy- és fűszernövény rész. A gyermekek kertgondozáshoz kisméretű kerti szerszámokat használnak.

13

3. Biztosítani az egészséges életet és előmozdítani a jóllétet mindenki számára, minden korosztályban

Tennivalóink

- „Az egészség a teljes testi, mentális és szociális jóllét állapota, és nem csupán a betegség hiánya.”
- Egészségtudatos életvitel szokásaira mintaadás, alkalmazása a mindennapokban
- Szülők szemléletformálása a gyermekeken keresztül.
- „Egészségnap” (szűrővizsgálatok, előadások, családi sport vetélkedő, Vizi vetélkedő, Ovi Olimpia, Tájfutó verseny) szervezése.
- Az egészséges táplálkozást népszerűsítő előadások, és ahhoz kapcsolódó reform ételbemutatók szervezése
- "Nem lehet elég korán elkezdni" Óvodai dohányzás megelőzési program beépítése a PP-ba.
- Együttérzés kialakítása a betegekkel.

Kritériumrendszer kapcsolódásai

1. Az óvoda napjainkban ... megfogalmazott környezeti és egészségnevelési prioritások alapján működik.
2. Az óvodai nevelés dokumentumaiban markánsan megfogalmazásra kerülnek a fenntarthatóságra nevelés elvei alapján folyó nevelőmunka jellemzői, a környezet-és egészség tudatosságra nevelés elvei és területei.
5. alkalmazott módszerei segítik a megfelelő tanulási környezet megteremtését. A tevékenységekben megvalósuló tanulás során kiemelt helyet kap a játék, a játékos, cselekvéses tapasztalatszerzésen alapuló tanulás, a szentív módszerek, a terepi tapasztaltatás, a tevékenykedtetés, a felfedeztetés, az élménypedagógia, a projektpedagógia, a kooperatív tanulási elemek alkalmazása . Az óvoda rendelkezik külön kidolgozott Erdei óvodai programmal.
6. Megtalálható az alapvetően fontos fogyasztói, táplálkozási, élelmiszerhygiéniai, hulladékkezelési szokások alakítása, ételkészítési ismeretekre nevelés, szoktatás.

14

3. Biztosítani az egészséges életet és előmozdítani a jóllétet mindenki számára, minden korosztályban

Tennivalóink

- Mentális egészség fontossága – stresszoldó technikák elsajátítása, átadása (Boldogságra Program- Boldog Óvoda program, gyerek jóga, relaxáció)
- Egészség és jóllét elősegítésének közvetlen stratégiái: oltások, egészséges ételmiszer, testmozgás, mentális egészség, orvosi konzultáció, gyógynövények szerepe az egészség megőrzésében.
- Túlsúly és elhízás, mozgásszegény életmód, egészségtelen étkezés összefüggéseinek megállapítása.
- Vizsgálódások: ecettel, étolajjal, sóval szennyezett öntözővízzel; levegő, víz- és talajszennyezettség hatásairól.
- Szociális jóllét - társas kapcsolatok segítése, kirekesztés megelőzése, megszüntetése, pozitív viszony alakítása a közösséghez.

Kritériumrendszer kapcsolódásai

10. Az óvoda felnőtt közössége munkahelyi életmódjával és munkájával pozitív mintát nyújt a környezettudatos magatartásra, az ökológiai szemléletformálásra, az Egészséges Életmód szokásainak alapozására, a közösségi Egészséges életvitelre.
20. Az óvoda működtetése során az óvoda vezetősége kiemelten törekszik a környezetkímélő anyaghasználatra (környezetbarát tisztítószer). Energiatakarékos izzók vannak a folyosókon, termekben a világítás megfelel az egészségügyi előírásoknak. A fűtési rendszer Környezetbarát. Automata WC öblítőket, hideg-meleg kevert csapvizet, a levegő Illatosítására gyógynövényeket használnak.

15

4. Biztosítani az átfogó és igazságos minőségi oktatást és előmozdítani az egész életen át tartó tanulási lehetőségeket mindenki számára

Tennivalóink

- Tevékenységközpontú, változást előidéző pedagógia alkalmazása a csoportszobában és egyéb tanulási körülmények között.
- Pedagógusképzés jelentősége, hálózati tanulás.
- A fenntarthatóság helyi tanulási lehetőségeinek felismerése és együttműködő kapcsolatrendszer kialakítása.
- Az intézményekben a tananyag bővítése és megtapasztaltatása a fenntarthatóságról.
- A FN elősegítésére szolgáló szabályozások, stratégiák és programok sikeres megvalósítása.
- A minőségi oktatáshoz hozzátartozik a fenntarthatóság jelentősége, céljai és értékei is.
- A pedagógus minősítésben fontos változás a kompetenciák kibővítése (7. kompetencia: A környezeti nevelésben mutatott jártasság, a fenntarthatóság értékrendjének hiteles képviselője és a környezettudatossághoz kapcsolódó attitűdök átadásának módja)
- Felzárkóztatás, tehetségpontok, fejlesztő foglalkozások.
- Az egész életen át tartó tanulás feltételeinek segítése

Kritériumrendszer kapcsolódásai

5. A nevelőmunka hatékonysága érdekében az óvodapedagógusok alkalmazott módszerei segítik a tanulási környezet megeremtelését. A tevékenységekben megvalósuló tanulás során kiemelt helyet kap a játék, a játékos cselekvéses tanulás, a szenzitív módszerek, a terepi tapasztaltatás, a tevékenykedtetés, a felfedeztetés, az élménypedagógia, a projektpedagógia, a kooperatív tanulási elemek alkalmazása.
6. A nevelés folyamatában a mit, mivel, mikor, hogyan és kivel kérdésekre épített fejlődést elősegítő tevékenységek kerülnek megvalósításra (pl. az igényeknek, szükségleteknek megfelelően valósul meg a képességek fejlesztése, a különféle eszközök használatának megtanulása, az ismeretszerzés és alkalmazás modern módszereinek használata, kirándulások szervezése, stb.) A gyermekek nevelése egyéni képességükhöz és fejlettségükhöz igazodó differenciált bánásmód elve alapján valósul meg. Figyelembe veszi a kiemelt figyelmet igénylő gyermekek nevelését is.
12. Az intézményvezető és az óvodapedagógusok példamutató magatartása, és erős szemléletbeli meggyőződése vezérli a Zöld Óvoda Kritériumai szerinti működést, a nevelőmunka megvalósítását.
13. Az óvodapedagógusok külső és belső továbbképzéseiben meghatározó szempont a Zöld Óvodai programokkal kapcsolatos témák frissítése, kiegészítése, a folyamatos fejlesztés.

16

5. Megvalósítani a nemek közötti egyenlőséget, valamint segíteni minden nő és lány felemelkedését

Tennivalóink

- Nemek közti különbségek tisztázása.
- Fejlődési, érési fokozatok támogatása.
- Fejlesztés, tekintettel kognitív fejlettségükre
- Udvariassági szabályok megismertetése, gyakorlása.
- Szituációs játék akadálypályával (két különböző feltételű pályán)

Kritériumrendszer kapcsolódásai

5. alkalmazott módszerei segítik a tanulási környezet megteremtését. A tevékenységekben megvalósuló tanulás során kiemelt helyet kap a játék, a játékos cselekvéses tanulás, a szenzitív módszerek, a terepi tapasztaltatás, a tevékenykedtetés, a felfedeztetés, az élménypedagógia, a projektpedagógia, a kooperatív tanulási elemek alkalmazása
6. A nevelés folyamatában a mit, mivel, mikor, hogyan és kivel kérdésekre épített fejlődést elősegítő tevékenységek kerülnek megvalósításra (pl. az igényeknek, szükségleteknek megfelelően valósul meg a képességek fejlesztése, a különféle eszközök használatának megtanulása, az ismeretszerzés és alkalmazás modern módszereinek használata. A gyermekek nevelése egyéni képességükhöz és fejlettségükhöz igazodó differenciált bánásmód elve alapján valósul meg. Figyelembe veszi a kiemelt figyelmet igénylő gyermekek nevelését is.

17

6. Biztosítani a fenntartható vízgazdálkodást, valamint a vízhez és közegészségügyhöz való hozzáférést mindenki számára

Tennivalóink

- A tiszta víz jelentőségének megismertetése az élőlények (gomba, növény, állat, ember) életében, tiszta víz felelős vízhasználat szabályainak gyakorlása.
- Jeles napok ünneplése:
 - Vizes élőhelyek: február 2.
 - Víz Világnapja: március 22.
 - Kézmosás Világnapja: október 15.
 - HAPPY-hét: Víz Világnapja hetében
- Szelektív hulladékgyűjtés, újra felhasználás alkalmazása.
- Vizsgálódások: vízhiány következményei, víz tisztasági vizsgálódások, globális víz mennyiség és iható víz mennyiségének arányos szemléltetése.
- Globális vízkészlet = kék víz (felszíni és felszín alatti vizek), zöld víz (csapadék) és szürke víz (a felhasználást követően szennyezett víz) megismerése.
- Közegészségügy, higiéné fontossága, hiány következményeinek bemutatása, megtapasztalása.
- Látogatás: Vízmű, szennyvíztisztító telep, vízi malom, Védőnői Szolgálat, Rendelőintézet, Kórház épületének megtekintése, emlékek felidézése.

Kritériumrendszer kapcsolódásai

3. A helyi óvodai nevelési célok, feladatok megfogalmazásában a természet- és környezetvédelmi feladatok kiemelten szerepelnek a helyi adottságok alapján.
5. alkalmazott módszerei segítik a tanulási környezet megteremtését. A tevékenységekben megvalósuló tanulás során kiemelt helyet kap a játék, a játékos cselekvéses tanulás, a szenzitív módszerek, a terepi tapasztaltatás, a tevékenykedtetés, a felfedeztetés, az élménypedagógia, a projektpedagógia, a kooperatív tanulási elemek alkalmazása
9. A gyermekek életkorának megfelelő hagyományok ápolása, gazdagítása megvalósul az óvoda életében a szülők bevonásával, és így a családdal való kapcsolatban, valamint a település speciális színterein.
7. partneri kapcsolat működik a környezet-, egészség és természetvédelem érdekében, az óvoda környezetében élőkkel: a szülőkkel.
8. Az intézmény kapcsolatrendszerében (a fenntartói oldal vonatkozásában, a vidékfejlesztési tézisek érdekében) a tervezésben és a megvalósításban fontos feladatként jelenik meg a helyi igények, lehetőségek és szükségletek összhangja.
10. Az óvoda felnőtt közössége munkahelyi életmódjával és munkájával pozitív mintát nyújt a környezettudatos magatartásra, az ökológiai szemléletformálásra, az egészséges életmód szokásainak megalapozására, a közösségi egészséges életvitelre.
17. A gyermekek rendszeresen, folyamatosan növényápolási, állatgondozási feladatokat látnak el az egészségügyi előírásoknak megfelelő és megengedett mértékben.

18

7. Biztosítani a megfizethető, megbízható, fenntartható és modern energiát mindenki számára

Tennivalóink

- Megújuló és nem megújuló – energiaforrások közti különbség bemutatása:
 - környezeti hatások,
 - egészségügyi hatások,
 - biztonságos használatuk
- Energiatakarékosság szabályainak, szokásainak gyakorlása, mintaadás.
- Látogatás: szélturbinánál, napelemes házaknál, vízi malomnál, termálvizeknél, szennyvíztisztító telepen (komposzt készítés, gázok felhasználása)
- Vizsgálódások megújuló energiákkal
- Pályázati lehetőségek kihasználása az intézmények modernizálására.
- Jeles napok ünneplése:
 - Takarítási Világnap: szeptember harmadik szombatja
 - Komposzt ünnep október 10.
 - Föld Napja: április 22.
 - Víz Világnapja: március 22.
 - Környezetvédelmi Világnap: június 5.

Kritériumrendszer kapcsolódásai

6. A gyermekek nevelése egyéni képességükhöz és fejlettségükhöz igazodó differenciált bánásmód elve alapján valósul meg. Figyelembe veszi a kiemelt figyelmet igénylő gyermekek nevelését is.
7. Partneri kapcsolat működik a környezet-, egészség és természetvédelem érdekében, az óvoda környezetében élőkkel: a szülőkkel.
8. Az intézmény kapcsolatrendszerében (a fenntartói oldal vonatkozásában, a vidékfejlesztési tézisek érdekében) a tervezésben és a megvalósításban fontos feladatként jelenik meg a helyi igények, lehetőségek és szükségletek összhangja.
9. A gyermekek életkorának megfelelő hagyományok ápolása, gazdagítása megvalósul az óvoda életében a szülők bevonásával, és így a családdal való kapcsolatban, valamint a település speciális színterein.
20. Az óvoda működtetése során az óvoda vezetősége kiemelten törekszik a környezetkímélő anyaghasználatra. Energiatakarékos izzók vannak a folyosókon, termekben a világítás megfelel az egészségügyi előírásoknak. A fűtési rendszer környezetbarát. Automata WC öblítőket, hideg-meleg kevert csapvizet, a levegő illatosítására gyógynövényeket használnak.

19

8. Előmozdítani a hosszantartó, átfogó és fenntartható gazdasági növekedést, a teljes és eredményes foglalkoztatást, valamint a méltó munkát mindenki számára

Tennivalóink

- Énkép, önismeret fejlesztése.
- Felzárkóztatás, tehetséggondozás.
- Munkára nevelés
 - önkiszolgálás
 - alkalmi megbízatások
 - naposi munka
 - környezet-, növény-, állatgondozás
- Tapasztalatok megbeszélése: Munkanélküliség (helyi jellegzetességek alapján) hatása a családra.

Kritériumrendszer kapcsolódásai

1. Az óvoda pedagógiai programja a környezettudatos nevelést kiemelten „kezeli”, erre építi a fejlődést elősegítő tevékenységeket, tartalmazza a fenntarthatóság pedagógiája iránti elkötelezettséget
2. Markánsan megfogalmazásra kerülnek a fenntarthatóságra nevelés elvei alapján folyó nevelőmunka jellemzői, a környezet-és egészségtudatosságra nevelés elvei és területei.
3. A tevékenységek rendszerében tükröződnek a környezeti vonatkozások. A kapcsolatokban megjelennek a zöld témával összefüggő kapcsolatok is.
6. A gyermekek nevelése egyéni képességükhöz és fejlettségükhöz igazodó differenciált bánásmód elve alapján valósul meg. Figyelembe veszi a kiemelt figyelmet igénylő gyermekek nevelését is.

20

9. Alkalmazkodó infrastruktúrát építeni, előmozdítani az átfogó és fenntartható iparosodást, valamint elősegíteni az innovációt

Tennivalóink

- Szemléletformálás (környezettudatos életvitel alakítása), attitűd alakítása.
- Alkotás örömeinek megtapasztaltatása.
- Bátorító nevelés alkalmazása (pedagógus feladata)
- Új módszerek alkalmazása
 - projekt pedagógia
 - kooperatív tanulás
 - drámapedagógia
 - élménypedagógia
 - konstruktív pedagógia

Kritériumrendszer kapcsolódásai

5. A nevelőmunka hatékonysága érdekében az óvodapedagógusok alkalmazott módszerei segítik a tanulási környezet megteremtését. A tevékenységekben megvalósuló tanulás során kiemelt helyet kap a játék, a játékos cselekvéses tanulás, a szenzitív módszerek, a terepi tapasztaltatás, a tevékenykedtetés, a felfedeztetés, az élménypedagógia, a projektpedagógia, a kooperatív tanulási elemek alkalmazása.
6. A gyermekek nevelése egyéni képességükhöz és fejlettségükhöz igazodó differenciált bánásmód elve alapján valósul meg. Figyelembe veszi a kiemelt figyelmet igénylő gyermekek nevelését is.
7. Széles körű kommunikációs kapcsolat folyik az óvoda és partnerei között. ... a környező óvodákkal, és más gondozási-, nevelési-, valamint nevelési-oktatási intézményekkel.
8. Az intézmény kapcsolatrendszerében (a fenntartói oldal vonatkozásában, a vidékfejlesztési tézisek érdekében) a tervezésben és a megvalósításban fontos feladatként jelenik meg a helyi igények, lehetőségek és szükségletek összhangja.
9. Alakítják a gyermekek közvetlen és tágabb környezetének (család, település) környezettudatos szemléletét, fogyasztói szokásait.

21

10. Csökkenteni az országokon belüli és az országok közötti egyenlőtlenségeket

Tennivalóink

- Alkalmazotti közösségi megbeszélésen az adott intézmény gyermekközösségének összetételére vonatkozóan az egyenlőtlenségek testi-lelki jólétre való hatásának megvitatása, teendők felmérése.
- Érzelmi nevelés területén a feltárt tennivalók hangsúlyos megjelenítése, feladatok megosztása, megvalósítás.
- Másság elfogadására, szolidaritásra nevelés.
- Felzárkóztatás.
- Beilleszkedés elősegítése, a kirekesztettség felszámolására törekvés
- Gyűlöletbeszéd, előítéletek csökkentésére törekvés.

Kritériumrendszer kapcsolódásai

5. A nevelőmunka hatékonysága érdekében az óvodapedagógusok alkalmazott módszerei segítik a tanulási környezet megteremtését. A tevékenységekben megvalósuló tanulás során kiemelt helyet kap a játék, a játékos cselekvéses tanulás, a szenzitív módszerek, a terepi tapasztaltatás, a tevékenykedtetés, a felfedeztetés, az élménypedagógia, a projektpedagógia, a kooperatív tanulási elemek alkalmazása.
6. A gyermekek nevelése egyéni képességükhöz és fejlettségükhöz igazodó differenciált bánásmód elve alapján valósul meg. Figyelembe veszi a kiemelt figyelmet igénylő gyermekek nevelését is.
7. Széles körű kommunikációs kapcsolat folyik az óvoda és partnerei között. ... a környező óvodákkal, és más gondozási-, nevelési-, valamint nevelési-oktatási intézményekkel.
8. Az intézmény kapcsolatrendszerében a tervezésben és a megvalósításban fontos feladatként jelenik meg a helyi igények, lehetőségek és szükségletek összhangja.
9. Alakítják a gyermekek közvetlen és tágabb környezetének (család, település) környezettudatos szemléletét, fogyasztói szokásait.

22

11. A városokat és emberi településeket befogadóvá, biztonságossá, alkalmazkodóvá és fenntarthatóvá tenni

Tennivalóink

- Saját településük történetének, sajátosságainak ismerete, természeti és épített sajátosságok védelme.
- Települési és megyei értéktárak, Hungarikumok megismerése, megismertetése.
- Múzeumpedagógiai foglalkozásokon lehetőség szerinti részvétel.
- A település változásainak felfedezése, összehasonlítása művészetek, irodalom és fotóművészet, múzeumi kiállítás segítségével.
- Hulladéktermelés és -gazdálkodás szokásainak alakítása. (megelőzés, csökkentés, szelektív hulladékgyűjtés, újrahasználat, újrahasznosítás).

Kritériumrendszer kapcsolódásai

3. A helyi óvodai nevelési célok, feladatok megfogalmazásában a természet- és környezetvédelmi feladatok kiemelten szerepelnek a helyi adottságok ... és az óvodai nevelőmunka folyamatában a pedagógiai program feladatainak zöld tartalma.
8. Az intézmény kapcsolatrendszerében a tervezésben és a megvalósításban fontos feladatként jelenik meg a helyi igények, lehetőségek és szükségletek összhangja.
9. Alakítják a gyermekek közvetlen és tágabb környezetének (család, település) környezettudatos szemléletét, fogyasztói szokásait.
14. Az óvodában a pedagógusok a szülőikkel együtt az egyik oldalon használt papírokat külön tárolóba teszik, hogy a gyerekek újból és sokféleképpen felhasználhassák tevékenységeik során.
15. A biztonságos ételmisszerellítés, a piachoz kapcsolódóan a tudatos fogyasztó és vásárló program célkitűzése kap helyet az óvoda működésében, a népegészségügyért felelős tárcák célkitűzéseivel összhangban.

23

11. A városokat és emberi településeket befogadóvá, biztonságossá, alkalmazkodóvá és fenntarthatóvá tenni

Tennivalóink

- A környezettudatos életvitel szokásainak elsajátíttatása gyerekekkel (mintaadás), rajtuk keresztül a családokkal.
- Óvodakertek (virágos, zöldes, gyógy- és fűszernövényes) kialakítása, művelése, termékek feldolgozása.
- Fenntartható élelmiszerek (mezőgazdaság, biomódszerek) megismerése, fogyasztása.
- Kirándulások, séták a településen, közvetlen környezetben: vízmű, szennyvíztisztító telep, vízi malom, szelektív hulladékgyűjtő sziget, hulladékudvar, szélturbina, állat menhelyek, múzeumok, könyvtárak, kiállítások.

Kritériumrendszer kapcsolódásai

18. Az óvoda udvara mentes a legtöbb allergiát, valamint az esetleges mérgezést és sérülést okozó növényektől. Az óvodakertben a helyi lehetőségek figyelembevételével valósul meg a zöldséges- és virágoskert, a gyógy- és fűszernövény rész. Az udvari játékok környezetbarát anyagból készülnek, és megfelelő helyet, teret adnak a gyermekek szabad játékának. Az udvari árnyékolók és ivókút, illetve ivási lehetőség biztosított.
19. A szelektív hulladékgyűjtés biztosított az óvodában. A „hulladék nem szemét” elv hasznosítása az újrafelhasználás is megvalósul.
20. Az óvoda működtetése során az óvoda vezetősége kiemelten törekszik a környezetkímélő anyaghasználatra. Energiatakarékos izzók vannak a folyosókon, termekben a világítás megfelel az egészségügyi előírásoknak. A fűtési rendszer környezetbarát. Automata WC öblítőket, hideg-meleg kevert csapvizet, a levegőillatosítására gyógynövényeket használnak.

24

12. Biztosítani a fenntartható fogyasztási és termelési szokásokat

Tennivalóink

- Szükséglet és igény közötti különbség érzékeltetése, személtetése.
- Megismertetni a gyerekeket, családokat a megújuló és nem megújuló természeti erőforrásokkal, hasznos és káros hatásukkal.
- Ismerkedés a hulladéktermelési és - kezelési szokásokkal. (megelőzés, csökkentés, szelektív gyűjtés, újrahasználat, újrahasznosítás)
- Ismerkedés a fenntartható és tudatos vásárlói szokásokkal. (A tudatos vásárló 12 pontja)
- Fenntartható termelés és fogyasztás védjegyei és címkéinek megismertetése.
- Jeles nap ünneplése: Ne Vásárolj Semmit Nap (november utolsó péntekje), Európai Hulladéksökkentési Hét (november vége)

Kritériumrendszer kapcsolódásai

8. Az intézmény kapcsolatrendszerében (a fenntartói oldal vonatkozásában, a vidékfejlesztési tézisek érdekében) a tervezésben és a megvalósításban fontos feladatként jelenik meg a helyi igények, lehetőségek és szükségletek összhangja.
9. A gyermekek életkorának megfelelő hagyományok ápolása, gazdagítása megvalósul az óvoda életében a szülők bevonásával, és így a családdal való kapcsolatban, valamint a település speciális színterein.
12. Az intézményvezető és az óvodapedagógusok példamutató magatartása, és erős szemléletbeli meggyőződése vezérli a Zöld Óvoda Kritériumai szerinti működést, a nevelőmunka megvalósítását.
14. Az óvodában a pedagógusok a szülőkkel együtt a rontott (használt) papírokat külön tárolóba teszik, hogy a gyerekek újból és sokféleképpen felhasználhassák tevékenységeik során.
15. A biztonságos élelmiszerellátás, a piachoz kapcsolódóan a tudatos fogyasztó és vásárló program célkitűzése kap helyet az óvoda működésében, a népesség-szűgyéért felelős tárcák célkitűzéseivel összhangban.
18. Az óvodakertben a helyi lehetőségek figyelembevételével valósul meg a zöldeges- és virágoskert, a gyógy-és fűszernövény rész

25

Néhány Magyarországon használatos ökokocímke

26

13. Sürgősen cselekedni a klímaváltozás és hatásai leküzdése érdekében

Tennivalóink

- Vizsgálódásokkal bemutatni a gyermekeknek, hogy emberi tevékenységek járulnak hozzá legnagyobb mértékben az éghajlatváltozáshoz. (légszennyezés, talajerózió, víztartalom csökkenése, sós vízzel keveredése)
- Gyerekeken keresztül a családok szemléletének formálása.
- A mindennapi szokásaink átgondolása, hiteles mintaadás.
- Sokoldalú tevékenységek segítségével gyerekek rávezetése arra, hogy képesek legyenek eldönteni, hogy a tevékenységeik közül mi a hasznos és mi a káros a természetre nézve.
- Megújuló energiák megismertetése.

Kritériumrendszer kapcsolódásai

2. Az óvodai nevelés dokumentumaiban markánsan megfogalmazásra kerülnek a fenntarthatóságra nevelés elvei alapján folyó nevelőmunka jellemzői, a környezet-és egészségtudatosságra nevelés elvei és területei. A helyi természeti értékek védelméről való nevelés hangsúlyozása.
6. A gyermekek nevelése egyéni képességükhöz és fejlettségükhöz igazodó differenciált bánásmód elve alapján valósul meg. Figyelembe veszi a kiemelt figyelmet igénylő gyermekek nevelését is.
7. Széles körű kommunikációs kapcsolat folyik az óvoda és partnerei között, ... a környező óvodákkal, és más gondozási-, nevelési-, valamint nevelési-oktatási intézményekkel.
9. Alakítják a gyermekek közvetlen és tágabb környezetének (család, település) környezettudatos szemléletét, fogyasztói szokásait.

27

14. A fenntartható fejlődés érdekében megőrizni és fenntarthatóan használni az óceánokat, tengereket és tengeri erőforrásokat

Tennivalóink

- A sós vizek élővilágának, a vízi tápláléklánc fontosságának bemutatása.
- Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan! – el megértetése. Nincs tengerünk, óceánunk, de a folyók tisztántartásával tehetünk értük is.
 - Patakok, folyók és tengerek, óceánok összefüggéseinek megismertetése (térkép)
- Szennyezettség, túlhalászás következményeinek bemutatása.
- Beszélgetés a víz sokoldalú kapcsolódásáról az emberekhez (élelmiszert, munkát, szórakozást is ad) és a gyerekek ezzel kapcsolatos élményeiről.
- Tengerekben, óceánokban élő veszélyeztetett fajok megismerése.
- Azonosságok, különbségek az édesvizek élővilágával.
- Vizsgálódások: Víz körforgásával, felhőképződéssel kapcsolatban. (pl: florárium telepítése)
- Jeles nap ünneplése: Óceánok Világnapja 06. 08.

Kritériumrendszer kapcsolódásai

2. Markánsan megfogalmazásra kerülnek a fenntarthatóságra nevelés elvei alapján folyó nevelőmunka jellemzői, a környezet-és egészségtudatosságra nevelés elvei és területei. A helyi természeti értékek védelmének nevelése hangsúlyosan jelenik meg.
3. A természet- és környezetvédelmi feladatok kiemelten szerepelnek a helyi adottságok alapján. A tevékenységek rendszerében tükröződnek a környezeti vonatkozások. A kapcsolatokban megjelennek a zöld témával összefüggő kapcsolatok is.
5. A nevelőmunka hatékonysága érdekében az óvodapedagógusok alkalmazott módszerei segítik a tanulási környezet megteremtését. A tevékenységekben megvalósuló tanulás során kiemelt helyet kap a játék, a játékos cselekvéses tanulás, a szenzitív módszerek, a terepi tapasztaltatás, a tevékenykedtetés, a felfedeztetés, az élménypedagógia, a projektpedagógia, a kooperatív tanulási elemek alkalmazása.
9. A gyermekek életkorának megfelelő hagyományok ápolása, gazdagítása megvalósul az óvoda életében a szülők bevonásával, és így a családdal való kapcsolatban, valamint a település speciális szinterein.

28

15. Védni, visszaállítani és előmozdítani a földi ökoszisztémák fenntartható használatát, fenntarthatóan kezelni az erdőket, leküzdeni az elsivatagosodást, valamint megfékezni és visszafordítani a talaj degradációját és a biodiverzitás csökkenését

Tennivalóink

- Az ember része a természetnek, nem ura – elv megértetése.
- Helyi szinten az élővilág sokféleségének bemutatása, megszerettetése, védelme.
 - Kirándulások – gyönyörködtetés, pihenés, játékok, ábrázoló tevékenységek
- Tápláléklánc játékok játszása annak szemléltetésére, hogy minden élőlény egyformán fontos a természetben. Nincs hasznos és káros élőlény, ez csak az ember szempontja.
- Biodiverzitást veszélyeztető tényezők: élőhely csökkenés, erdőirtás, szétterjedtség, invazív fajok terjedése, túlhatalom okozta károk bemutatása.
- Természetes kert létrehozása (Madár vendéglő, rovar hotel, gyíkpalota, pillangó itató, kis tó)

Kritériumrendszer kapcsolódásai

5. A nevelőmunka hatékonysága érdekében az óvodapedagógusok alkalmazott módszerei segítik a tanulási környezet megteremtését. A tevékenységekben megvalósuló tanulás során kiemelt helyet kap a játék, a játékos cselekvéses tanulás, a szenzitív módszerek, a terepi tapasztaltatás, a tevékenykedtetés, a felfedeztetés, az élménypedagógia, a projektpedagógia, a kooperatív tanulási elemek alkalmazása. Az óvoda rendelkezik külön kidolgozott erdei óvoda programmal.
6. A gyermekek nevelése egyéni képességükhöz és fejlettségükhöz igazodó Differenciált bánásmód elve alapján valósul meg.
7. Széles körű kommunikációs kapcsolat folyik az óvoda és partnerei között.

29

15. Védni, visszaállítani és előmozdítani a földi ökoszisztémák fenntartható használatát, fenntarthatóan kezelni az erdőket, leküzdeni az elsivatagosodást, valamint megfékezni és visszafordítani a talaj degradációját és a biodiverzitás csökkenését

Tennivalóink

- Talaj fontosságának szemléltetése (Sivatagosodás, erdőirtás, vegyszerek, komposztálás)
 - Vizsgálódások pl: florárium, növényvédett talajok és nem védett talajok változása víz hatására.
- Jeles napok ünneplése: Föld napja (április 22.), Madarak és Fák Napja (05. 10.), Biodiverzitás napja (05. 22.) és a Környezetvédelmi Világnap (06.05.), Beporzók napja (03. 10.), Komposztünnep (10.10.)
- Az ember tevékenységének bemutatása az élővilág helyreállítása érdekében (mint gyógyító erő, állatkerti programok, madár kórházak ...)
- Veszélyeztetett állatok, növények, élőhelyek összefüggéseinek bemutatása. Kipusztulás veszélye: veszélyeztetett fajok, invazív fajok, Vörös Könyv
- Együttműködés helyi természetvédelmi szervezetekkel.
 - Programok népszerűsítése
 - Anyagi támogatás (lehetőségeinkhez mérten)
 - Figyelem felhívás, önkéntes munka a szülők bevonásával.
- Ismerkedés a Natura 2000-es területekkel.

Kritériumrendszer kapcsolódásai

9. A gyermekek életkorának megfelelő hagyományok ápolása, gazdagítása megvalósul az óvoda életében a szülők bevonásával, és így a családdal való kapcsolatban, valamint a település speciális szinterein.
10. az óvoda felnőtt közössége munkahelyi életmódjával és munkájával pozitív mintát nyújt a környezettudatos magatartásra, az ökológiai szemléletformálásra.
17. A gyermekek rendszeresen, folyamatosan növényápolási, állatgondozási feladatokat látnak el.
18. Az óvodakertben a helyi lehetőségek figyelembevételével valósul meg a zöldséges- és virágoskert, a gyógy-és fűszernövény rész, a sziklakert, a kerti tó, stb. A gyermekek kertgondozáshoz kisméretű kerti szerszámokat használnak.

30

16. A fenntartható fejlődés érdekében előmozdítani a békés és befogadó társadalmakat, biztosítani a mindenki számára elérhető igazságszolgáltatást és minden szinten hatékony, felelősségre vonható és befogadó intézményeket létrehozni

Tennivalóink

- Házirend kialakítása.
- Csoport szokás és szabályrendszerének alakítása, megismertetése, betartatása a gyerekekkel, felnőttekkel egyaránt.
- Intézményi integráció fokának meghatározása
- Döntéshozó intézmények munkájának bemutatása. (polgármesteri hivatal; bíróság, rendőrség)
- Partnerek munkájának megismerése (rendőrség, családsegítő központ, önkormányzat)
- Együttérzés és szolidaritás alakítása azokkal, akik igazságtalanságot szenvednek.
- Látogatás: bíróságra, rendőrségre, polgármesteri hivatalba.

Kritériumrendszer kapcsolódásai

5. A nevelőmunka hatékonysága érdekében az óvodapedagógusok alkalmazott módszerei segítik a tanulási környezet megteremtését
6. A gyermekek nevelése egyéni képességükhöz és fejlettségükhöz igazodó differenciált bánásmód elve alapján valósul meg. Figyelembe veszi a kiemelt figyelmet igénylő gyermekek nevelését is.
7. Széles körű kommunikációs kapcsolat folyik az óvoda és partnerei között.
8. Az intézmény kapcsolatrendszerében a tervezésben és a megvalósításban fontos feladatként jelenik meg a helyi igények, lehetőségek és szükségletek összhangja.
12. Az intézményvezető és az óvodapedagógusok példamutató magatartása, és erős szemléletbeli meggyőződése vezérli a Zöld Óvoda Kritériumai szerinti működést, a nevelőmunka megvalósítását.

31

17. Megerősíteni a végrehajtás módjait és feléleszteni a fenntartható fejlődés globális partnerségét

Tennivalóink

- Helyi és országos civil szervezetekkel, intézményekkel, egyesületekkel partnerség ápolása.
- Az összefogás, együttműködés, segítségnyújtás jelentőségének megismertetése, megéreztetése.
- Együttműködésen alapuló projektek a partnerekkel.
- Megfelelő tanulási környezet megteremtésének támogatása.

Kritériumrendszer kapcsolódásai

3. ... A tevékenységek rendszerében tükröződnek a környezeti vonatkozások. A kapcsolatokban megjelennek a zöld témával összefüggő kapcsolatok is.
7. Széles körű kommunikációs kapcsolat folyik az óvoda és partnerei között. A vidék szellemi és fizikai infrastruktúra, az életképes vidéki települések, helyi közösségekhez kapcsolódó nevelési folyamatok hangsúlyában a helyi térségi identitás erősítése kap nagy hangsúlyt. Ezzel biztosított a társadalmi hatás, közvetetten a fenntarthatóság, vagyis partneri kapcsolat működik a környezet-, egészség- és természetvédelem érdekében. az óvoda környezetében élőkkel: a szülőkkel, a lakossággal, a környező óvodákkal, és más gondozási-, nevelési-, valamint nevelési-oktatási intézményekkel
8. Az intézmény kapcsolatrendszerében a tervezésben és a megvalósításban fontos feladatként jelenik meg a helyi igények, lehetőségek és szükségletek összhangja.
12. Az intézményvezető és az óvodapedagógusok példamutató magatartása, és erős szemléletbeli meggyőződése vezérli a Zöld Óvoda Kritériumai szerinti működést, a nevelőmunka megvalósítását.
13. Az óvodapedagógusok külső és belső továbbképzéseiben meghatározó szempont a Zöld Óvodai programokkal kapcsolatos témák frissítése, kiegészítése, a folyamatos fejlesztés.
20. Az óvoda működtetése során az óvoda vezetősége kiemelten törekszik a kapcsolatok széles és többirányú kiépítésére

32

Felhasznált oldalak, irodalom

- <https://slideplayer.hu/slide/7545108/>
- Bihariné dr, Krekó Ilona – Kanczler Gyuláné dr.: Az óvodai környezeti nevelés módszertana. ELTE Tanító- Óvóképző Kar Bp., 2019
- Nemzeti Fenntartható Tanács honlapja <https://www.nfft.hu/nemzeti-fenntarthato-fejlodes-tanacs>
- Natura 2000 honlapja https://www.hnp.hu/uploads/documents/natura-2000_szakmai-anyag_kozepiskola.pdf
- Óvónők honlapja: Az új kompetencia: környezeti nevelésről 2020-ban <https://ovonok.hu/2020/03/az-uj-kompetencia-kornyezeti-nevelesrol-2020-ban/>
- Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégia– Alapvetés –2010. http://www.mkne.hu/NKNS_uj/layout/NKNS_layout.pdf
- Fenntartható Fejlődési Célok oktatása OFI 2017. https://ofi.oh.gov.hu/sites/default/files/attachments/fenntarthato_fejlodesi_celok_oktatasa_unesco_2017.pdf
- http://ofi.hu/sites/default/files/attachments/Konczey_Halacsyism-ovoda-poszter.pdf
- https://www.ajbh.hu/documents/10180/2791084/SDG_elvi+%C3%A1ll%C3%A1sfoglal%C3%A1s_2017_12_19_kiadott.pdf
- <http://www.okopack.hu/hu/magyarorszagon-hasznalatos-okocimkek-gyujtemenye>
- http://ofi.hu/sites/default/files/attachments/fenntarthato_fejlodesi_celok_oktatasa_unesco_2017.pdf
- https://www.nyf.hu/ttik/sites/www.nyf.hu.ttik/files/doc/kornyezeti_neveles.pdf
- <http://www.kothalo.hu/kiadvanyok/16..pdf>
- <http://ffcelok.hu/magyarorszag-es-a-fenntarthato-fejlodesi-celok-eloadasai/>

33

Felhasznált képek

- Címdián szereplő logó: https://www.elobolygonk.hu/Klimahirek/Oktatas/2017_12_11/utmutato_a_fenntarthato_fejlodesi_celok_oktatasa_hoz
- 2. dián szereplő képek:
 - <https://www.egeszsegkalauz.hu/betegsegek/sziv-es-errendszeri-betegsegek/hostressz-veseko-szivproblema-igy-fog-hatni-rank-a-klimavaltozas/fktsqm8>
 - <http://www.igyphk.hu/osszkep/index.php/tarsadalomtudomany/55-tulnepesedes>
 - <https://varosikurir.hu/lmp-a-kormany-ugyeljen-a-biologiai-sokfelesseg-megorzesere/>
- 11. dia FFC: <https://www.ajbh.hu/-/ensz-fenntarthato-fejlodesi-celok-sustainable-development-goal-sdg-?inheritRedirect=true>
- 12.-33. dia FFC Ikonok (1-17-ig) <http://ffcelok.hu/sdg-k/>
- 18. dián látható képek az Ajka Városi Óvoda Csigabiga csoportjában, szülői hozzájárulással készültek és kerülnek bemutatásra. A szerző felvételei.
- 27. dia öko-címkék forrása: <http://okopack.hu/hu/magyarorszagon-hasznalatos-okocimkek-gyujtemenye>, kivéve az 1-es számú címkét, melynek forrása: <https://amagyartermek.hu/>.

34

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!

Bolla Zoltánné - Ajka Városi Óvoda

guhajni@gmail.com

2. sz. Melléklet – Zöld Óvoda kritériumrendszere

ZÖLD ÓVODA

Kritériumrendszer³⁶

(és kapcsolódása az Önértékelési szempontsorokhoz)

A feladat ellátási hely által benyújtott pályázati anyag önértékelésében megjelennek, szerepelnek azok az elvek, tartalmi követelmények, amelyek a Zöld Óvodai Kritériumrendszer szerinti működést bizonyíthatóvá teszik.

1. Az **óvoda a pedagógiai küldetésében, pedagógiai programjában és szellemiségében**, konkrét hivatkozásokkal kimutathatóan és tetten érhetően az országos tartalmi szabályozó által - 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelete az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról - megfogalmazott környezeti és egészségnevelési prioritások alapján működik, összhangban a helyi önkormányzati dokumentumokban megfogalmazottakkal. Az óvoda pedagógiai programja a környezettudatos nevelést kiemelten „kezeli”, erre építi a fejlődést elősegítő tevékenységeket, tartalmazza a fenntarthatóság pedagógiája iránti elkötelezettséget, előtérbe helyezi a helyi értékek megismerését, védelmét és megőrzését. *(Az önértékelési szempontsor minden pontja, de hangsúlyosan: 1., 3., 7., 8.)*
2. Az **óvodai nevelés dokumentumaiban** markánsan megfogalmazásra kerülnek a fenntarthatóságra nevelés elvei alapján folyó nevelőmunka jellemzői, a környezet-és egészségtudatosságra nevelés elvei és területei. A helyi természeti értékek védelmének nevelése hangsúlyosan jelenik meg. *(Az önértékelési szempontsor 1. pontjának óvodai dokumentumokra vonatkozó része).*
3. A **helyi óvodai nevelési célok, feladatok** megfogalmazásában a természet- és környezetvédelmi feladatok kiemelten szerepelnek a helyi adottságok alapján (pl. fák védelme, faápolás, faültetés, madárvédelem, a lakóhely-megismerési tevékenységek, az épített és a természeti környezet védelme, stb.). Részletesen szerepel a dokumentumokban és az óvodai nevelőmunka folyamatában a pedagógiai program feladatainak zöld tartalma. A tevékenységek rendszerében tükröződnek a környezeti vonatkozások. A kapcsolatokban megjelennek a zöld témával összefüggő kapcsolatok is. *(Az önértékelési szempontsor 1., 3., és 8. pontjai).*

³⁶ <http://zoldovoda.hu/hu/palyazati/palyazati-felhivas-zold-ovoda-es-orokos-zold-ovoda-cim-elnyeresere>

4. **Célként, valamint feladatok elemeként** az óvodai tevékenységekbe beépülnek a „**hungarikumok**” - a helyi sajátosságok figyelembevételével. Megfogalmazásra kerül az óvodapedagógusok által szervezett és irányított, valamint külső szakmai segítséget igénybe vevő népművészeti és kézműves képzés, mely megjelenhet a kézműves tevékenységektől a néptáncig, a népdaltól, a magyar növény- és állatfajoktól, a gyógynövényekig, a magyar konyha jellemzőitől a magyar népi viseletekig vagy akár az építészet ismeretéig. *(Az önértékelési szempontsor 1., 3., és 8., pontjai.)*
5. A nevelőmunka hatékonysága érdekében az **óvodapedagógusok alkalmazott módszerei segítik a tanulási környezet megteremtését**. A tevékenységekben megvalósuló tanulás során kiemelt helyet kap a játék, a játékos cselekvéses tanulás, a szenzitív módszerek, a terepi tapasztaltatás, a tevékenykedtetés, a felfedeztetés, az élménypedagógia, a projektpedagógia, a kooperatív tanulási elemek alkalmazása. Az óvoda rendelkezik külön kidolgozott erdei óvoda programmal. *(Az önértékelési szempontsor 1., 3., és 8., pontjai.)*
6. A **nevelés folyamatában** a mit, mivel, mikor, hogyan és kivel kérdésekre épített fejlődést elősegítő tevékenységek kerülnek megvalósításra (pl. az igényeknek, szükségleteknek megfelelően valósul meg a képességek fejlesztése, a különféle eszközök használatának megtanulása, az ismeretszerzés és alkalmazás modern módszereinek használata, kirándulások szervezése, stb.) A gyermekek nevelése egyéni képességükhöz és fejlettségükhöz igazodó differenciált bánásmód elve alapján valósul meg. Figyelembe veszi a kiemelt figyelmet igénylő gyermekek nevelését is. Megtalálható az alapvetően fontos fogyasztói, táplálkozási, élelmiszerhigiéniai, hulladékkezelési szokások alakítása, ételkészítési ismeretekre nevelés, szoktatás. *(Az önértékelési szempontsor 1., 3., 4., 6., 8., 9., 10., 11., pontjai.)*
7. **Széles körű kommunikációs kapcsolat folyik az óvoda és partnerei között**. A vidék szellemi és fizikai infrastruktúra, az életképes vidéki települések, helyi közösségekhez kapcsolódó nevelési folyamatok hangsúlyában a helyi térségi identitás erősítése kap nagy hangsúlyt. Ezzel biztosított a társadalmi hatás, közvetetten a fenntarthatóság, vagyis partneri kapcsolat működik a környezet-, egészség- és természetvédelem érdekében, az óvoda környezetében élőkkel: a szülőkkel, a lakossággal, a környező óvodákkal, és más gondozási-, nevelési-, valamint nevelési-oktatási intézményekkel. *(Az önértékelési szempontsor 1., 5., 9., 10., 11., pontjai)*
8. Az intézmény **kapcsolatrendszerében** (a fenntartói oldal vonatkozásában, a vidékfejlesztési tézisek érdekében) a tervezésben és a megvalósításban fontos feladatként jelenik meg a helyi igények, lehetőségek és szükségletek összhangja. *(Az önértékelési szempontsor 1. 5., 9., 10., 11., pontjai)*

9. A gyermekek életkorának megfelelő **hagyományok ápolása**, gazdagítása megvalósul az óvoda életében a szülők bevonásával, és így a **családdal való kapcsolatban, valamint a település speciális színterein**. A népszokások, jeles napok - világnapok nemzetközi és hazai akciónapok – ünneplésénél érvényre jutnak a helyi környezeti adottságok. Az óvodapedagógusok folyamatosan gyarapítják a környezeti neveléshez kapcsolódó szakirodalmat, a felnőttek és a gyermekek környezet- és egészségbarát szemléletét formáló kiadványokat, könyveket. Alakítják a gyermekek közvetlen és tágabb környezetének (család, település) környezettudatos szemléletét, fogyasztói szokásait. *(Az önértékelési szempontsor 5., 9., 10., 11., pontjai)*
10. **Az óvoda dolgozói** tisztában vannak - beosztásuknak, valamint feladatkörüknek megfelelő elvárásokkal, a fenntarthatóság tartalmi jellemzőivel és ez az óvoda minden tevékenységében megnyilvánul. Ezáltal az óvoda felnőtt közössége munkahelyi életmódjával és munkájával pozitív mintát nyújt a környezettudatos magatartásra, az ökológiai szemléletformálásra, az egészséges életmód szokásainak megalapozására, a közösségi egészséges életvitelre. *(Az önértékelési szempontsor 2., 7., 9., 10., 11., pontjai.)*
11. A **nevelőmunka folyamatában résztvevő szakemberek és a pedagógiai munkát segítő alkalmazottak**, (logopédus, gyógypedagógus, fejlesztő pedagógus, pedagógiai asszisztens, szociális munkás, pszichológus. dajka, óvodatitkár, karbantartó stb.), tiszteletben tartják az adott óvoda helyi nevelési elveit, melyek a település- és vidékfejlesztéssel, egészségneveléssel és környezeti neveléssel is kapcsolatosak. *(Az önértékelési szempontsor 1., 3., 8., 10., 11., pontjai.)*
12. Az **intézményvezető és az óvodapedagógusok** példamutató magatartása, és erős szemléletbeli meggyőződése vezérli a Zöld Óvoda Kritériumai szerinti működést, a nevelőmunka megvalósítását. Az óvodában a munkaközösség működése, valamint a Zöld Óvodai tevékenységekkel foglalkozó mentori feladatok megfogalmazása és megvalósítása elengedhetetlen követelmény. Elhivatottsága, elkötelezettsége függvényében részt vesz az óvoda Zöld Óvoda mentori, valamint Bázisintézményi feladatok megvalósításában is. *(Az önértékelési szempontsor 1., 7., 9., 10., 11., pontjai.)*
13. Az **óvodapedagógusok** külső és belső továbbképzéseiben meghatározó szempont a Zöld Óvodai programokkal kapcsolatos témák frissítése, kiegészítése, a folyamatos fejlesztés. (bázisóvodai, mentori, erdei óvodai feladatok ellátása, stb.) *(Az önértékelési szempontsor 1., 2., 7., 9., 10., 11., pontjai.)*
14. Az óvodában a **pedagógusok a szülőkkel együtt** a rontott (használt) papírokat külön tárolóba teszik, hogy a gyerekek újból és sokféleképpen felhasználhassák tevékenységeik során. *(Az önértékelési szempontsor 3., 6., 8., 9. pontjai)*

15. A **biztonságos élelmiszerellátás**, a piachoz kapcsolódóan a tudatos fogyasztó és vásárló program célkitűzése kap helyet az óvoda működésében, a népegészségügyért felelős tárcák célkitűzéseivel összhangban. *(Az önértékelési szempontsor 1., 3., 5., 7., 8., 9., 10., 11., pontjai.)*
16. Az **óvodaépület** helyiségeinek berendezése segíti a környezetbarát szemléletmód, valamint az egészséges életmód megalapozását. Az óvoda berendezése az egyszerűség, a takarékoság a praktikusság jegyeit mutatja, a helyi sajátosságot is tükröző természetes anyagok felhasználása érvényesül. A gyermekek által használt eszközöket, játékokat, berendezési tárgyakat ezen elvek felhasználásával biztosítják. *(Az önértékelési szempontsor 4., 6., 9., 10., 11.pontjai)*
17. Minden **csoportszobának** egyéni hangulata, arculata van, sok-sok növényvel, a természetsarokban a természet által adott „kincsekkel”. A gyermekek rendszeresen, folyamatosan növényápolási, állatgondozási feladatokat látnak el az egészségügyi előírásoknak megfelelő és megengedett mértékben. *(Az önértékelési szempontsor 1., 4., 6., 9., 10., 11.pontjai)*
18. Az **óvoda udvara** mentes a legtöbb allergiát, valamint az esetleges mérgezést és sérülést okozó növényektől. Az óvodakertben a helyi lehetőségek figyelembevételével valósul meg a zöldséges- és virágoskert, a gyógy-és fűszernövény rész, a sziklakert, a kerti tó, stb. A gyermekek kertgondozáshoz kisméretű kerti szerszámokat használnak. Az udvari játékok környezetbarát anyagból készülnek, és megfelelő helyet, teret adnak a gyermekek szabad játékának. Az udvari árnyékolók és ivókút, illetve ivási lehetőség biztosított. A gyermekek számára mindennap megfelelő hely és idő áll rendelkezésre a szabadban történő egészséges mozgáshoz, játékhoz. *(Az önértékelési szempontsor 4., 6., 9., 10., 11.pontjai)*
19. A **szelektív hulladékgyűjtés** biztosított az óvodában (pl. papír, műanyag stb.), kivéve a veszélyes hulladékokat (pl. elem, olajos palack stb.). A „hulladék nem szemét” elv hasznosítása az újrafelhasználás érdekében (ajándékkészítés, játékkészítés stb.) is megvalósul. *(Az önértékelési szempontsor 3., 4., 6., 8., 9., 10.)*
20. Az **óvoda működtetése** során az óvoda vezetősége kiemelten törekszik a környezetkímélő anyaghasználatra (környezetbarát tisztítószerek használata), a tudatos takarékosagra, a kapcsolatok széles és többirányú kiépítésére. A takarékosági rendszer kiépített az óvodában a villany-, a vízhasználat és a fűtés terén. Az épületen belül a megújuló energialehetőségek kihasználására, kiépítésére kell törekedni a fűtés, világítás, meleg víz, stb. biztosítása terén. Energiatakarékos izzók vannak a folyosókon, termekben a világítás megfelel az egészségügyi előírásoknak. A fűtési rendszer környezetbarát. Automata WC öblítőket, hideg-meleg kevert csapvizet, a levegő illatosítására gyógynövényeket használnak, stb. *(Az önértékelési szempontsor 4., 6., 9., 10., 11.pontjai).*

3. sz. Melléklet – Felhasznált fotók, képek jegyzéke

Felhasznált képek:

- Borítólapon – FFC-k a Föld körül:
https://www.elobolygonk.hu/Klimahirek/Oktatas/2017_12_11/utmutato_a_fenntart_hato_fejlodesi_celok_oktatasahoz
- Borítólapon – Agrárminisztérium logója:
<https://kormany.hu/agrarminiszterium>
- Borítólapon – Zöld Óvoda logó:
<http://www.zoldovoda.hu/>
- FFC Ikonok (1-17-ig):
<http://ffcelok.hu/sdg-k/>
- 11. nap FFC képe:
<https://www.ajbh.hu/-/ensz-fenntarthato-fejlodesi-celok-sustainable-development-goal-sdg-?inheritRedirect=true>

Felhasznált fényképek:

A fényképek az Ajka Városi Óvoda Csigabiga csoportjában készültek (kivéve a szerzőről készült fotó).

A fényképek a szülők hozzájárulásával készültek és kerültek felhasználásra.

Környezeti nevelők: Bolla Zoltánné és Kovácsné Panker Katalin.

Óvodapedagógus: Máhr Judit.

Dajka: Balassa Eszter

A szerzőről készült képet készítette: Bolla Ágnes. 2018. június 07.

1. fénykép: *Cipősdoboznyi szeretet akció.* 2019. december 06.

2. fénykép: *Komposztálás.* 2011. szeptember

3. fénykép: *Sárgarépagolyó készítése.* 2018. november

4. fénykép: *Egészségnap. Közös torna a szülőkkel.* 2014. november

5. fénykép: *Kislőd – tanya.* 2014. március

6. fénykép: *„Apa” vasal.* 2015. szeptember

7. fénykép: *„Anyá” barkácsol.* 2016. október

8. fénykép: *Patakvíz szűrése.* 2007. március

9. fénykép: *pápakovácsi szélturbina.* 2013. április

10. fénykép: *Szennyvíziszap komposzt és biogáz előállítás az ajkai szennyvíztisztító telepen.* 2017. március

11. fénykép: *Állatgondozás: teknős etetése.* 2011. január
12. fénykép: *Madáretető barkácsolása.* 2013. január
13. fénykép: *Kooperatív technikával a víz körforgásának ábrázolása.* 2014. március
14. fénykép: *Drámajáték: Érzelem zsák.* 2015. november
15. fénykép: *Újrapapír-gyurmából működő vulkán készítése.* 2017. május
16. fénykép: *Újraszappan készül.* 2012. április
17. fénykép: *Tudatos vásárlói szokások alakítása.* 2015. szeptember
18. fénykép: *Szennyezett vízzel locsolás következményei a magokra és növényekre.* 2012. március
19. fénykép: *Vizsgálódás: az égés.* 2016. január
20. fénykép: *Florárium elkészítése.* 2012. április
21. fénykép: *Ismerkedés a földgömbbel.* 2016. június
22. fénykép: *Kirándulás a salfordi majorba.* 2010. április
23. fénykép: *Kirándulás a Lurkó lovardába.* 2012. szeptember
24. fénykép: *Rendőrautó kipróbálása.* 2017. április
25. fénykép: *Hubertus Erdei Iskola.* 2016. október

4. sz. Melléklet – Felhasznált irodalom

1. Bihariné dr, Krekó Ilona – Kanczler Gyuláné dr.: *Az óvodai környezeti nevelés módszertana*. ELTE Tanító- Óvóképző Kar, Budapest, 2019.
2. Könczey Réka-Halácsy Ágnes: *Fenntartható fejlődési Célok – tanulási lehetőségek a Zöld Óvodákban*, OFI, Budapest, 2016.
3. Országos Természet és Környezetvédelmi Hivatal – Országos Pedagógiai Tanácskozás: *Állásfoglalás a környezeti nevelés fejlesztésének a közoktatást érintő feladatairól. Környezetvédelem a közoktatásban*. Kazincbarcika, 1987.
4. Villányi Györgyné (szerk.): *A kisgyermek könyvek 2.: A környezeti nevelés közügy*. Magyar Pedagógiai Társaság, Budapest, 2009.
5. Villányi Györgyné (szerk.): *A kisgyermek könyvek 3.: A környezettudatos állampolgári magatartás megalapozása az óvodában*. Iskolafejlesztési Alapítvány, Budapest, 2009.
6. Orbán Zoltán, Haraszthy László, Nagy Sándor, Labanc Györgyi: *Natúrászunk! Natura 2000 kézikönyv zöld óvoda pedagógusoknak*. Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest, 2016.
7. Kurucz Lászlóné: *Zöld könyv – Hasznos tanácsok, jó gyakorlatok a környezeti neveléshez*. Erdei Iskola Egyesület, Budapest, 2012.
8. Winkler Róbert: *Nagyvárosi természetbúvár*. Tericum Kiadó Kft., Budapest, 2002.
9. Tbiliszi Nyilatkozat, Záródokumentum, *Kormányközi Konferencia a Környezeti Nevelésről*. Magyar Környezeti Nevelési Egyesület, Budapest, 2000.
10. Fehér Anna: *A természet közelségével*. KOKOSZ 2009.
11. Bihariné dr, Krekó Ilona – Kanczler Gyuláné dr., Labanc Györgyi: *Környezetkultúra az óvodában*. Magyar Szakképzési Társaság Bp. 2005.
12. Dr. Fejes Erzsébet – Kanczler Gyuláné dr.: *Mesélő természet*. Kincs Könyvkiadó, 1995.
13. Dr. Fejes Erzsébet – Kanczler Gyuláné dr.: *A természet ünnepei*. Kincs Könyvkiadó, Szombathely, 1999.
14. Bihariné dr. Krekó Ilona: *Változások az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramjában: Kihívások, feladatok a külső világ tevékeny megismerése*
<https://slideplayer.hu/slide/7545108/>
Utolsó letöltés: 2020. november 30.
15. KÖTHÁLÓ: *A tudatos vásárló 12 pontja* <http://www.kothalo.hu/kiadvanyok/16..pdf>

- Utolsó letöltés: 2020. november 30.
16. Tudatos vásárló honlap: *A tudatos vásárló (új) 12 pontja*
<https://tudatosvasarlo.hu/tudatos-vasarlo-uj-12-pontja/>
Utolsó letöltés: 2020. november 30.
17. Könczey Réka-Halácsy Ágnes: *2015-2030: Fenntartható Fejlődési Célok – tanulási lehetőségek zöld óvodákban.* (plakát). Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest, 2016.
https://ofi.oh.gov.hu/sites/default/files/attachments/Konczey_Halacsyism-ovoda-poszter.pdf
Utolsó letöltés: 2020. november 30.
18. Kiss Ferenc, *Fenntartható fejlődés.*
<http://www.nyf.hu/others/html/kornyezettud/megujulo/Fenntarthato%20fejlodes/Fenntarthato%20fejlodes.html>
Utolsó letöltés: 2020. november 30.
19. Beporzók napja honlap
www.beporzoknapja.hu
Utolsó letöltés: 2020. november 30.
20. Magyar Madártani Egyesület honlapja
https://www.mme.hu/letoltheto_anyagok
Utolsó letöltés: 2020. november 30.
21. Czeke Marianne: *Brunszvik Teréz naplói. (1808-1814).* Budapest, 1938 in: Dr. Hornyák Mária: *Brunszvik Teréz.* Martonvásár, 1994.
http://www.ovodamuzeum.hu/viewpage.php?page_id=5
Utolsó letöltés: 2020. november 30.
22. Magyarország Kormánya ENSZ-beli tevékenységének honlapja: *Világunk átalakítása: fenntartható fejlődési keretrendszer 2030.*
<https://enz.kormany.hu/download/7/06/22000/Vil%C3%A1gunk%20%C3%A1talak%C3%ADt%C3%A1sa%20Fenntarthat%C3%B3%20Fejl%C5%91d%C3%A9si%20Keretrendszer%202030.pdf>
Utolsó letöltés: 2020. november 30.
23. Nemzeti Fenntartható Tanács honlapja
<https://www.nfft.hu/nemzeti-fenntarthato-fejlodes-tanacs>
Utolsó letöltés: 2020. november 30.
24. Wikipédia: *Szegénység.*

- <https://hu.wikipedia.org/wiki/Szeg%C3%A9nys%C3%A9g>
Utolsó letöltés: 2020. november 30.
25. Wikipédia: *Fogyasztói társadalom.*
https://hu.wikipedia.org/wiki/Fogyaszt%C3%B3i_t%C3%A1rsadalom
Utolsó letöltés: 2020. november 30.
26. Wikiszótár: *Közegészségügy* szó jelentése
<https://wikiszotar.hu/ertelmezo-szotar/K%C3%B6zeg%C3%A9szs%C3%A9g%C3%BCgy>
Utolsó letöltés: 2020. november 30.
27. Kőrmöci Katalin: *Pedagógiai eljárások a „másság” elfogadása érdekében*
<http://www.kormocikatalin.hu/?menu=32>
Utolsó letöltés: 2020. november 30.
28. Natura 2000 honlapja
https://www.hnp.hu/uploads/documents/natura-2000_szakmai-anyag_kozepiskola.pdf
Utolsó letöltés: 2020. november 30.
29. NÉBIH honlapja: *Élelmiszer, élelmiszerbiztonság*
<https://portal.nebih.gov.hu/-/elelmiszer-elelmiszerbiztonsag>
Utolsó letöltés: 2020. november 30.
30. KSH: *A fenntartható mezőgazdaság indikátorrendszerének kialakítása az Európai Unió tagországaira vonatkozóan*
<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/muhelytanulmanyok10.pdf>
Utolsó letöltés: 2020. november 30.
31. Országos Egészségfejlesztési Intézet: *Óvodai dohányzásmegelőzési program*
https://www.dohanyzasvisszaszoritasa.hu/ovodai_dohanyzas_megelozesi_program.html
Utolsó letöltés: 2020. november 30.
32. Óvónők honlapja: *Az új kompetencia: környezeti nevelésről 2020-ban.*
<https://ovonok.hu/2020/03/az-uj-kompetencia-kornyezeti-nevelesrol-2020-ban/>
Utolsó letöltés: 2020. november 30.
33. Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács: *Magyarország és a Fenntartható Fejlődési Célok Konferencia előadásai.*

- <http://ffcelok.hu/magyarorszag-es-a-fenntarthato-fejlodesi-celok-eloadasai/>
Utolsó letöltés: 2020. november 30.
34. Civil Kerekasztal: *A Fenntartható Fejlődési Célokért javaslatcsomag.*
<http://ffcelok.hu/javaslatok/>
Utolsó letöltés: 2020. november 30.
35. Dr. Bándi Gyula: *Az ENSZ Fenntartható Fejlődési Céljainak hazai megvalósítása szempontjából fontos egyes ombudsmani javaslatokról.* 2017. december 19.
https://www.ajbh.hu/documents/10180/2791084/SDG_elvi+%C3%A1II%C3%A1sfoglal%C3%A1s_2017_12_19_kiadott.pdf
Utolsó letöltés: 2020. november 30.
36. Kiss Ferenc és Zsiros Anita: *A környezeti neveléstől a globális nevelésig.*
https://www.nyf.hu/ttik/sites/www.nyf.hu.ttik/files/doc/kornyezeti_neveles.pdf
Utolsó letöltés: 2020. november 30.
37. Magyar Környezeti Nevelési Egyesület: *Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégia – Alapvetés – 2003.*
<http://mkne.hu/strategia/strategia.pdf>
Utolsó letöltés: 2020. november 30.
38. Magyar Környezeti Nevelési Egyesület: *Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégia – Alapvetés – 2010.*
http://www.mkne.hu/NKNS_uj/layout/NKNS_layout.pdf
Utolsó letöltés: 2020. november 30.
39. Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács: *Fenntartható Fejlődési Célok oktatása.* E-kiadvány, 2020.
<https://www.nfft.hu/documents/1238941/5101308/%C3%9AAtmutat%C3%B3+a+feenntarthat%C3%B3+j%C3%B6v%C5%91h%C3%B6z.pdf/d4178f79-3cc3-f61c-ba82-4f1d8bc0d936?t=1588158672258>
Utolsó letöltés: 2020. november 30.
40. UNESCO: *Fenntartható fejlődési célok oktatása.* E-kiadvány, 2017.
https://ofi.oh.gov.hu/sites/default/files/attachments/fenntarthato_fejlodesi_celok_oktatasa_unesco_2017.pdf
Utolsó letöltés: 2020. november 30.
41. Európai Bizottság Környezetvédelmi Főigazgatóság: *52 ötlet a biológiai sokféleség védelmében.*

<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/6c7d9481-f359-4312-ab95-d87b68a23f02/language-hu>

Utolsó letöltés: 2020. november 30.

42. Netjogtár: 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról.

<https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=a1200363.kor&targetdate=&printTitle=363/2012.+.+%28XII.+17.%29+Korm.+rendelet>

Utolsó letöltés: 2020. november 30.

5. sz. Melléklet – Agrárminisztérium Bázisintézmények listája és címei

Ajka Városi Óvoda	8400 Ajka, Béke utca 6/a.
Benedek Elek Óvoda Bervavölgyi Tagóvodája	3300 Eger, I. sz. lakótelep 9. épület
Corvina Óvoda Ifjúság Útja 1. Szám Alatti Telephelye	6000 Kecskemét, Ifjúság u. 1-3.
Dombóvári Szivárvány Óvoda	7200 Dombóvár, Zrínyi u. 10.
Egyesített Óvoda és Bölcsőde Intézmény Hortobágyi Utcai Telephelye	4060 Balmazújváros, Hortobágyi u. 18.
Gál Ferenc Egyetem Szarvasi Gyakorló Általános Iskola és Gyakorlóóvoda	5540 Szarvas, Szabadság u. 6-8.
Kaposvári Petőfi Sándor Központi Óvoda Búzavirág Tagóvoda	7400 Kaposvár, Búzavirág u. 19.
Komáromi Tóparti Óvoda	2900 Komárom, Tópart lakótelep 4.
Madarász Imre Egyesített Óvoda Gépgyár Úti „SZIM” Óvodája	5300 Karcag, Gépgyár utca 1.
Miskolci Diósgyőri Óvoda Lorántffy Zsuzsanna Tagóvodája	3533 Miskolc, Lorántffy Zsuzsanna u. 28.
Nagykanizsa Központi Óvoda	8800 Nagykanizsa, Muraközi út 5.
Pusztaszabolcsi Városi Óvoda és Bölcsőde, Manóvár Óvoda Telephelye	2490 Pusztaszabolcs, Velencei utca 65.
Rákosmenti Százszorszép Óvoda	1171 Budapest, Rezgő utca 15.
Salgótarjáni Összevont Óvoda és Bölcsőde Körúti Tagóvodája	3100 Salgótarján, Fáy András körút 35. fsz.1.
Szeged Megyei Jogú Város Önkormányzata Óvodák Igazgatósága Földmíves Utcai Óvodája	6723 Szeged, Földmíves u. 3.
Szent Jácint Görögkatolikus Óvoda	4233 Balkány, Fő u. 11.
Szombathelyi Mocorgó Óvoda	9700 Szombathely, Váci Mihály u. 5.
Trefort Téri Óvoda Dózsa György Utcai Tagóvodája	9400 Sopron, Dózsa György u. 29.
Váci Alsóvárosi Óvoda	2600 Vác, Vám u. 11.
Városközponti Óvoda Köztársaság Téri Tagóvodája	7623 Pécs, Köztársaság tér 1/2.